

Miehet ja naiset aikuiskoulutuksessa

Aikuiskoulutustutkimus 1990

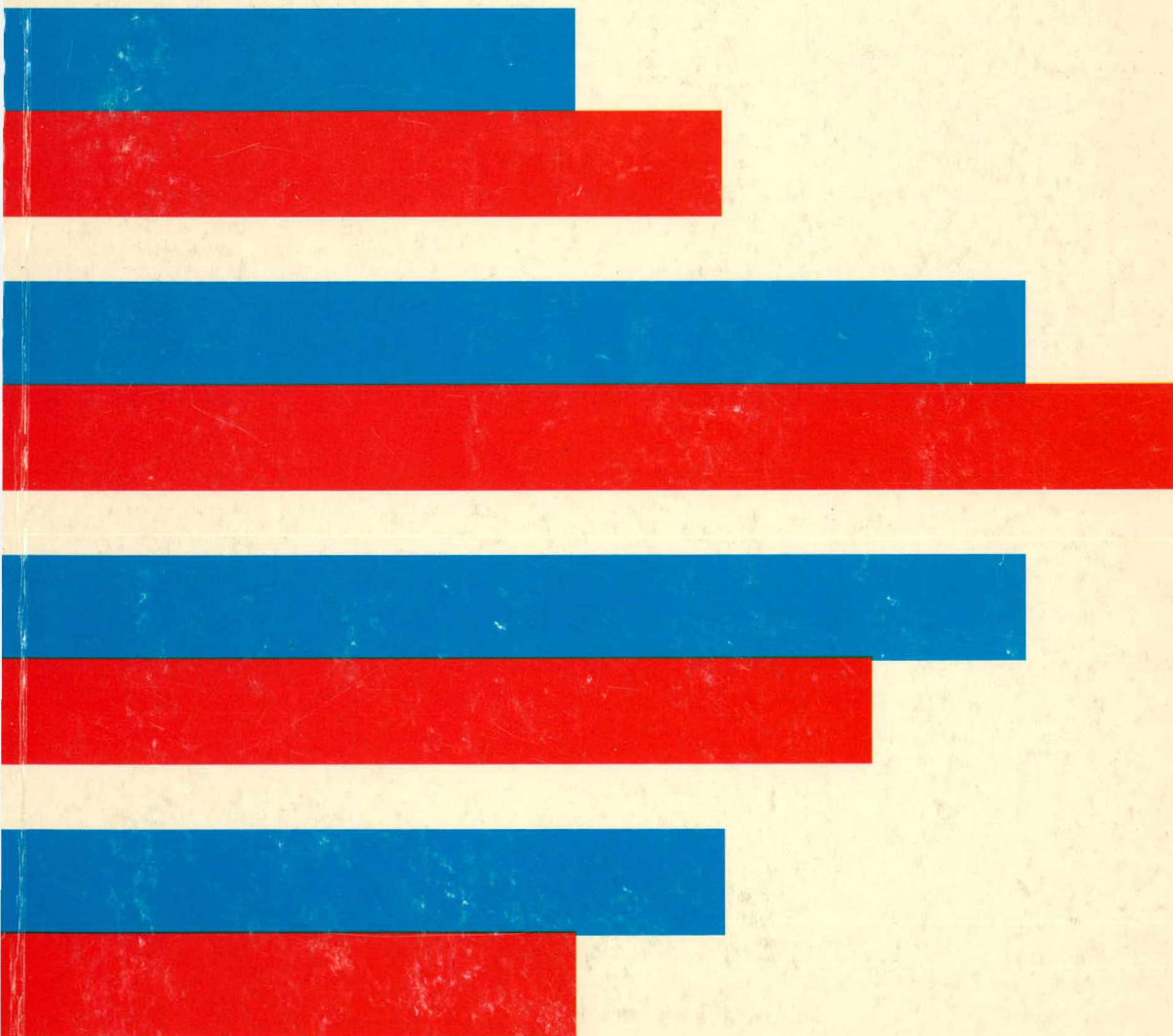
SVT

Koulutus 1995:1

Utbildning

Education

Irja Blomqvist

F12.6

 Tilastokeskus
Statistikcentralen
Statistics Finland

Miehet ja naiset 13.03.1995 aikuiskoulutuksessa

Aikuiskoulutustutkimus 1990

SVT

Koulutus 1995:1
Utbildning
Education

Irja Blomqvist

Tammikuu 1995

Tilastokirjasto

Helsinki – Helsingfors 1995

Julkaisun tiedot vapaasti lainattavissa. Lainattaessa mainittava lähteeksi Tilastokeskus.

Tiedustelut – Förfrågningar – Inquiries:

*Irja Blomqvist
(90) 17 341*

*SVT Suomen Virallinen Tilasto
Finlands Officiella Statistik
Official Statistics of Finland*

Kansikuva: DATACAT

Helsinki – Helsingfors

PAINATUSKESKUS OY, PIKAPAINO
ANNANKATU 44, HELSINKI 1995

Esipuhe

Aikuiskoulutustutkimus 1990 oli Tilastokeskuksen ja opetusministeriön yhteishanke. Tutkimuksessa selvitettiin väestön aikuiskoulutukseen osallistumista, koulutustarvetta ja -halukkuutta sekä koulutukseen osallistumisen esteitä ja edellytyksiä.

Tutkimukseen haastateltiin noin 4 000 Suomessa asuvaa 18–73-vuotiasta henkilöä. Tiedot kerättiin käyntihaastatteluin keväällä 1990.

Yhteiskunta on laman ja suurtyöttömyyden myötä muuttunut suuresti vuodesta 1990, minkä vuoksi Tilastokeskuksessa on jälleen käynnistynyt opetusministeriön kanssa yhteistyössä uusi aikuiskoulutustutkimus. Uuden tutkimuksen tiedot kerätään syksyllä 1995.

Aikuiskoulutustutkimus 1990:n tuloksista on julkaistu ennakkotietoja sisältävän tiedotteen lisäksi seuraavat tutkimusraportit:

- *Simpanen, Matti - Blomqvist, Irja.* 1992. Aikuiskoulutukseen osallistuminen. Aikuiskoulutustutkimus 1990;
- *Simpanen, Matti.* 1993. Aikuiskoulutus ja työelämä. Aikuiskoulutustutkimus 1990; ja
- *Simpanen, Matti - Blomqvist, Irja.* 1995. Participation in Adult Education in Finland. Adult Education Survey 1990.

Aikuiskoulutustutkimus 1990:n otannasta ja kadosta sekä aineiston laadusta on tehty analyysi, joka on liitetty *Simpanen Aikuiskoulutus ja työelämä* -raporttiin. Laatuselosteen ovat kirjoittaneet *Timo Byckling* ja *Paavo Väisänen*. Sen mukaan tutkimuksen tulokset ovat yleistettävissä koko väestöön.

Lisäksi on *Anne Koponen* kirjoittanut Tilastokeskuksessa Aikuiskoulutustutkimus 1990:n aineistoa käyttäen tutkimusraportin *Työolot ja ammatillinen aikuiskoulutus 1990*. Julkaisussa on kuvailtu työoloja sukupuolten tasa-arvon näkökulmasta sekä arvioitu niiden vaikutusta ammatilliseen aikuiskoulutukseen osallistumiseen, koulutusmotivaatioon ja koulutusnäkemysiin.

Aikuiskoulutustutkimuksen aineistoa on eri anomuksesta luovutettu korkeakoulujen ja tutkimuslaitosten tutkijoiden käyttöön. Aineistosta on tähän mennessä laadittu yhteensä 30 tutkimusraporttia ja artikkelia Tilastokeskuksen ulkopuolella. Niiden luettelo on tässä raportissa liitteenä.

Tämän julkaisun tavoitteena ei ole kuvata yksityiskohtaisesti aikuiskoulutukseen osallistumista vuonna 1990, koska sitä koskevat tiedot löytyvät raportista *Aikuiskoulutukseen osallistuminen*. Tarkoituksena on sen sijaan kuvata niitä rakenteita, joita on löydetty miesten ja naisten koulutautumisesta, koulutushaluista ja -tarpeista sekä heidän koulutusaikeistaan ja opiskeluesteistään. Tällainen kuvaus myös luo pohjaa vuoden 1995 aikuiskoulutustutkimuksen tulosten analysoinnille.

Toivon, että raportti antaa virikkeitä lisätutkimukselle sekä aineksia koulutuksesta ja aikuiskoulutuksesta käytävään keskusteluun.

Helsinki, joulukuu 1994

Aarno Laihonon
Tilastojohtaja

Sisällys

	Sivu
Miehet ja naiset tutkintokoulutuksessa	7
Nuoret vanhempia koulutettumpia	7
Nuoret naiset miehiä koulutettumpia	8
Tohtoreista vielä suurin osa miehiä	8
Miesten ja naisten omat koulutusalat	8
Suosiiko koulutus naisia?	9
Miesten matalampi korkeakoulukynnys?	10
Koti vaikuttaa koulutusuraan	12
Tyttäristä toivotaan korkeakoulutettuja useammin	12
Lähteet	13
Miehet ja naiset työelämässä	15
Puolet työvoimasta naisia	15
Miesten työt ja naisten työt	16
Miehet etenevät ja naiset puurtavat	17
Turvaako sukupuoli työttömyydeltä?	19
Miehet tekevät ansiotyötä enemmän	20
Osa-aikatyö harvinaista	20
Palkkaa sukupuolesta	20
Lähteet	21
Miehet ja naiset aikuiskoulutuksessa	23
Koulutukseen osallistuminen	23
2 miljoonaa aikuista opiskeli vuonna 1990	23
Naisia aikuiskoulutuksessa enemmän	23
Koulutuksessa samat kuin ennenkin	24
Yleissivistävässä aikuiskoulutuksessa vähän miehiä	24
Yleissivistävistä opinnoista puolet taiteita ja taitoja	25
Vajaa kolmasosa kokonaan vailla työhön tai ammattiin liittyvää lisäkoulutusta	26
Työhön liittyvässä koulutuksessa nykyisin naisia enemmän	27
Viidennes työhön liittyvästä koulutuksesta atk-opintoja	28
Henkilöstökoulutuksessa naisia enemmän	28
Miehet henkilöstökoulutuksessa useampia päiviä	29
Työnantaja huolehtii miehet koulutukseen	29
Naiset useammin koulutuksessa omasta aloitteestaan	30
Naiset käyttivät henkilöstökoulutukseen omaa aikaansa enemmän	30
Toimihenkilömiesten koulutuspäivien määrä kasvanut yhä	31
Naiset enemmän koulutuksessa omalla ajallaan ja kustannuksellaan	31
Itseopiskelu	32
Miehillä enemmän itseopiskelua työajalla	32
Myös vapaa-ajan itseopiskelu miehillä yleisempää	32

	Sivu
Muu tiedonhankinta työelämän ongelmatilanteissa	33
Miehillä enemmän mahdollisuuksia oppia työssään	33
Kolme neljästä koki tietonsa ja taitonsa puutteellisiksi työssään	34
Miehet käyttivät työpaikan ulkopuolisia asiantuntijoita enemmän	35
Naiset saaneet koulutuksesta apua useammin	35
62 prosenttia saanut apua kirjallisuudesta ja ammattilehdistä	36
Miehet ja naiset seurasivat yhtä paljon ammattijulkaisuja	36
Pitkään koulutetut naiset hankkivat ammattikirjallisuutta usealla tavalla	37
Koulutuskokemukset	38
Naiset pitivät koulutuksen apua työssä suurempana	38
Miehet ilmoittivat useammin lisäkoulutuksen vaikuttaneen omaan uraansa	39
Naiset uskoivat useammin lisäopintojen apuun uralla	40
Miesten mahdollisuudet saada työpaikkakoulutusta paremmat	41
Miesten mahdollisuudet vaikuttaa työpaikkakoulutukseen paremmat	42
Miehet tyytyväisempiä aikuiskoulutusmahdollisuuksista saamiensa tietojen riittävyyteen	42
Koulutusnäkemykset ja koulutushalukkuus	43
Naiset koulutusmyönteisempiä	43
Todistus merkitsi naisille enemmän	44
Naisilla voimakkaammat opiskeluhalat	44
Naiset aktiivisempia myös kuvitellussa työttömyystilanteessa	46
Naiset valmiimpia tinkimään toimeentulostaan opiskelun vuoksi	47
Puolet työvoimasta ei ollut kuullut aikuisopintorahasta	48
Naiset kiinnostuneempia opintovapaasta	48
Koulutustarve ja koulutusaikheet	49
Naiset kokivat useammin koulutustarvetta	49
Atk-koulutuksen tarvetta eniten	50
Todellisia opiskeluaikaita naisilla enemmän	50
Myös pitkäkestoinen koulutus kiinnosti naisia enemmän	51
Koulutukseen osallistumisen esteet ja vaikeudet	52
Omalla ajalla kouluttautumista estivät kiinnostuksen puute ja väsymys	52
Naisilla vaikeuksia päästä kiinnostavaan henkilöstökoulutukseen	54
Lopuksi	57
Aikuiskoulutustutkimus 1990, otoksen poiminta ja tietojen keruu	59
Lähde	60
Käsitteet ja luokitukset	61
Lähteet	66
Liitteet	67
Aikuiskoulutustutkimus 1990:n aineistosta Tilastokeskuksen ulkopuolella laaditut julkaisut (myös kesken olevat)	67
Haastattelulomake	69

Miehet ja naiset tutkintokoulutuksessa

Nuoret vanhempia koulutetumpia

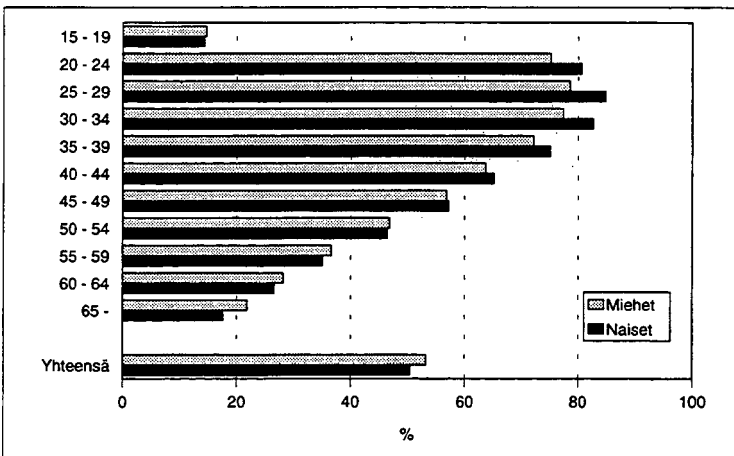
Väestön koulutustaso on noussut viime vuosikymmeninä nopeasti. Vuoteen 1970 verrattuna tutkinnon suorittaneen väestön määrä on yli kaksinkertaistunut. 15 vuotta täyttäneestä väestöstä on nykyään puolet perusasteen jälkeistä koulutusta saaneita. Tämä tarkoittaa, että runsaalla 2 miljoonalla suomalaisella on tutkinto joko lukiosta, ammatillisesta oppilaitoksesta tai korkeakoulusta. Toisaalta vielä siis puolet väestöstä on vain kansa- tai peruskoulun käyneitä.

Väestön koulutustasossa on suuria alueellisia eroja. Tutkinnon suorittaneita asui vuonna 1992 eniten Uudenmaan läänissä ja vähiten Vaasan läänissä. Kaupunkimaisten kuntien asukkaista oli 56 prosenttia suorittanut jonkin tutkinnon perusasteen jälkeen, taajaan asuttujen kuntien asukkaista 50 prosenttia ja maaseutumaisten kuntien asukkaista 44 prosenttia. Koulu-

tettujen määrät vaihtelivat paljon erilaisten kuntien välillä. Esimerkiksi helsinkiläisistä oli tutkinnon suorittaneita 58 prosenttia, tamperelaisista 57, pernalalaisista 39 ja kiiminkiläisistä 56 prosenttia.

Erittäin suuresti väestön koulutustaso vaihtelee iän mukaan. Nuoremmat ovat huomattavasti koulutetumpia kuin vanhemmat. Vuonna 1992 oli 25–29-vuotiaista 82 prosenttia perusasteen jälkeisen tutkinnon suorittaneita. 65 vuotta ja sitä vanhempien ikäryhmässä tutkinnon suorittaneiden osuus oli sen sijaan vain 19 prosenttia.

Kun tarkastellaan kaikenikäisiä miehiä ja naisia kokonaisuutena, ovat miehet hieman naisia koulutetumpia. Miehistä 53 ja naisista 51 prosenttia oli vuonna 1992 perusasteen jälkeistä koulutusta saaneita. Miehet ovat koulutetumpia kuin naiset kuitenkin vain vanhemmissa ikäryhmissä. Alle 50-vuotiaat naiset ovat miehiä koulutetumpia.

Lukioissa, ammatillisissa oppilaitoksissa tai korkeakouluissa tutkinnon suorittaneen väestön osuus koko väestöstä 1992

Lähde: Väestön koulutus rakenne kunnittain 31.12.1992

Nuoret naiset miehiä koulutetumpia

Naisten yleissivistävän koulutuksen taso on korkeampi kuin miesten. Vuonna 1992 oli väestöstä ylioppilaita 19 prosenttia, miehistä 16 ja naisista 22 prosenttia. Nuoremmissa ikäryhmissä oli ylioppilaiden osuus huomattavasti suurempi ja nuorista naisista oli paljon useampi suorittanut ylioppilastutkinnon kuin nuorista miehistä. 20–24-vuotiaista naisista oli 51 prosenttia ja miehistä 33 prosenttia ylioppilaita. Vasta yli 65-vuotiaiden ikäryhmässä oli miesylioppilaita enemmän kuin naisylioppilaita.

Miehet ovat saaneet ammatillista koulutusta naisia enemmän, vaikka jo tällä hetkellä naiset suorittavatkin sekä keskiasteen että korkean asteen tutkintoja vähintään yhtä paljon kuin miehet.

Vuoden 1992 lopussa oli 41 prosenttia väestöstä ammatillisesta oppilaitoksesta tutkinnon saaneita. Miehistä oli tällaisen tutkinnon suorittaneita 42 prosenttia ja naisista 40 prosenttia. 25–49-vuotiaista naisista oli miehiä useampi suorittanut tutkinnon ammatillisessa oppilaitoksessa.

Korkeakoulututkinnon suorittaneita oli vuoden 1992 lopussa 5 prosenttia väestöstä. Myös korkeakoulututkintoja olivat suorittaneet nuoret naiset miehiä enemmän. Yli 40-vuotiaista korkeakoulututkinnon suo-

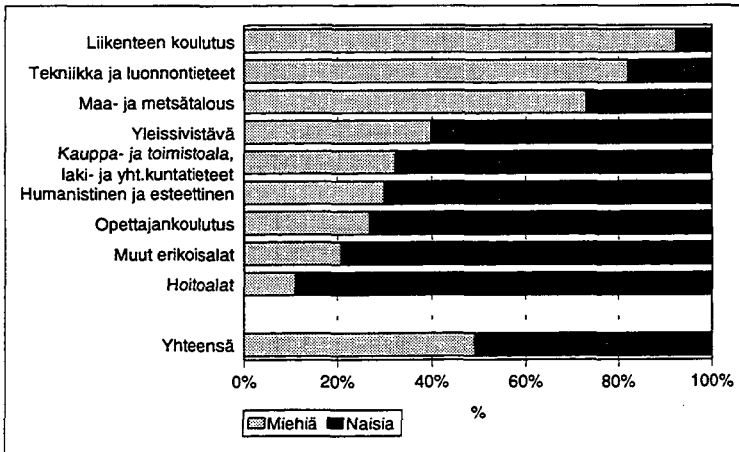
rittaneista oli sen sijaan vielä enemmistö miehiä.

Tohtoreista vielä suurin osa miehiä

Akateemisia jatkotutkintoja eli lisensiaatintutkintoja ja tohtorin väitöksiä suorittaneista oli naisia vain neljännes. Naisten osuus jatkotutkinnon suorittaneista on kuitenkin jatkuvasti vähän kasvanut. Vuoden 1992 aikana jatkotutkinnon suorittaneista joka kolmas oli nainen ja vuonna 1993 jatkotutkinnon valmiiksi saaneista oli naisia 37 prosenttia.

Miesten ja naisten omat koulutusalat

Sukupuoli vaikuttaa selvästi koulutusalan valintaan. Sukupuolen mukainen suuntautuminen näkyy lukiossa ainevalinnoissa. Vuonna 1992 laajan fysiikan kurssin valinneista oli poikia 71 prosenttia, tietotekniikan valinneista 66, laajan matematiikan valinneista 63 ja yleisen fysiikan valinneista 56 prosenttia. Lähes kaikkien muiden valinnaisaineiden opiskelijoista oli enemmistö tyttöjä.

Lukioissa, ammatillisissa oppilaitoksissa tai korkeakouluissa tutkinnon suorittanut väestö sukupuolen ja koulutusalan mukaan 1992

Lähde: Väestön koulutus rakenne kunnittain 31.12.1992

Keskiasteen ammatillisessa koulutuksessa on koulutusalojen jakautuminen naisten aloihin ja miesten aloihin hyvin jyrkkää. Esimerkiksi liikenteen ja tietoliikenteen koulutus on selvästi miesten ala. Myös tekniikan ja luonnontieteiden sekä maa- ja metsätalouden koulutusalat ovat selvästi miesvaltaisia. Naisvaltaisia koulutusaloja ovat hoitoalat, muut erikoisalut (erityisesti hotelli- ja ravitsemispalvelun koulutus), opettajankoulutus, humanistinen ja esteettinen koulutus ja kauppa- ja toimistoalan sekä laki- ja yhteiskuntatieteiden koulutus.

Sellaisia merkkejä, että koulutusalojen eriytyminen olisi keskiasteella lievenemässä, ei ole näkyvissä. Miesvaltaiset koulutusalat ovat tulleet entistä miesvaltaisemmiksi ja naisvaltaiset naisvaltaisemmiksi.

Korkeakouluopinnoissa on naisten osuus kaikilla aloilla jatkuvasti kasvanut. Vain tekniikan- ja luonnontieteiden koulutusala on miesvaltainen, miehiä oli vuoden 1993 uusista perustutkinto-opiskelijoista 68 prosenttia. Naisvaltaisia aloja (naisia 61–90 prosenttia opiskelijoista) olivat humanistinen ja esteettinen koulutus, opettajankoulutus ja hoitoalat. Jos terveydenhuollon kandidaatin tutkintoon johtava peruskoulutus irroitetaan hoitoaloista, se muodostaa puhtaan naisalan, jonka opiskelijoista on yli 90 prosenttia naisia. Naisopiskelijoita oli vuoden 1993 uusista opiskelijoista itse asiassa 94 prosenttia. Tasa-aloja (opiskelijoista 41–60 prosenttia naisia/miehiä) olivat laki-, yhteiskunta- ja käyttäytymistieteet sekä maatalous-metsätieteet.

Suosiiko koulutus naisia?

Ylioppilastutkinnon suorittaneista on vuodesta 1947 lähtien ollut tyttöjä yli puolet. Korkeimmillaan tyttöjen osuus oli vuonna 1979 (63 prosenttia). Vuonna 1992 ylioppilastutkinnon suorittaneista oli tyttöjä 59 prosenttia.

Ajankäyttötutkimusten mukaan tytöt käyttävät opiskeluun hieman enemmän

aikaa kuin pojat. He myös suorittavat ylioppilastutkintonsa paremmin arvosanoin kuin pojat. Vuonna 1992 ylioppilastutkinnon suorittaneista pojista 16 prosenttia ja tytöistä 22 prosenttia suoritti tutkinnon yleisarvosanalla laudatur.

Eräät tutkijat (mm. *Kuusinen 1985*) ovat kuitenkin oletaneet, että tyttöjen poikia runsaampi siirtyminen lukioon ei johdu niinkään lahjakkuuseroista, vaan siitä, että koulun opetussuunnitelma ja työtavat ovat tyttöjen kulttuurin ja käyttäytymistapojen kanssa yhdenmukaisempia. Tyttöjä ja poikia on väitetty kohdeltavan koulun opetus-tilanteissa eri tavoin niin, että tyttöjen luokkakäyttäytyminen on useimmiten vastaamista faktatietoa edellyttäviin kysymyksiin. Pojat sen sijaan saavat enemmän huomiota osakseen kuin tytöt, heidän verbaalinen käyttäytymisensä on monipuolisempaa ja siihen sisältyy myös kysymysten ja mielipiteiden esittämistä, aloitteiden tekemistä jne. (ks. *Saarnivaara 1986*, *Kuusinen 1985*.)

Saarnivaara (1986) väittää tyttöjen koulumenestyksen perustuvan kokonaan vääriin asioihin: kiltteyteen, tunnollisuuteen ja kaavamaiseen osaamiseen, joilla ei myöhemmin elämässä pärjää. Pojat sen sijaan hänen näkemyksensä mukaan oppivat koulussa, mitä tarvitaankin.

Olettamus siitä, että koulun käyttäytymismalli on lähempänä tyttöjen ja naisten maailmaa, saa tukea kasvatustoiminnan henkilöstön naisvaltaisuudesta.

Vuonna 1990 olivat käytännössä kaikki alle kouluikäisten sosiaalistamisjärjestelmän eli lasten päivähoiton työntekijät (perhepäivähoitajat, lastenhoitajat, päiväkotiapulaiset jne.) naisia. Päiväkotien johtajista ja opettajista oli naisia 96 prosenttia.

Peruskoulukasvatukseenkaan naisnäkökulman vahvuutta ei liene syytä epäillä, kun vuonna 1990 ammatissa toimivista peruskoulun luokanopettajista oli 69 prosenttia naisia. Peruskoulun ja lukion aineenopettajan ammatissa toimivista oli naisia 68 prosenttia.

Luokanopettajan ammatti on entisestään naisistumassa, kun koulutuksen opiskelija-valinnoissa käytetty sukupuolikiintiöinti tasa-arvosyistä poistettiin 1980-luvulla. Kiintiö takasi aikaisemmin sen, että koulutukseen valituista oli miehiä noin 40 prosenttia. Voi kysyä, kuinka paljon ratkaisu perustui pyrkimykseen lasten tasa-arvoisesta kohtelusta. Joka tapauksessa kiintiön poiston jälkeen on luokanopettajan koulutuksen uusien naisopiskelijoiden osuus noussut yli 10 prosenttiyksikköä. Vuonna 1993 luokanopettajakoulutuksen aloittaneista uusista opiskelijoista oli naisia 74 prosenttia.

Vasta korkeakouluissa opettajien naisvaltaisuus muuttuu miesvaltaisuudeksi. Kaikista korkeakouluopettajista on naisia runsas kolmannes. Ylempien opetusvirkojen sekä tutkimusvelvollisuutta sisältävien virkojen hoitajista on naisia vähemmän kuin tyypillisempien opetusvirkojen hoitajista. Vuonna 1993 oli professoreista naisia 12 prosenttia, apulaisprofessoreista 22 prosenttia, yliassistentteista ja assistenteista 28 prosenttia, lehtoreista 52 prosenttia ja tuntiopettajista 58 prosenttia.

Miesten matalampi korkeakoulukynnys?

Tilastokeskuksen opiskelija-aineistojen pohjalta 1980-luvulla tehty selvitys osoitti, että sekä hyvällä menestyksellä ylioppilaskirjoituksissa että sukupuolella on merkitystä korkeakouluun pääsyssä. Selvä enemmistö kummankin sukupuolen laudaturylioppilaista (miehistä 90 prosenttia ja naisista 73 prosenttia) ja myös yleisarvosanan magna saaneista miehistä (60 prosenttia) sijoittui lukion jälkeen korkeakouluihin. Alempia yleisarvosanoja saaneiden ensimmäinen jatko-opiskelupaikka oli useammin keskiasteella.

Selvitys osoitti myös, että laudatur-ylioppilaiden lukion jälkeinen koulutukseen sijoittuminen oli lisäksi huomattavasti nopeampaa kuin alempia arvosanoja saaneiden. 57 prosenttia heistä aloitti opiskelun korkeakoulussa heti ylioppilasvuonna ja 25 prosenttia sitä seuraavana.

Tilastokeskuksessa vuonna 1994 tehdyn *Koulutuksen kysyntä 1993* -selvityksen mukaan vähän yli kolmannes kaikista kevään 1993 ylioppilaista jatkoi saman vuoden syksyllä opiskeluaan. Miesylioppilaista aloitti 9 prosenttia opinnot ammatillisissa oppilaitoksissa ja 25 prosenttia hyväksyttiin korkeakouluihin. Naisylioppilaista joka neljäs aloitti ammatillisissa oppilaitoksissa ja 17 prosenttia hyväksyttiin korkeakouluihin. Naiset siis sijoittuivat miehiä nopeammin jatko-opintoihin. 42 prosenttia naisylioppilaista ja 34 prosenttia miesylioppilaista sai opiskelupaikan ylioppilaaksitulovuotenaan. (ks. *Koulutuksen kysyntä 1993*.) Naisylioppilaat suuntautuivat selvästi miehiä useammin ammatillisiin oppilaitoksiin, mikä johtui osaltaan siellä järjestettävän terveydenhuoltoalan koulutuksen suosiesta naisten keskuudessa. Miehet sen sijaan tulivat naisia useammin hyväksytyiksi korkeakouluun.

Vuosittaisen korkeakoulutilaston mukaan vuoden 1993 miesylioppilaista aloitti korkeakouluopinnot saman vuoden syksyllä 21 prosenttia ja naisylioppilaista 17 prosenttia. Opintoihin sijoittuminen vaihteli aloittain. Uusista miesylioppilaista pääsi selvästi uusia naisylioppilaita useampi miesvaltaiseen teknillistieteelliseen koulutukseen. 13 prosenttia heistä aloitti samana vuonna opinnot teknillistieteellisessä koulutuksessa, kun naisylioppilaista teknillistieteelliset opinnot aloittavia oli 2 prosenttia. Muut opintoalat, joihin uudet miesylioppilaat sijoittuivat naisia useammin, olivat oikeustieteellinen, luonnontieteellinen ja lääketieteellinen opintoala.

Vaikka uudet miesylioppilaat sijoittuvatkin naisylioppilaita useammin korkeakouluun heti ylioppilasvuonna, heillä korkeakouluopintoihin hakeutuminen ajoittuu useammalle vuodelle kuin naisilla. Asiaa voi tarkastella katsomalla, miten uusien korkeakouluopiskelijoiden joukko jakautuu eri vuosina ylioppilastutkintonsa suorittaneisiin. Vuonna 1993 oli uusista miesopiskelijoista saman vuoden ylioppilaita 33 prosenttia ja naisopiskelijoista 31 prosenttia. Tämä keskimääräinen luku ei kuitenkaan tarkoita, että miehet sijoittuisivat korkeakouluopintoihin nopeammin kuin naiset. Nimittäin itse asiassa vain terveydenhuollon, lääketieteellisen ja farmasian opintoalojen uusista miesopiskelijoista oli suurempi osa saman vuoden ylioppilaita kuin mitä oli vastaavista naisopiskelijoista. Kaikilla muilla opintoaloilla oli uusia naisylioppilaita miehiä enemmän.

Tilastojen mukaan siis naiset sijoittuvat ylioppilastutkintonsa jälkeen jatko-opintoihin miehiä nopeammin. Naiset hakeutuvat miehiä useammin ammatillisiin oppilaitoksiin ja miehet taas naisia useammin korkeakouluun. Miehillä myös sijoittuminen korkeakouluopintoihin vie useamman vuoden kuin naisilla. Tätä päätelmää tukee myös uusien opiskelijoiden iän mukainen tarkastelu. Syksyn 1993 uusien naisopiskelijoiden keskimääräinen ikä (mediaani-ikä) oli 20,9 vuotta, miesten 21,4 vuotta.

Yhtenä tutkittavana lisäkysymyksenä olisi, mihin osa miehistä häviää korkeakouluun hyväksymisen ja opintojen aloittamisen välillä? Missä määrin miesten asevelvollisuuden suorittaminen selittää sitä, että ylioppilaaksitulovuotenaan aloittaa korkeakouluopinnot selvästi pienempi osa miesylioppilaita kuin mitä heitä on tullut hyväksytyksi?

Naiset näyttävät miehiä useammin toteuttavan koulutusurallaan sellaista jatkuvan koulutuksen tapaa, että suorittavat ylioppilastutkinnon jälkeen ensin tutkinnon keskiasteella ja sitten hakeutuvat korkea-

kouluun pidemmälle johtaviin opintoihin. Korkeakoulun uusista opiskelijoista oli vuonna 1993 joka viides suorittanut jonkin muun tutkinnon ylioppilastutkinnon lisäksi. Naisopiskelijoista tällaisia oli 26 prosenttia ja miesopiskelijoista 21 prosenttia. Vain teknillistieteellisen ja eläinlääketieteellisen alan uusista miesopiskelijoista oli naisopiskelijoita suurempi osa suorittanut muuta koulutusta ylioppilastutkinnon jälkeen.

Korkeakoulujen opiskelijavalintoja ollaan kehittämässä siihen suuntaan, että ensimmäistä jatkokoulutuspaikkaansa heti ylioppilastutkinnon jälkeen hakevat asetetaan pääsääntöisesti etusijalle perustutkinnon suorittamiseen tähtäävien opiskelijoiden valinnassa. Nähtäväksi jää, tuleeko tämä uusi käytäntö suosimaan jompaa kumpaa sukupuolta.

Yliopistojen ja korkeakoulujen opiskelijoista on ollut puolet naisia 1960-luvun alusta lähtien. Korkeakouluun kirjoittautuvista uusista opiskelijoista oli vuonna 1993 naisia 55 prosenttia, kaikista opiskelijoista oli naisia 52 prosenttia.

Vuodesta 1986 alkaen naiset ovat suorittaneet korkeakoulututkintoja miehiä useammin. Vuonna 1993 oli perustutkinnoista 56 prosenttia naisten suorittamia. Sekä liseniaatintutkinnon suorittaneista että tohtoriksi väitelleistä oli naisia 37 prosenttia.

Perustutkinnon suorittamiseen kuluu miehiltä ja naisilta suurin piirtein saman verran aikaa ja naiset ovat valmistuttuaan hieman miehiä nuorempia. Miehet keskeyttävät perustutkintoon tähtäävät opintonsa hieman useammin kuin naiset. Tohtoriksi naiset sen sijaan väittelevät hieman vanhempina kuin miehet ja tohtoriksi valmistuminen tapahtuu naisilla useammin kuin miehillä sen jälkeen, kun perustutkinnon suorittamisesta on kulunut yli 12 vuotta. Sitä, kuvastaako tämä naisten opiskelumotivaation voimakkuutta ja kestävyyttä vai niitä esteitä, joita naistutkijan uralla on, pitäisi selvittää erikseen toisaalla.

Koti vaikuttaa koulutusuraan

Perheen yhteiskunnallinen asema välittyy nuoren koulutustavoitteisiin monin eri tavoin. Hyvä yhteiskunnallinen asema merkitsee, että nuorella on käytettävissä suurempia taloudellisia ja henkisiä voimavaroja ja koko perheen asennoituminen koulutukseen on yleensä myönteistä.

Kuusinen (1985) on havainnut, että sekä tytöillä että pojilla on kotitaustan vaikutus lukioon siirtymisessä voimakkaampi kuin lahjakkuuden vaikutus.

Enemmän koulutuspääomaa hankkineet vanhemmat haluavat lapsilleen "paremman" koulutuksen. *Isoahon ym.* (1990, 23–28 ja 47–48) mukaan koulutuspääoman kasvu ei vaikuta kauttaaltaan tasaisesti, vaan erityisiä kasautumiskohtia näyttävät olevan tilanteet, joissa jompikumpi tai molemmat vanhemmat ovat saaneet korkean asteen koulutuksen.

Nuorten koulutustavoitteen tason on todettu olevan hieman riippuvaisempi isän koulutustasosta kuin äidin koulutustasosta. Äidin koulutustasolla on sen sijaan katsottu olevan voimakkaampi yhteys ammattisuunnitelman ennakkoluulottomuuteen ja esimerkiksi toiselle sukupuolelle tyypillisen ammatin valintaan. (*Nummenmaa* 1989.)

Vanhempien koulutustaustan merkitys lasten koulutusuraan ei juurikaan muuttunut, ehkä hieman lieveni, vuodesta 1980 vuoteen 1985 Tilastokeskuksen selvitysten perusteella. Vuonna 1980 oli 20–24-vuotiaasta väestöstä 9 prosenttia korkeakouluopiskelijoita ja viisi vuotta myöhemmin 12 prosenttia. Vuonna 1980 tämän ikäisistä oli 5 prosenttia sellaisia korkeakouluopiskelijoita, joiden isä oli saanut vain perusasteen koulutuksen. Vuonna 1985 tällaisten opiskelijoiden osuus oli noussut 7 prosenttiin. Kun isän koulutustaso oli keskiaste, oli lapsista korkeakouluopiskelijoita 13 prosenttia sekä vuonna 1980 että vuonna 1985. Korkean asteen tutkinnon suorittaneiden isien 20–24-vuotiaista opiskeli vuonna 1980 korkeakoulussa 37 prosenttia ja viisi vuotta myöhemmin 39 prosenttia.

Vuoden 1980 aineiston osalta on myös tiedossa, että perusasteen koulutuksen suorittaneiden isien tyttäret hakeutuivat korkeakouluun hieman useammin kuin pojat. Sukupuolitarkastelua ei sen sijaan ole tehty vuoden 1985 aineistosta. (Ks. *Isoaho ym.* 1990.) Paraikaa Turun yliopiston koulutussosiologian tutkimuskeskuksessa tutkitaan vastaavan, vuotta 1990 koskevan aineiston pohjalta, minkälaisia muutoksia erilaisen sosiaalisen taustan omaavien nuorten opiskelukäyttäytymisessä on tapahtunut vuodesta 1980 vuoteen 1990.

Kotitaustan vaikutus lasten kouluttautumiseen heijastuu myös vuosittaisiin korkeakouluilastoihin. Tämä näkyy siten, että Uudenmaan läänistä kotoisin olevat nuoret ja erityisesti vielä miehet ovat lukio- ja korkeakoulukoulutuksen osalta muuta maata paremmassa asemassa. Tämän voi olettaa ainakin osaksi johtuvan siitä, että Uudenmaan läänissä asuvat nuoret ovat lähtöisin kodeista, joissa vanhempien koulutusraakenne on muuta maata korkeampi. Vuonna 1992 oli kaikista 19–21-vuotiaista 24 prosenttia uusmaalaisia, kevään ylioppilaista oli uusmaalaisia 28 prosenttia ja syksyn uusista korkeakouluopiskelijoista oli uusmaalaisia 29 prosenttia. Ero uusmaalaisen ja muualla maassa asuvien nuorten välillä oli suurempi miehillä kuin naisilla.

Tyttäristä toivotaan korkeakoulutettuja useammin

Aikuiskoulutustutkimus 1990:n haastattelussa pyydettiin vanhempia arvioimaan, minkälaista koulutusta he alle 15-vuotiaille lapsilleen haluavat. Yleissivistävän koulutuksen osalta sekä isä että äiti toivoivat, että lapsista 70–71 prosenttia suorittaisi ylioppilastutkinnon. Tyttöjä ja poikia koskevat toiveet kuitenkin erosivat suuresti. Tytöistä toivottiin ylioppilastutkintoa 74 prosentille ja pojista 67 prosentille.

16 prosenttia lapsista oli sellaisia, joiden kohdalla vanhempi ilmoitti toiveekseen peruskoulututkinnon ja 14 prosenttia sellaisia, joiden kohdalla vanhempi ei osannut ilmaista toivettaan.

Myös lasten ammatillista koulutusta (joko ammatillisen koulun tai opiston tutkinto tai korkeakoulututkinto) koskevat toiveet vaihtelivat lapsen sukupuolen mukaan. Sekä äidit että isät toivoivat tyttäreilleen korkeakoulututkintoa useammin kuin pojalleen. Isät toivoivat tyttäreilleen korkeakoulututkintoa vielä useammin kuin äidit.

E erityisen vaikeaa koulutustoiveen ilmaiseminen oli vanhemmalle silloin, kun lapsi oli alle 7-vuotias tyttö. Tällaisten tyttöjen kohdalla oli 30 prosenttia sellaisia äitejä ja 34 prosenttia sellaisia isiä, jotka eivät osanneet sanoa toivettaan.

Äideillä toiveet korkeakoulututkinnosta vähenivät lapsen iän myötä riippumatta siitä, oliko lapsi tyttö vai poika. Isillä sen sijaan poikien kohdalla toiveet korkeakoulututkinnosta vähenivät ja tyttöjen kohdalla kasvoivat. Puolet niistä isistä, joiden tytär oli 11–14-vuotias, toivoi tälle korkeakoulututkintoa. Vastaavan ikäisten poikien isistä näin toivoi poikansa kohdalla 36 prosenttia.

Äitien toiveet eivät olleet yhtä usein näin pitkässä koulutuksessa. 11–14-vuotiaalle tyttäreilleen toivoi korkeakoulututkintoa 36 prosenttia äideistä ja samanikäiselle pojalleen 28 prosenttia.

Simpasen (1993, 18–20) mukaan vanhempien koulutustason ja lasten koulutukseen kohdistuvien toiveiden välillä on selvästi havaittava riippuvuus. Mitä koulutetumpi vanhempi on, sitä useammin hän myös toivoo lastensa menevän lukioon ja korkeakouluun.

Pohdittavaksi jää, heijastavatko tulokset sellaista vanhempien käsitystä, että tyttöjen on pärjätäkseen elämässään hankittava mahdollisimman hyvä koulutus, kun taas pojat saattavat menestyä vähäisemmälläkin koulutuksella. Tulevatko nimenomaan tytöt tulevaisuudessa murtamaan sen lainalaisuuden, joka vallitsee perheen yhteiskunnallisen aseman ja koulutustaustan ja nuoren koulutusuran välillä?

Lähteet

Isoaho, H., Kivinen, O., Rinne, R. 1990. Nuorten koulutus ja kotitausta. Tilastokeskuksen tutkimuksia 171.

Korkeakoulutilastot. Tilastokeskus.

Koulutuksen kysyntä 1993. Selvitys korkeakouluihin, ammatillisiin ja yleissivistäviin oppilaitoksiin hakeutumisesta ja pääsystä. Tilastokeskus. Koulutus 1994:7.

Koulutus 1993. Tilastokeskus. Koulutus 1993:7.

Kuusinen, J. 1985. Lukioon siirtyneiden lahjakkuus ja sosiaalinen tausta. *Sosiologia* 22, 191–196.

Niemi, I. – Pääkkönen, H. 1989. Ajankäytön muutokset 1980-luvulla. Tilastokeskuksen tutkimuksia 153.

Nummenmaa, A. 1989. Toisen sukupuolen ammatti nuoren koulutusvalintana. *Kasvatus* 20, 6, 494–503.

Saarnivaara, M. 1986. Matka tulevaisuuteen – tytöt ja pojat tasa-arvoisessa koulussa. *Kasvatus* 17, 2, 97–103.

Simpanen, M. 1993. Aikuiskoulutus ja työelämä. Aikuiskoulutustutkimus 1990. Tilastokeskuksen tutkimuksia 201.

Väestön koulutusrakennetilastot 31.12.1989 ja 31.12.1992. Tilastokeskus. Koulutus ja tutkimus 1991:6 ja Koulutus 1994:2.

Miehet ja naiset työelämässä

Puolet työvoimasta naisia

Työvoiman tarjonta lisääntyi lähes koko 1980-luvun. Tähän vaikutti pääasiassa kolme syytä. Ensinnäkin, työiässä oleva väestö kasvoi, koska työikään tulevat ikäluokat olivat suurempia kuin työvoimasta poistuvat ikäluokat. Toinen syy oli naisten työssäkäynnin yleistyminen. Kolmanneksi tarjonnan kasvua tuki hyvä työvoiman kysyntä (lukuunottamatta vuosia 1986 ja 1987).

Vuonna 1989 maamme 3,7 miljoonasta 15–74-vuotiaasta kansalaisesta 69 prosenttia eli 2,6 miljoonaa henkeä kuului työvoimaan. Laman myötä työvoiman osuus väestöstä laski vuoteen 1993 mennessä 65 prosenttiin eli työvoimaan laskettiin noin 2 miljoonaa henkeä. (Tässä tarkastellaan 15–74-vuotiasta väestöä kuten on käytäntö Suomen työvoimatilastoissa, vaikka esimerkiksi työvoiman tarjonnan kannalta yläikärajan asettaminen 64 ikävuoteen voisi olla järkevämpää.)

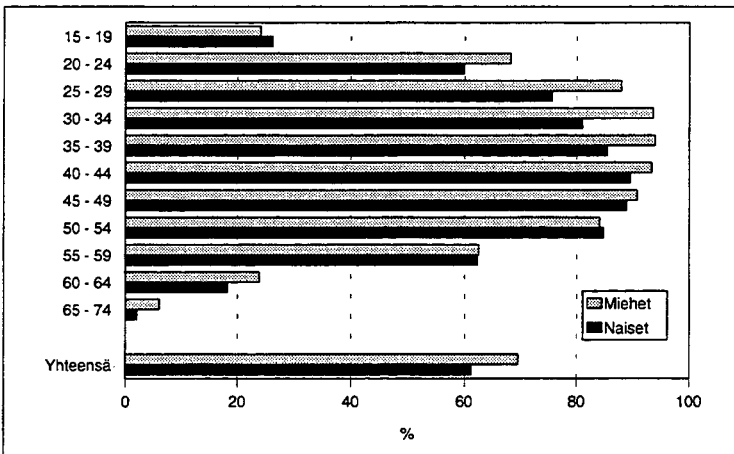
Työttömiä oli vuonna 1989 vain 89 000 ja työttömyysaste siten 3,5 prosenttia. Työttömyys on vuoden 1989 jälkeen kasvanut voimakkaasti. Vuonna 1993 työttö-

miä oli jo 444 000 henkeä, mikä tarkoittaa, että työttömyysaste oli 18 prosenttia.

Pääosa, 81 prosenttia, työllisistä oli vuonna 1989 palkansaajia (yhteensä 2,1 miljoonaa henkeä). Yrittäjiä ja yrittäjäperheenjäseniä oli noin 370 000. Vuonna 1993 oli palkansaajien osuus työllisistä 85 prosenttia, mikä vastasi 1,7 miljoonaa henkeä.

Suomalaisten naisten osuus työvoimasta on kansainvälisissä vertailuissa huippuluokkaa. Meillä naisia on työvoimasta 47 prosenttia. Palkansaajista sen sijaan oli naisia puolet jo vuonna 1989 ja vuonna 1993 heidän määränsä ylitti puolet. Yrittäjistä kuitenkin vain joka kolmas on nainen.

Palkansaajien ammattirakenne on jatkuvasti kehittynyt enemmän koulutusta vaativien toimihenkilöammattien suuntaan. Toimihenkilöammattien osuus on kasvanut ja työntekijäammattien osuus pienentynyt. Kun vuonna 1980 työntekijäammatteihin laskettiin vielä yli puolet palkansaajista, oli osuus laskenut 44 prosenttiin vuonna 1989 ja 39 prosenttiin vuonna 1993.

15-74-vuotiaan työvoiman osuus koko väestöstä 1993

Lähde: Työvoimatilasto 1993

Vuoden 1989 työvoimasta oli perusasteen jälkeisen tutkinnon suorittaneita 62 prosenttia, miehistä 62 ja naisista 63 prosenttia. Keskiasteen tutkinnon oli suorittanut 49 prosenttia miehistä ja 51 prosenttia naisista. Korkean asteen koulutus oli miehistä 13 ja naisista 12 prosentilla. Vuonna 1992 oli koulutetun työvoiman osuus hieman kasvanut. Tällöin miehistä 65 prosenttia ja naisista 66 prosenttia oli suorittanut jonkun perusasteen jälkeisen tutkinnon. Keskiasteen koulutuksen oli saanut sekä miehistä että naisista 51 prosenttia. Korkean asteen koulutus oli miehistä 14 ja naisista 15 prosentilla.

Työvoimaan kuuluvat naiset ovat olleet vuodesta 1986 lähtien hieman koulutumpia kuin miehet.

Väestön ikärakenne on työssäkäynnin kannalta maassamme vielä kohtuullinen. Työssäkäynti vähenee olennaisesti vasta 55 vuotta täyttäneiden ikäluokissa. 50–54-vuotiaista on eläkkeellä noin 13 prosenttia ja 55–59-vuotiaista 36 prosenttia. 60–64-vuotiaista on eläkeläisiä jo yli 70 prosenttia.

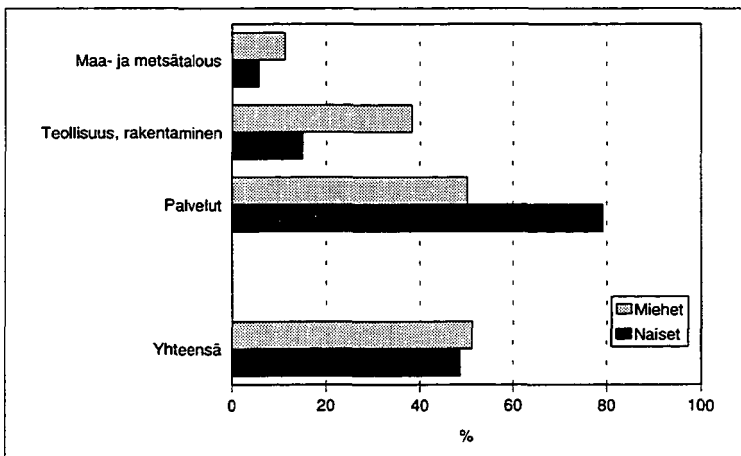
Myös pienten lasten äidit käyvät Suomessa yleensä ansiotyössä. Vuonna 1993 alle kouluikäisten lasten äideistä oli 73 prosenttia työelämässä. Neljä vuotta aiemmin osuus oli 78 prosenttia. Alle 3-vuotiaiden lasten äitien työssäkäynti on pudonnut samassa ajassa 67 prosentista 56 prosenttiin.

Miesten työt ja naisten työt

Vaikka miehet ja naiset osallistuvat työelämään samassa mitassa, he työskentelevät eri elinkeinoaloilla ja samallakin alalla eri ammateissa.

Toimialoittain tarkasteltuna naisten suurin työllistäjä on palveluelinkeinot ja toiseksi suurin teollisuus ja rakentaminen. Palvelualoilla työskenteli vuoden 1989 työllisistä naisista 76 prosenttia, teollisuudessa ja rakennustoiminnassa työskenteli 18 prosenttia ja maataloudessa kuusi prosenttia. Vuonna 1993 oli palvelualoilla työskentelevien naisten osuus vielä suurempi, 79 prosenttia. Samalla oli teollisuudessa ja rakennustoiminnassa työskentelevien naisten osuus pudonnut 15 prosenttiin.

Miesten toiminta on jakautunut eri toimialoille tasaisemmin. Maataloudessa työskenteleviä miehiä oli kaikista työllisistä miehistä 11 prosenttia, teollisuudessa ja rakentamisessa 43 prosenttia vuonna 1989 ja 38 prosenttia vuonna 1993. Vastaavasti palvelualoilla työskentelevien miesten osuus oli noussut vuodesta 1989. Vuonna 1989 työllisistä miehistä toimi 46 prosenttia palvelualoilla, vuonna 1993 heidän osuutensa oli 50 prosenttia.

Työllisistä eri toimialoilla toimivien osuudet 1993

Lähde: Työvoimatilasto 1993

Käytännössä tällaisesta työmarkkinoiden sukupuolijaosta seuraa, että mikäli jonkinlaista sukupuolisdonnaista asiantuntemusta on olemassa, myös se on vastaavasti jakautunut yhteiskuntaelämän eri sektoreille.

Naiset ovat jakaantuneet sen sijaan taiseemmin kuin miehet eri työnantajatahoille. Vuonna 1993 työskenteli miehistä 78 prosenttia yksityisellä sektorilla, 11 prosenttia kuntien palveluksessa ja 12 prosenttia valtion palveluksessa. Yksityinen sektori tarjosi työtä 58 prosentille naisista, kuntien palkkalistoilla oli 33 prosenttia naisista ja valtion palkkaa nautti joka kymmenes työllinen nainen.

Yksityisen tahon työntekijöistä oli miehiä kolme neljästä. Kuntien työntekijöistä sen sijaan oli naisia enemmistö, 74 prosenttia.

Ammattirakennetta tarkasteltaessa puhutaan usein naisvaltaisista ja miesvaltaisista ammateista. Työt ovat nimittäin selvästi jakautuneet naisten ja miesten töihin. Lähes puolet työvoimasta toimii sukupuolen mukaan täysin eriytyneissä ammateissa. Tällaisiksi lasketaan ammatit, joissa työntekijöistä on samaa sukupuolta yli 90 prosenttia.

Naisammatteja ovat mm. perhepäivähoitaja, sairaanhoitaja, kotiavustaja, keittiöapulainen. Miesammatteja ovat esimerkiksi sähköasentaja, putkityöntekijä, levyseppä, koneteknikko jne.

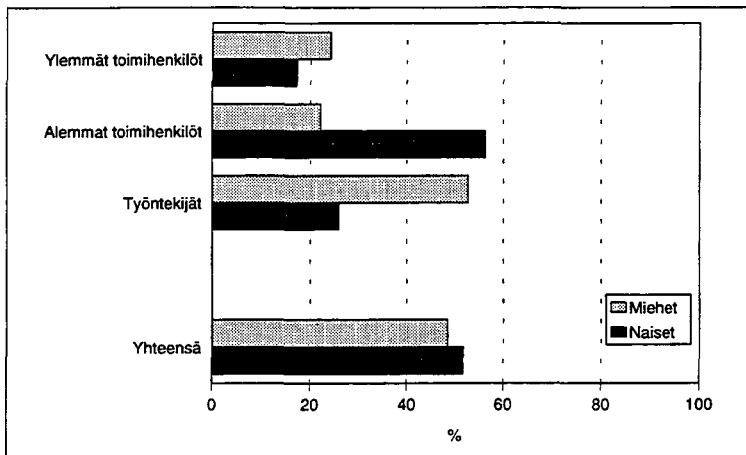
Vain noin 7 prosenttia työvoimasta työskentelee ammateissa, joissa miehiä ja naisia on lähes yhtä paljon, toisin sanoen samaa sukupuolta on työntekijöistä 41–60 prosenttia.

Naisten osuuden kasvu työmarkkinoilla ei ole merkinnyt, että ammatillinen eriytyminen olisi vähentynyt. Koska myös koulutus on eriytynyt siten, että pojat hakeutuvat koulutusjärjestelmässä miesten aloille ja tytöt naisten aloille, säilynee tilanne muuttumattomana tulevana vuosinakin.

On myös esitetty, että työnantajat haluavat tiettyihin töihin nimenomaan miehiä ja toisiin vain naisia (ks. esim. *Kauppinen-Toropainen ym. 1983*). Lopputuloksena on, että miehet sijoittuvat useammin tuotantotehtäviin ja naiset ns. uusintamistyöhön. Naiset huolehtivat työvoiman uusintamisesta palkansaajia kasvattamalla, kouluttamalla, valmentamalla, hoivaamalla ja huoltamalla.

Miehet etenevät ja naiset puurtavat

Sen lisäksi, että miehet ja naiset toimivat eri elinkeinoaloilla ja erilaisissa ammateissa, eroavat myös heidän ammatilliset asemansa selvästi. Miesten urakehitys on nopeampaa ja yltää pitemmälle kuin naisten.

Palkansaajista eri sosioekonomisessa asemassa olevien osuudet 1993

Lähde: Työvoimatilasto 1993

Enemmistö naispalkansaajista, 56 prosenttia vuonna 1993, oli alempia toimihenkilöitä ja enemmistö miespalkansaajista, 53 prosenttia, oli työntekijöitä. Ylempiä toimihenkilöitä oli 24 prosenttia miespalkansaajista ja 17 prosenttia naispalkansaajista. Ylempinä toimihenkilöinä toimivien naisten osuus on noussut viimeisten vuosien aikana, mutta kuitenkin vähemmän kuin miesten.

Ylemmistä toimihenkilöistä oli miehiä 57 prosenttia ja naisia 43 prosenttia. Kuitenkin vain joka neljäs johtavassa asemassa toimiva ylempi toimihenkilö oli nainen. Sen sijaan alemmista toimihenkilöistä oli naisia enemmistö, 73 prosenttia. Myös alemmista toimihenkilöistä useimmat, jotka toimivat esimiestehtävissä, olivat miehiä. Näistä esimiestistä oli miehiä 71 prosenttia. Epäitsenäisissä tai rutiiniluontoisissa toimisto- tai myyntitehtävissä toimivista alemmista toimihenkilöistä oli sen sijaan 91 prosenttia naisia.

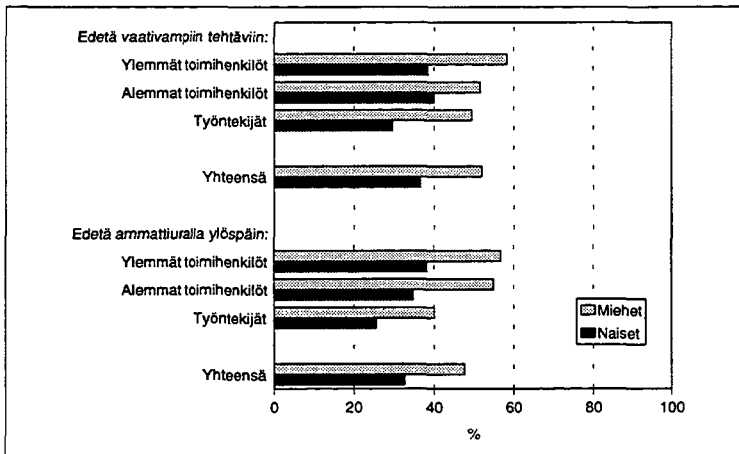
Myös johtajien työmarkkinoiden on todettu eriytyneen sukupuolen mukaan siten, että nais- ja miesjohtajat ovat pitkälti eri asemassa johdon hierarkiassa, työskentelevät eri kokoisissa yrityksissä, eri toimialoilla ja ansaitsevat eri suuruista palkkaa. Kaikilla tasoilla naisjohtajat ansaitsevat vähemmän kuin miesjohtajat. (ks. *Hänninen-Salmelin, E. - Vanhala, S. 1994.*)

Miesjohtajat toimivat yleensä yleisjohdon kuuluvissa, teknisissä ja markkinointitehtävissä. Naisten johtajakuva oli laveampi. Useimmin naisjohtajat toimivat naisvaltaisilla aloilla.

Miesten koulutuksella on selvempi yhteys asemaan työpaikalla kuin naisten koulutuksella. Edes miehiä parempi keskimääräinen koulutustaso ei riitä tuomaan naisille samanveroisia ammatillisia mahdollisuuksia. Naisten suoritettua entistä enemmän ylemmän keskiasteen ja alimman korkeasteen tutkintoja, on niiden merkitys naisten työmarkkinaresurssina heikentynyt. (*Pöntinen 1989.*)

Kauppinen-Toropainen (1994, 56) toteaa, että vaikka työelämän rakenteet suosisivatkin miehiä enemmän kuin naisia, voi naisten harvinaisempi eteneminen johtotason tehtäviin johtua myös erilaisista arvostuksista. Naiset asennoituvat työhönsä harvemmin uran luomisena, sen sijaan työn sisällöllä on naisille tärkeä merkitys (emt, 56).

Tilastokeskuksen Aikuiskoulutustutkimus 1990:n haastattelussa kysyttiin palkansaajilta, missä määrin heillä oli työssään mahdollisuuksia siirtyä työkokemuksen karttuessa entistä vaativampiin työtehtäviin ja edetä ammattiuralla ylöspäin?

"Missä määrin teillä on nykyisessä työssänne mahdollisuuksia siirtyä työkokemuksen karttuessa entistä vaativampiin työtehtäviin ja edetä ammattiuralla ylöspäin?"
Palkansaajista ne, jotka vastasivat "erittäin paljon, melko paljon tai jonkin verran".

Naiset pitivät mahdollisuuksiaan edetä urallaan vaativampiin tehtäviin selvästi heikompina kuin miehet. 61 prosenttia naisista ilmoitti, ettei heillä ole tällaisia etenemismahdollisuuksia, miehistä näin ilmoitti 46 prosenttia. Mitä pidemmän pohjakoulutuksen oli saanut ja mitä paremman aseman oli työelämässä saavuttanut, sitä parempina etenemismahdollisuuksia yleensä pidettiin. Miehet tosin pitivät mahdollisuuksiaan edetä työuralla naisia parempina riippumatta koulustaustasta ja työelämässä saavutetusta asemasta. Näin työntekijäasemassa olevat miehet, jotka miehistä vähiten kokivat urallaan ylöspäin etenemisen mahdollisuuksia, pitivät mahdollisuuksiaan kuitenkin parempina kuin ylempiin toimihenkilöihin kuuluvat naiset, jotka taas naisista eniten uskoivat omiin etenemismahdollisuuksiinsa.

Ylempiin toimihenkilöihin lukeutuvista naisista ilmoitti 38 prosenttia, että heillä on ainakin jonkin verran mahdollisuuksia edetä ammattiuralla ylöspäin, ylemmistä toimihenkilömiehistä näin ilmoitti 57 prosenttia. Alempiin toimihenkilöihin lukeutuvista naisista näin koki 35 prosenttia ja miehistä 55 prosenttia. Työntekijämiehistä 40 prosenttia ja työntekijänaisista 26 prosenttia katsoi omaavansa mahdollisuuksia edetä uralla ylöspäin.

Turvaako sukupuoli työttömyydeltä?

Vuonna 1989 työttömyys oli tasolla, jolla oli oltu sitä ennen viimeksi 1970-luvun puolivälin paikkeilla. Työttömänä oli keskimäärin 89 000 henkeä, 48 000 miestä ja 41 000 naista. Se oli yhteensä vain 3,5 prosenttia työvoimasta.

Työmarkkinoita mullistavan laman seurauksena oli työttömien määrä vuonna 1993 viisi kertaa suurempi kuin vuonna 1989. Työvoimaan kuuluvista miehistä oli työttömänä 260 000 eli lähes viidennes ja naisista 180 000 eli 16 prosenttia.

Miesten kohdalla työstä syrjäytyminen joko työttömäksi tai työvoiman ulkopuolelle näyttää erityisen rajulta. Naisten työmarkkinat muuttuivat laman myötä siten, että he aluksi jäivät miehiä useammin työvoiman ulkopuolelle. Miehillä taas työttömyys lähti heti voimakkaaseen kasvuun. Laman vaikutus kohdistui alussa pääasiassa miesvaltaisiin rakentamisen ja teollisuuden työntekijäammattiteihin.

On myös oletettu, että lama on vähentänyt keskimääräistä enemmän juuri pienten lasten äitien työssäkäyntiä. Syynä koitiin jäämiselle on esitetty myös 1980-luvun lopulla säädettyä alle 3-vuotiaiden kotihoidon tukea.

Lama on vaikuttanut viimeiseksi palvelualoihin, joilla naisten enemmistö työskentelee. Parina viime vuotena naisten työllisyystilanne onkin heikentynyt suhteellisesti enemmän kuin miesten, kun myös palvelualat ja etenkin julkinen sektori ovat ruvenneet vähentämään työvoimaa. Kuntasektorin työpaikkojen supistukset ovat lisänneet nimenomaan naisten työttömyyttä.

Työttömyys on kohdistunut erityisen ankarasti nuoriin, vaikka suuri osa alle 25-vuotiaista onkin vielä opiskelemassa. Työmarkkinoilla olleista 15–24-vuotiaista oli vuoden 1993 aikana työttömänä kolmannes. Myös nuorten kohdalla työttömyys on ollut miesvoittoista. Työttömyyden kasvun lisäksi ovat nuorten työvoimaosuudet laskeneet ja opiskelu lisääntynyt.

Koulutus nostaa työmarkkinakelpoisuutta kouluttamattomiin nähden. Mitä korkeampi koulutustaso on, sitä vähäisempi on työttömyyden uhka. Vuoden 1989 tilaston mukaan perusasteen jälkeistä koulutusta saaneiden työttömyysaste oli 2,8 prosenttia. Se oli vajaan prosenttiyksikön yleistä työttömyyttä (3,5 prosenttia) ja vajaat kaksi prosenttiyksikköä kouluttamattomien työttömyyttä (4,7 prosenttia) pienempi. Korkean asteen koulutuksen saaneilla työttömyys jäi yhteen prosenttiin vastaavan koulutuksen saaneesta työvoimasta.

Työttömyys on laman myötä alkanut koskettaa yhä useammin myös koulutettuja. Vuonna 1992 perusasteen jälkeistä koulutusta saaneiden työttömyysaste oli 11,6 prosenttia. Keskiasteen koulutuksen suorittaneiden työttömyysaste oli 13,4 ja korkeanasteen koulutuksen suorittaneiden 5 prosenttia.

Miehet tekevät ansiotyötä enemmän

Vaikka työssä käyvistä on miehiä vain hiukan enemmän kuin naisia, he tekevät enemmän ansiotyötä kuin naiset. Vuoden 1993 aikana tehdyistä työtunneista 56 prosenttia oli miesten tekemiä ja 44 prosenttia naisten tekemiä. Syynä tähän on se, että naiset tekevät vähemmän ylitöitä ja että heillä on harvemmin sivutyöpaikka kuin miehillä. Naiset myös tekevät osa-aikatyötä useammin kuin miehet.

Ajankäyttötutkimusten mukaan naisten kokonaistyöaika (ansio- ja kotityö yhteenlaskettuna) on kuitenkin pitempi kuin miesten. Tämä johtuu siitä, että naiset käyttävät kotityöhön lähes kaksinkertaisen ajan miehiin verrattuna. Vuoden 1987 ajankäyttötutkimuksen mukaan miehet käyttivät kotityöhön keskimäärin 2 tuntia päivässä ja naiset runsaat 3,5 tuntia. Pisin kokonaistyöaika oli naisilla, joilla oli alle neljän vuoden ikäinen lapsi. Heidän kokonaistyöajastaan oli yli puolet kotityöhön käytettyä aikaa.

Osa-aikatyö harvinaista

Osa-aikatyö eli alle 30 tuntisen työviikon tekeminen on Suomessa moniin muihin maihin verrattuna melko harvinaista. Osa-aikaisten osuus on laman myötä lisääntynyt. Vuonna 1989 osa-aikaisia oli kaikista työllisistä runsaat 7 prosenttia, miehistä 5 ja naisista 10 prosenttia. Neljä vuotta myöhemmin heidän osuutensa oli lähes 9

prosenttia, työllisistä miehistä 6 ja naisista 11 prosenttia.

Kansainvälisesti osa-aikatyö on voimakkaasti naisvaltaista. Myös Suomessa osa-aikatyö on yleisempää naisilla. Laman myötä on kuitenkin miesten osuus osa-aikaisesti työskentelevistä lisääntynyt. Vuonna 1989 oli osa-aikatyöläisistä 67 prosenttia naisia ja 33 prosenttia miehiä. Vuonna 1993 oli miesten osuus noussut 37 prosenttiin.

Miehillä osa-aikatyön teko on yleensä keskittynyt työmarkkinoille tuloon ja työmarkkinoilta poistumiseen ja sijoittunut siten erilaisiin elämänvaiheisiin kuin naisilla. Naisten osa-aikatyön teko ei ole samalla tavalla näyttänyt liittyvän tiettyyn ikävaiheeseen.

Vuoden 1989 työvoimatutkimuksen haastattelussa osa-aikatyössä toimineista miehistä 40 prosenttia ja naisista 24 prosenttia ilmoitti, että teki osa-aikatyötä opiskelun vuoksi. Melkein yhtä yleinen syy naisilla oli lasten ja kodin hoito. Yli 55-vuotiaista noin 40 prosenttia teki osa-aikatyötä terveyden tai iän takia. Vaikeus saada kokopäivätyötä oli osapäiväisyyden syynä kolmella prosentilla miehistä ja yhdeksällä prosentilla naisista.

Laman aikana on yleistynyt vastentahoton osa-aikatyö. Vuonna 1993 lähes puolet osa-aikaisista ilmoitti osa-aikatyönsä syyksi työn puutteen.

Palkkaa sukupuolesta

Vaikka naisten osuus tulonsaajista on jatkuvasti kasvanut, eivät sukupuolten tul erot ole juurikaan tasoittuneet. Naiset ovat miehiä pienituloisempia.

Naisten ja miesten kuukausipalkkojen ero oli 1980-luvun jälkipuoliskolla noin 20 prosenttia. 1990-luvulla naisten palkat ovat nousseet suhteellisesti enemmän kuin miesten. Markkamääräisissä kuukausiansioiden eroissa ei ole kuitenkaan tapahtunut merkittäviä muutoksia, koska ansioiden muutos on ollut viime vuosina vähäistä.

Naisten ja miesten palkkaerot johtuvat pääasiassa siitä, että he työskentelevät eri aloilla ja eri tehtävissä. Miesten ammatteja ovat monet tekniset ammatit. Naiset taas sijoittuvat palvelualoille ja asiakaspalvelutehtäviin. Lisäksi monilla aloilla naiset ovat keskimääräistä useammin suoritus-tehtävissä. Miesten osuus kasvaa johto-, esimies- ja asiantuntija-ammateissa.

Eri toimialoilla naisten ja miesten keskiarvojen väliset erot vaihtelevat. Suurimmillaan erot ovat rahoitus- ja vakuutus-toiminnassa ja pienimmillään matalapalkkaisissa ja naisvaltaisissa majoitus- ja ravitsemustoiminnassa sekä sosiaalipalveluissa. Palkkaerot ovat yksityisellä sektorilla suuremmat kuin julkisella. Lisäksi sukupuolten väliset palkkaerot ovat toimihen-

kilöillä suuremmat kuin työntekijöillä. Naisjohtajat ansaitsevat keskimäärin 65 prosenttia miesjohtajien palkoista.

Miehille maksetaan keskimääräistä enemmän työaikalisää ja ylityökorvauksia. Miehet tekevät ilta- ja yövuoroja ja päivystystyötä suhteessa enemmän kuin naiset.

Tuloeroja perustellaan joskus myös koulutuseroilla. Sukupuolten välistä palkkaeroa ei koulutustasojen ero kuitenkaan selitä, koska koulutusasteesta riippumatta miehet ansaitsevat naisia enemmän.

Edellä esitetyillä seikoilla voidaan selittää vain osa miesten ja naisten välisistä palkkaeroista. Merkittävä osa eroista johtuu siitä, että samoista ja samanarvoisista töistä maksetaan naisille ja miehille eri palkkaa.

Lähteet

Allén, T., Keinänen, P., Laaksonen, S. ja Ilmakunnas, S. 1990. Palkkaa työstä ja sukupuolesta. Tutkimus palkkaeroista Suomessa 1985. Tilastokeskuksen tutkimuksia 169.

Hänninen-Salmelin, E. – Vanhala, S. 1994. Nais- ja miesjohtajien eriytyneet työmarkkinat. Teoksessa *Naiset huipulla*. Tilastokeskuksen tutkimuksia 206. Sivut 23–34.

Kauppinen-Toropainen, K. 1994. Naiset lasikaton alla. Teoksessa *Naiset huipulla*. Tilastokeskuksen tutkimuksia 206. Sivut 48–60.

Kauppinen-Toropainen, K., Haavio-Mannila, E., Kandolin, I., Simonsuuri-Sorsa, M. 1983. Naiset ja työ. Työterveyslaitos, katsauksia 57.

Naiset ja miehet Suomessa 1994. Tilastokeskus. Elinolot 1994:2.

Niemi, I. – Pääkkönen, H. 1989. Ajankäytön muutokset 1980-luvulla. Tilastokeskuksen tutkimuksia 153.

Pöntinen, S. 1989. Sukupuoli, koulutus ja työmarkkinat. *Tasa-arvo* 1989:1, 11–13.

Työvoimatilastoja vuosilta 1989–1993. Tilastokeskus. Työmarkkinat 1990: 24, 1991:16, 1992:13, 1993: 2, 1993: 17, 1994: 3, 1994:5, 1994:14.

Miehet ja naiset aikuiskoulutuksessa

Koulutukseen osallistuminen

2 miljoonaa aikuista opiskeli vuonna 1990

Puolet 18–73-vuotiaasta väestöstä eli 1,6 miljoonaa henkeä opiskeli vuonna 1990 jossakin opetusta antavassa oppilaitoksessa tai koulutusyksikössä. Kun lisäksi jotkut aikuiset opiskelevat vapaamuotoisesti itseseen, saadaan vuonna 1990 opiskelleiden aikuisten määräksi yhteensä noin kaksi miljoonaa. Tämä tarkoittaa, että arviolta yli puolet aikuisista askaroi vuosittain opintojen parissa, vuonna 1990 heistä opiskeli 56 prosenttia.

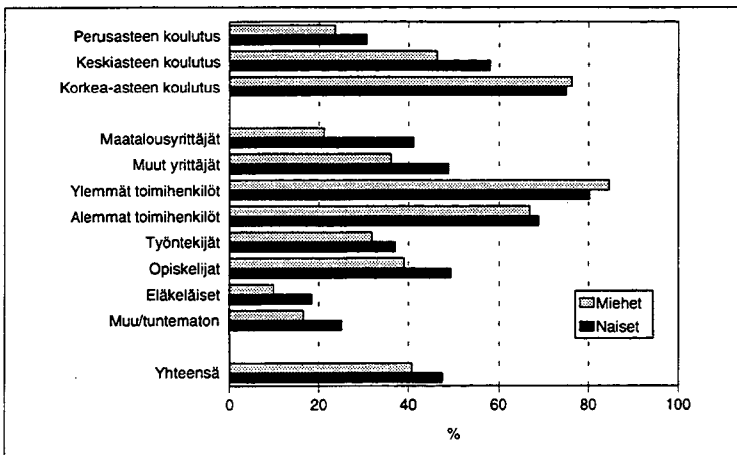
Naisia aikuiskoulutuksessa enemmän

Aikuiskoulutukseksi kutsutaan tässä kaikkea vähintään 6 tuntia kestänyttä koulu-

tusta, jonka oli antanut jokin aikuiskoulutusorganisaatio tai jota saattoi pitää erityisesti aikuisia varten järjestettynä koulutuksena.

Naiset olivat keskimäärin hieman innokkaampia aikuisopiskelijoita kuin miehet, heistä opiskeli 47 prosenttia, miehistä 41 prosenttia. Osallistuminen koulutukseen oli sitä yleisempää, mitä parempi henkilön saama pohjakoulutus oli ja mitä paremmassa asemassa hän toimi työelämässä.

Vuonna 1990 oli aikuisista 85 prosenttia eli yli kolme miljoonaa sellaisia, jotka olivat joskus elämänsä aikana opiskelleet jossakin aikuiskoulutusyksikössä. Vain 15 prosenttia aikuisväestöstä ei ollut koskaan osallistunut aikuisille järjestettyyn koulutukseen. Näistä osallistumattomista oli 57 prosenttia miehiä.

Aikuiskoulutukseen osallistuneet 1990

Koulutuksessa samat kuin ennenkin

Aikuiskoulutukseen osallistuminen oli kymmenen vuoden aikana tuntuvasti lisääntynyt. Vuonna 1980 oli yhden vuoden aikana osallistunut aikuiskoulutukseen 29 prosenttia 18–73-vuotiaista eli yhteensä noin miljoona henkeä. Vuonna 1990 vastaava osallistumisprosentti oli 44 ja osallistuneiden määrä oli noin 600 000 henkeä enemmän kuin vuonna 1980.

Määrän kasvun syinä voidaan pitää mm. koulutustarjonnan lisääntymistä, ammatillisen aikuiskoulutuksen ja erityisesti henkilöstökoulutuksen laajentumista ja opintososiaalisten etuisuuksien kohentamisen myötä tapahtunutta koulutusmahdollisuuksien paranemista. Pelkän aikuiskoulutukseen osallistuvien henkilöiden määrän kasvun perusteella ei kuitenkaan vielä voi sanoa, onko - ja missä määrin on osallistujarakenteessa tapahtunut muutosta.

Kaikista väestöryhmistä osallistuttiin vuonna 1990 enemmän aikuiskoulutukseen kuin kymmenen vuotta aiemmin. Vuonna 1980 olivat naiset osallistuneet aikuiskoulutukseen selvästi miehiä enemmän. Tämä naisten ja miesten välinen ero oli 1980-luvun kuluessa hieman tasoittunut.

Kymmenessä vuodessa eivät väestöryhmien väliset erot muuten juurikaan tasoittuneet, pikemminkin kärjistyivät. Koulutus keskittyi entistä enemmän keski-ikäisille ja entistä vähemmän vanhimille ikäryhmille. Myös lyhyen ja pidemmän koulutuksen suorittaneiden osallistumiserot vain kasvoivat. Samoin kävi eri työasemissa toimivien kohdalla. Toimihenkilöitä osallistui aikuiskoulutukseen selvästi enemmän kuin oli heidän osuutensa väestöstä. Eläkeläiset ja työntekijät taas olivat selvästi ali-edustettu ryhmä.

Yleisivistävässä aikuiskoulutuksessa vähän miehiä

Vuonna 1990 osallistui yleisivistävään tai harrastustavoitteiseen aikuiskoulutukseen yhteensä vajaat 600 000 henkeä eli noin 18 prosenttia aikuisikäisistä. Suurin osa näistä aikuisopiskelijoista, peräti 70 prosenttia, oli naisia.

Naisopiskelijoista oli alempia toimihenkilöitä 41 prosenttia ja ylempiä toimihenkilöitä 15 prosenttia. 18 prosenttia naisopiskelijoista oli eläkeläisiä. Työntekijänaisia opiskeli yleisivistävässä tarkoituksessa varsin vähän. Heitä oli naisopiskelijoista vain 13 prosenttia.

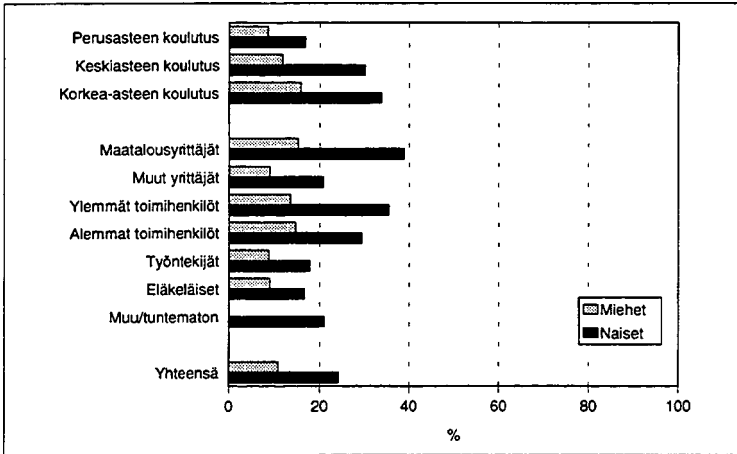
Miesopiskelijoista oli työntekijöitä 30 prosenttia ja alempia toimihenkilöitä 23 prosenttia. Ylempiä toimihenkilöitä oli miesopiskelijoista 18 prosenttia.

Joka neljäs nainen (24 prosenttia) osallistui yleisivistävässä tarkoituksessa aikuiskoulutukseen, miehistä 11 prosenttia. Naiset osallistuivat miehiä enemmän koulutukseen pohjakoulutuksesta ja työasemasta riippumatta.

Korkea pohjakoulutus lisäsi sekä miehillä että naisilla alttiutta yleisivistäviin aikuisopintoihin. Korkea-asteen koulutuksen saaneet osallistuivat eniten, tämän koulutuksen saaneista miehistä osallistui 16 prosenttia, naisista 34 prosenttia. Pitkä pohjakoulutus näytti innostavan erityisesti naisia osallistumaan runsaasti yleisivistäviin aikuisopintoihin. Perusasteen koulutuksen varassa olevat naiset muistuttivat osallistumiseltaan enemmän vastaavan koulutuksen saaneita miehiä kuin naisia, jotka olivat pidemmälle koulutettuja.

Yleisivistävän aikuiskoulutuksen palvelut tavoittavat hyvin maatalousyrittäjiä ja toimihenkilöitä. Maatalousyrittäjämiehistä osallistui tällaiseen koulutukseen 15 pro-

Yleissivistävään aikuiskoulutukseen osallistuneet 1990

senttia, naisista 39 prosenttia. Alempiin toimihenkilöihin kuuluvista miehistä osallistui 15 prosenttia ja naisista 41 prosenttia. Myös ylemmistä toimihenkilöistä osallistui moni, miehistä 14 prosenttia, naisista 35 prosenttia. Miehet näyttäisivät olevan osallistumiskäyttäytymiseltään lähempänä toisiaan ja sillä tavoin tasa-arvoisempia kuin naiset. Työntekijöihin lukeutuvat ja eläkeläisnaiset, jotka naisista osallistuivat yleissivistäviin opintoihin naisista vähiten, olivat sen sijaan osallistumisosuudeltaan lähempänä miehiä kuin muita naisia.

Näiden tulosten pohjalta sukupuoli näyttäisi vaikuttavan yleissivistävään koulutukseen osallistumiseen enemmän kuin pohjakoulutus tai asema työelämässä.

Yleissivistävistä opinnoista puolet taiteita ja taitoja

Melkein puolet koulutuksessa olleista oli opiskellut taide- tai taitoaineita. Nämä aineet kiinnostivat naisia enemmän kuin

miehiä. Sekä mies- että naisopiskelijoista taide- ja taitoaineita opiskelivat useimmin ne, joilla oli vain perusasteen koulutus. Myös vieraita kieliä luki naisista selvästi useampi kuin miehistä. Kieliä opiskelevista miehistä oli 26 prosenttia suorittanut korkean asteen koulutuksen, naisista korkean asteen tutkinnon suorittaneita oli 35 prosenttia. Yleissivistävässä tarkoituksessa opiskelevista miehistä osallistui yhteiskuntatieteisiin tai yritystoimintaan liittyville kurseille lähes yhtä suuri osa kuin taide- ja taitoaineiden opintoihin. Näihin opintoihin osallistuttiin sitä auliimmin mitä pidempi oli pohjakoulutus.

Suurin osa yleissivistävästä aikuiskoulutuksesta järjestettiin kansalais- ja työväenopistoissa.

Naiset myös kävivät koulutuksessa vuoden aikana useampia päiviä kuin miehet. Naiset osallistuivat opintoihin keskimäärin kahdeksan päivän verran, miehet kuuden päivän verran. Pohjakoulutus tai asema työelämässä ei juurikaan vaikuttanut opintoihin käytettyyn aikaan.

Vajaa kolmasosa kokonaan vailla työhön tai ammattiin liittyvää lisäkoulutusta

69 prosenttia vastaajista ilmoitti olleensa työelämään siirtymisensä jälkeen ammattiin tai työhön liittyvässä eli ammatillisessa aikuiskoulutuksessa. Kokonaan vailla työhön liittyvää lisäkoulutusta ilmoitti siis jääneensä vajaa kolmasosa aikuisista. Kouluttamatta oli jäänyt naisia miehiä enemmän. Naisista 32 prosenttia ja miehistä 27 prosenttia ilmoitti, ettei ollut osallistunut kertaakaan työhön tai ammattiin liittyvään koulutukseen työelämään siirtymisen jälkeen.

Koulutukseen oli osallistuttu sitä todennäköisemmin mitä pidempi oli pohjakoulutus. Korkea-asteen koulutuksen saaneet olivat lähes poikkeuksetta olleet joskus ammatillisessa aikuiskoulutuksessa (96 prosenttia). Sen sijaan niistä henkilöistä, jotka olivat ilman perusasteen jälkeistä koulutusta, vain vähän yli puolet oli joskus elämänsä aikana saanut ammatillista aikuiskoulutusta.

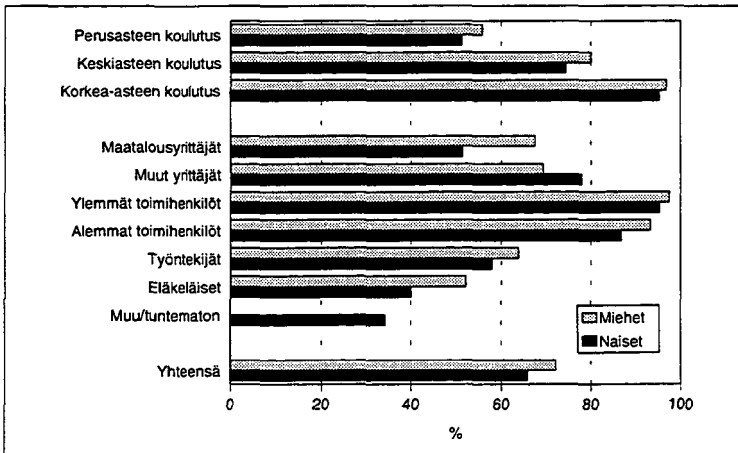
Pelkän kansakoulun tai peruskoulun suorittaneista sekä keskiasteen tutkinnon suorittaneista miehistä oli useampi saanut ammatillista aikuiskoulutusta kuin vastaavan pohjakoulutuksen saaneista naisista. Sukupuolten välinen ero oli pienin korkea-asteen koulutuksen suorittaneilla, joista lähes kaikki, sekä miehet että naiset olivat joskus

työelämäänsä siirtymisen jälkeen olleet ammattiin tai työhön liittyvässä koulutuksessa.

Samanlainen koulutuksen kasautuminen näkyi, kun tarkasteltiin eri työasemissa toimivia. Ylemmistä toimihenkilöistä olivat lähes kaikki (97 prosenttia) olleet joskus työhön tai ammattiin liittyvässä koulutuksessa ja myös alemmat toimihenkilöt olivat saaneet runsaasti koulutusta. Työntekijät ja maatalousyrittäjät olivat osallistuneet vähiten.

Naisten ja miesten erot ammatillisen aikuiskoulutuksen saannissa olivat suurimmat maatalousyrittäjien kohdalla. Miehistä oli koulutuksessa ollut 68 prosenttia, naisista 51 prosenttia. Muiden yrittäjien joukossa taas naisista oli ollut miehiä useampi koulutuksessa. Toimihenkilöistä ja työntekijöistä oli koulutusta saaneiden miesten osuus suurempi kuin naisten.

Aktiivisia, yli 10 kertaa koulutuksessa olleita oli vastaajista joka neljäs, 4–10 kertaa osallistuneita oli 19 prosenttia. Koulutuskertoja oli sitä enemmän mitä parempi oli pohjakoulutus ja työasema. Sen lisäksi, että miehistä oli elämänsä aikana ollut koulutuksessa naisia useampi, he olivat myös osallistuneet koulutukseen useampia kertoja kuin naiset. Yli 10 kertaa ammatilliseen aikuiskoulutukseen oli osallistunut miehistä 29 prosenttia, naisista 22 prosenttia.

Ammatilliseen aikuiskoulutukseen elämänsä aikana osallistuneet

Ylemmistä toimihenkilömiehistä oli yli 10 kertaa koulutukseen osallistunut 70 prosenttia, ylemmistä toimihenkilönaisista 49 prosenttia. Alemmista toimihenkilömiehistä näin useasti osallistuneita oli 47 prosenttia, naisista 33 prosenttia.

Varsinaisia koulutuspalvelujen suurkulttajiä olivat siis pitkän koulutuksen saaneet miehet. 71 prosenttia korkea-asteen tutkinnon suorittaneista miehistä oli osallistunut työhön tai ammattiin liittyvään koulutukseen yli 10 kertaa, vastaavan koulutuksen saaneista naisista näin usein osallistuneita oli vähän yli puolet.

Työhön liittyvässä koulutuksessa nykyisin naisia enemmän

Ammatilliseen aikuiskoulutukseen osallistui vuonna 1990 noin 1,1 miljoonaa henkeä, mikä oli 44 prosenttia työvoimaan kuuluvista.

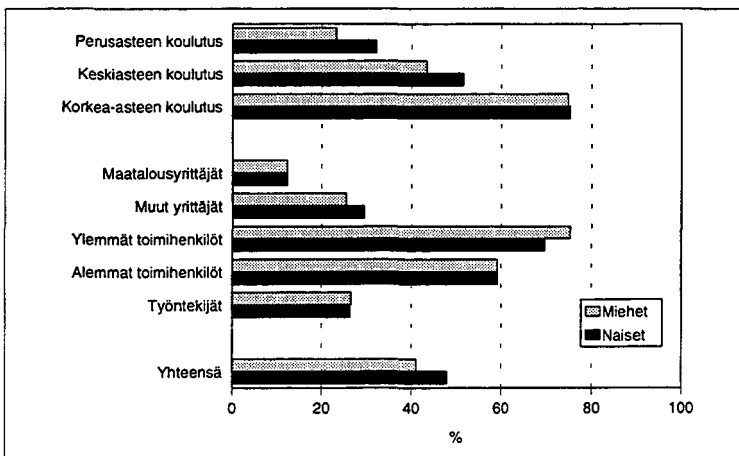
Naiset osallistuivat vuonna 1990 ammattiin tai työhön liittyvään aikuiskoulutukseen enemmän kuin miehet. Naisista 48 prosenttia ilmoitti olleensa tämäntyyppisissä opinnoissa, kun miehistä niitä oli harjoittanut 41 prosenttia.

Osallistumiseen vaikutti pohjakoulutustaso ja asema työelämässä. Eniten työhön tai ammattiin liittyvään koulutukseen osallistuivat korkea-asteen koulutuksen suorit-

taneet, joista kaksi kolmesta osallistui vuoden aikana koulutukseen. Osuus oli sama miehillä ja naisilla. Sen sijaan vähemmän koulutusta saaneista osallistuivat naiset miehiä enemmän, keskiasteen koulutuksen saaneista naisista oli osallistunut 52 prosenttia, miehistä 43 prosenttia. Perusasteen koulutuksen varassa olevista naisista oli koulutukseen osallistunut 32 prosenttia, miehistä 23 prosenttia.

Miehillä siis koulutustaso näyttäisi vaikuttavan osallistumiseen ratkaisevammin kuin naisilla. Tämä näkyi siten, että vähäinen pohjakoulutus ehkäisi heillä enemmän koulutukseen osallistumista kuin naisilla.

Ylemmät toimihenkilömiehet olivat osallistuneet ammatilliseen aikuiskoulutukseen vastaavissa tehtävissä toimivia naisia useammin. Vuonna 1990 ylemmistä toimihenkilömiehistä oli ammattiin tai työhön liittyvässä koulutuksessa 75 prosenttia, naisista 70 prosenttia. Naisten ja miesten osallistumisessa ei ollut eroa alempien toimihenkilöiden kohdalla, molemmista osallistui työhön tai ammattiin liittyvään koulutukseen 59 prosenttia. Työntekijöistä koulutukseen oli osallistunut 27 prosenttia, mies- ja naistyöntekijöistä yhtä suuri osuus. Maatalousyrittäjät saivat vähiten ammatillista aikuiskoulutusta, vain joka kymmenes naispuolinen ja miespuolinen maatalousyrittäjä oli ollut koulutuksessa.

Ammatilliseen aikuiskoulutukseen osallistuneet 1990

Erilaisen pohjakoulutuksen ja erilaisen työaseman omaavat miehet poikkesivat toisistaan enemmän työhön tai ammattiin liittyvään koulutukseen osallistumisen suhteen kuin naiset. Naiset olivat keskenään hieman tasa-arvoisempia, vaikka heistäkin ylemmät toimihenkilöt osallistuivat koulutukseen 43 prosenttiyksikköä enemmän kuin työntekijät.

Viidennes työhön liittyvästä koulutuksesta atk-opintoja

Ammattiin tai työhön liittyvän koulutuksen aihealueet heijastavat toimialojen ja työasemien sukupuolisidonnaisuutta. Naisilla oli terveydenhuollon opintoja enemmän kuin miehillä ja miehillä taas tekniikan opintoja enemmän kuin naisilla. Suurimmat opiskelualat olivat kuitenkin miehillä ja naisilla samat. Miehillä oli eniten yhteiskuntatieteisiin tai yritystoimintaan liittyvää koulutusta, joka neljäs ammatillista aikuiskoulutusta saanut mies oli osallistunut tällaisiin opintoihin. Näihin opintoihin laskettiin mukaan myös johtamiseen ja esimiestäitöihin liittyvä koulutus.

Seuraavaksi eniten olivat miehet opiskelleet tietotekniikkaa ja kaupallisia aineita. Naisilla oli eniten kaupallista koulutusta, naisopiskelijoista oli 26 prosenttia opiskellut tätä alaa. Seuraavaksi eniten heillä oli yhteiskuntatieteellistä tai yritystoimintaan liittyvää koulutusta (22 prosentilla) ja atk-alan opintoja (21 prosentilla).

Atk-alan koulutuksessa olivat ylempistä toimihenkilöistä olleet miehet naisia useammin ja alemmista toimihenkilöistä naiset miehiä useammin.

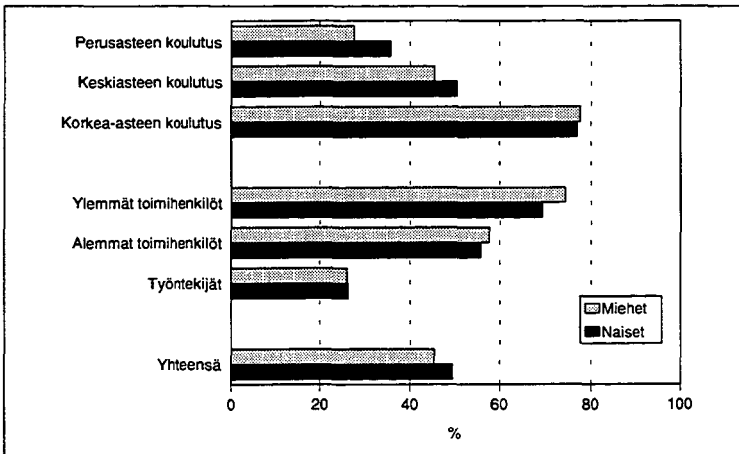
Humanistisia aineita olivat opiskelleet lähinnä vain korkea-asteen koulutuksen suorittaneet ja ylempiin toimihenkilöihin lukeutuvat naiset.

Henkilöstökoulutuksessa naisia enemmän

Suurin osa ammatilliseen aikuiskoulutukseen osallistuneista palkansaajista oli saanut työnantajalta korvausta kurssin tai koulutustilaisuuden kustannuksiin ja oli voinut käyttää työaikaan opiskeluun. Aikuiskoulutustutkimuksessa on henkilöstökoulutukseksi katsottu kaikki tällainen työnantajan joko kokonaan tai osittain tukema koulutus.

Lähes puolet kaikista palkansaajista, yhteensä 970 000 henkeä, sai vuonna 1990 henkilöstökoulutusta. Naispalkansaajista osallistui koulutukseen puolet ja miespalkansaajista 45 prosenttia. Naiset ovat Tilastokeskuksen työvoimatutkimuksen mukaan osallistuneet henkilöstökoulutukseen miehiä enemmän vuodesta 1987 lähtien.

Henkilöstökoulutus oli muun aikuisille tarkoitettun koulutuksen tapaan selvästi suuntautunut pitkään koulutetuille ja hyvässä asemassa työskenteleville.

Henkilöstökoulutukseen osallistuneet palkansaajat 1990

Pitkän pohjakoulutuksen saaneet naiset ja miehet osallistuivat vuonna 1990 koulutukseen suurin piirtein yhtä paljon. Korkeasteen koulutuksen suorittaneista miehistä oli 78 prosenttia ja naisista 77 prosenttia ollut henkilöstökoulutuksessa vuoden aikana. Sen sijaan lyhyemmän pohjakoulutuksen saaneista naisista oli ollut henkilöstökoulutuksessa miehiä useampi. Keskiasteen koulutuksen saaneista miehistä oli koulutuksessa ollut 46 prosenttia ja naisista 51 prosenttia. Niistä miespalkansaajista, joitka olivat vailla perusasteen jälkeistä tutkintoa, oli koulutuksessa ollut 28 prosenttia ja vastaavista naispalkansaajista 36 prosenttia. Eli naisilla henkilöstökoulutukseen osallistuminen ei näyttänyt olevan yhtä riippuvaista pohjakoulutuksen tasosta kuin miehillä.

Naistoimihenkilöt osallistuivat miestoimihenkilöitä vähemmän koulutukseen. Miespuolisista ylemmistä toimihenkilöistä oli koulutuksessa ollut 74 prosenttia, naisista 69 prosenttia. Alempiin toimihenkilöihin kuuluvista miehistä osallistui 58 prosenttia, naisista 56 prosenttia. Työntekijöiden osallistumisessa ei ollut sukupuolten välillä eroa, sekä miehistä että naisista oli osallistunut 26 prosenttia.

Näin eri työasemissa toimivien miesten osallistumisessa koulutukseen oli suurempia eroja kuin naisten osallistumisessa aivan samoin kuin todettiin olevan eri pohjakoulutusryhmissä. Eli henkilöstökoulutukseen osallistumisessa olivat eri työasemaryhmiin kuuluvat naiset hieman tasa-arvoisempia keskenään kuin miehet.

Miehet henkilöstökoulutuksessa useampia päiviä

Henkilöstökoulutukseen vuonna 1990 osallistuneet miespalkansaajat olivat saaneet useampia koulutuspäiviä kuin koulutuksessa olleet naispalkansaajat. He olivat saaneet koulutusta vuoden aikana keskimäärin kuusi ja naiset viisi päivää.

Pitkä pohjakoulutus lisäsi todennäköisyyttä saada useampia koulutuspäiviä. Korkea-asteen koulutuksen saaneet miehet

käyttivätkin koulutukseen keskimäärin kahdeksan päivää, kun vastaavan pohjakoulutuksen saaneet naiset olivat koulutuksessa keskimäärin viisi päivää.

Ylemmät toimihenkilömiehet saivat henkilöstökoulutusta kahdeksan päivää, ylemmät toimihenkilönaiset kuusi ja puoli päivää. Alempien toimihenkilöiden kohdalla eivät miehet ja naiset eronneet saatujen koulutuspäivien määrän osalta, sekä miehet että naiset olivat olleet noin viisi päivää koulutuksessa. Työntekijänaiset olivat saaneet keskimäärin kolme päivää koulutusta, kun työntekijämiehet olivat käyttäneet opiskeluun neljä päivää.

Miehet olivat henkilöstökoulutuksen pituuden suhteen keskenään epätasa-arvoisemmassa asemassa kuin naiset. Naiset tosin olivat alempia toimihenkilöitä lukuunottamatta olleet vähemmän aikaa koulutuksessa kuin vastaavassa työasemassa toimivat miehet.

Työnantaja huolehtii miehet koulutukseen

Suurin osa vuonna 1990 henkilöstökoulutuksessa olleista, kaksi kolmesta koulutautuneesta, ilmoitti menneensä koulutukseen, koska työssä tarvittavien tietojen ja taitojen ajan tasalla pysyminen ja työtehtävien muuttuminen sitä edellyttivät. Naiset ilmoittivat tämän syyksi hieman miehiä useammin. Myös itsensä kehittämisen ilmoittivat naiset koulutukseen menon syyksi hieman useammin kuin miehet.

Joka kolmas henkilöstökoulutuksessa ollut palkansaaja oli osallistunut opintoihin sen vuoksi, että työnantaja oli tätä edellyttänyt. Miehistä ilmoitti 37 prosenttia ja naisista 30 prosenttia, että oli opiskellut työnantajan kehoituksesta tai määräyksestä.

Keskimääräistä enemmän työnantajan velvoittamana osallistuivat sellaiset miespalkansaajat, joilla ei ollut perusasteen jälkeistä koulutusta. Näistä miehistä oli 44 prosenttia ollut koulutuksessa työnantajan velvoittamana, kun vastaavista naisista osuus oli 25 prosenttia.

40 prosenttia niistä työntekijöihin luetavista palkansaajista, jotka olivat olleet koulutuksessa, oli osallistunut siihen työnantajan edellyttämänä. Nais- ja miestyöntekijöiden osuudet olivat suurin piirtein samat. Tämä olikin ainut työasemaryhmä, jossa miehet ja naiset kokivat samassa mittassa koulutuksensa syyksi työnantajan pakotteen. Alempiin toimihenkilöihin kuuluvista miehistä ilmoitti 38 prosenttia ja naisista 27 prosenttia menneensä koulutukseen työnantajan edellyttämänä.

Naiset useammin koulutuksessa omasta aloitteestaan

Sen lisäksi, että työnantaja oli suorastaan edellyttänyt koulutukseen menoa, oli varsin usein osallistuttu koulutukseen, kun työnantaja oli tehnyt siihen aloitteen. Miespalkansaajat ilmoittivat työnantajan kehoittaneen koulutukseen useammin kuin naispalkansaajat. Miehistä näin ilmoitti 69 prosenttia, naisista 60 prosenttia.

Eniten olivat työnantajan aloitteen vuoksi osallistuneet koulutukseen työntekijät ja vähiten ylemmät toimihenkilöt. Vähiten työnantajan kehoituksen vuoksi oli koulutuksessa ollut alempia toimihenkilönaisia, sitten ylempiä toimihenkilönaisia ja sitten ylempiin toimihenkilöihin lukeutuvia miehiä.

51 prosenttia henkilöstökoulutukseen osallistuneista oli tehnyt itse aloitteen koulutukseen hakeutumiseksi. Naiset olivat tehneet oman aloitteen koulutukseen miehiä useammin. Sukupuolen vaikutus oman aloitteen tekemiseen oli vahva, vaikka pitkä pohjakoulutus ja hyvä työasema lisäsikin taipumusta oman aloitteen tekemiseen.

Varsin suuri ero oma-aloitteisuudessa oli niitten mies- ja naispalkansaajien välillä, joilla ei ollut perusasteen jälkeistä koulutusta. Näistä miehistä 27 prosenttia ja naisista 42 prosenttia ilmoitti tehneensä itse aloitteen koulutukseen menolle. Eniten omasta aloitteesta osallistuiivat ylemmät toimihenkilöt, joista miehistä 67 prosenttia ja naisista 69 prosenttia ilmoitti näin. Alemmista toimihenkilönaisistakin yli puolet (54 prosenttia) oli tehnyt aloitteen itse.

Alempiin toimihenkilöihin kuuluvista miehistä sen sijaan oli oman aloitteen tehnyt vain 39 prosenttia. Mies- ja naistyöntekijöiden kohdalla ei ollut eroa, sekä miehistä että naisista oli 30 prosenttia osallistunut omasta aloitteesta.

Osoittaako tulos, että päästäkseen yli-päätään ollenkaan koulutukseen on naisten hakeuduttava siihen oma-aloitteisesti, kun taas työnantaja pitää miesten koulutautumisesta huolen? Onko työnantaja valmiimpi kouluttamaan miehiä naisia enemmän pohjakoulutuksesta riippumatta? Vai ovatko miehet vain laiskempia osallistumaan koulutukseen ja siksi heitä on opintoihin patistettava?

Naiset käyttivät henkilöstökoulutukseen omaa aikaansa enemmän

Vuonna 1990 henkilöstökoulutukseen osallistuneista oli 30 prosenttia käyttänyt opintoihin myös omaa vapaa-aikaansa. Naiset uhrasivat tähän tarkoitukseen aikaansa useammin kuin miehet. Koulutuksessa olleista naisista oli 33 prosenttia käyttänyt opintoihin omaa aikaansa, miehistä näin oli tehnyt 27 prosenttia.

Mitä pitemmän koulutuksen ja mitä paremman aseman oli työelämässä saanut sitä enemmän oli koulutukseen käytetty omaa aikaa. Naisten ja miesten välinen ero oman ajan käytössä näyttäytyi selvimmin niillä, joilla ei ollut perusasteen jälkeistä koulutusta ja toisaalta ylempien toimihenkilöiden kohdalla. Ilman perusasteen jälkeistä koulutusta saaneista naisista oli 27 prosenttia käyttänyt koulutukseen myös omaa aikaansa. Vastaavan koulutuksen saaneista miehistä omaa aikaa oli opinnoissa käyttänyt 18 prosenttia. Ylempinä toimihenkilöinä toimivista naisista käytti 44 prosenttia omaa aikaa työhön tai ammattiin liittyviin opintoihin, miehistä 36 prosenttia.

Sen lisäksi, että lähes kolmasosa henkilöstökoulutuksessa olleista oli käyttänyt siihen omaa aikaa, oli heistä joka kymmenes käyttänyt myös omaa rahaa kattamaan koulutuksesta aiheutuvia kustannuksia.

Myös tämä satsaus oli sitä suurempaa mitä pitempi oli pohjakoulutus ja mitä parempi oli työasema. Erot eri ryhmien välillä eivät kuitenkaan olleet kovin suuria. Omaa rahaa ilmoittivat käyttäneensä naiset useammin kuin miehet. Selvästi muita enemmän olivat omaa rahaa käyttäneet ylemmät toimihenkilönaiset, joista 18 prosenttia ilmoitti kustantaneensa koulutusta myös omalla rahalla.

Kokonaan työnantajan kustantamia opintoja oli miehillä enemmän kuin naisilla.

Toimihenkilömiesten koulutuspäivien määrä kasvanut yhä

1990-luvun alussa on henkilöstökoulutusta saavien palkansaajien määrä pienentynyt. Tämä tieto perustuu Tilastokeskuksen työvoimatutkimuksen vuosihaastattelutietoihin. Vuonna 1989 oli palkansaajista työvoimatutkimuksen mukaan saanut 44 prosenttia henkilöstökoulutusta. Vuonna 1993 oli koulutusta saaneiden palkansaajien osuus pudonnut 41 prosenttiin.

Selvästi muita enemmän oli vähentynyt ylempien toimihenkilöiden osallistuminen. Kun vuonna 1989 ylemmistä toimihenkilöistä oli 75 prosenttia osallistunut henkilöstökoulutukseen, oli vuonna 1993 osallistumisosuus 60 prosenttia. Vähiten oli tapahtunut muutosta työntekijäryhmään kuuluvien koulutukseen osallistumisessa, osallistumisosuus oli pienentynyt kaksi prosenttiyksikköä.

Naisista osallistui vuonna 1993 keskimäärin useampi koulutukseen kuin miehistä ja koulutuksessa olleiden naisten osuus oli myös vuodesta 1989 vähentynyt vähemmän kuin miesten. Ylemmät toimihenkilönaiset osallistuivat vuonna 1993 ylempiä toimihenkilömiehiä enemmän koulutukseen, alempiin toimihenkilöihin ja työntekijöihin lukeutuvat naiset miehiä vähemmän. Erittäin suuri muutos oli tapahtunut ylempien toimihenkilömiesten kohdalla. Heistä oli vuonna 1989 saanut koulutusta 76 prosenttia, vuonna 1993 koulutusta sai 59 prosenttia.

Henkilöstökoulutusta kuitenkin annettiin koulutuksessa olleille aiempaa enemmän, jos määrää mitataan saaduilla koulutuspäivillä osallistujaa kohti. Ylemmät toimihenkilöt olivat saaneet eniten koulutuspäiviä ja näiden päivien määrät olivat myös eniten lisääntyneet. Vastaavasti työntekijät olivat saaneet vähiten koulutuspäiviä ja niiden määrä oli myös eniten vähentynyt.

Naiset saivat selvästi vähemmän koulutusta kuin miehet koulutuspäivien määrällä mitattuna. Koulutuksessa olleet miehet saivat vuoden 1993 tietojen mukaan koulutusta keskimäärin 7,9 päivää, naiset 4,8 päivää. Ero oli vain kärjistynyt 1980-luvulta. Toimihenkilömiesten saamien päivien määrä oli kasvanut ja naisten vähentynyt. Vain työntekijämiesten koulutuspäivien määrässä tapahtui vähenemistä ja vähenemistä enemmän kuin vastaavien naisten koulutuspäivissä.

Tulokset osoittavat, että laman aikana työnantajilla on ollut entistä enemmän taipumusta kouluttaa harvoja miehiä pitkään ja useita naisia vähän.

Naiset enemmän koulutuksessa omalla ajallaan ja kustannuksellaan

142 000 palkansaajaa otti vuonna 1990 osaa ammattiin tai työhönsä liittyvään koulutukseen kokonaan ilman työnantajan tukea omalla kustannuksellaan ja omalla ajallaan. Lukumäärä oli 7 prosenttia kaikista palkansaajista.

Tällaiseen omaehtoiseen ammatilliseen koulutukseen osallistuvat olivat pääosin pitkän pohjakoulutuksen saaneita ja hyvässä asemassa toimivia naisia.

Sen lisäksi, että naiset olivat omalla kustannuksellaan ja ajallaan ammattiin liittyvässä koulutuksessa miehiä useammin, he myös käyttivät tällaisiin opintoihin enemmän aikaa kuin koulutukseen osallistuneet miehet. Naiset olivat olleet tällaisessa koulutuksessa keskimäärin 16,5 päivää ja miehet 12 päivää.

Itseopiskelu

Miehillä enemmän itseopiskelua työajalla

Lähes joka kymmenes työvoimaan kuuluva henkilö eli yhteensä runsaat 200 000 henkeä käytti vuonna 1990 työaikaan opiskelemiseen itsekseen tai työtovereiden kanssa. Tässä tarkoitetaan sellaista opiskelua, joka tapahtui täysin muodollisen koulutuksen ulkopuolella, ja joka oli kestänyt vuoden aikana yhteensä laskien vähintään 20 tuntia.

Työajalla tapahtuva itseopiskelu oli yleisempää miehillä kuin naisilla. Työaikaan oli itseopiskeluun käyttänyt miehistä 11 prosenttia ja naisista 6 prosenttia.

Työaikana tapahtuva itseopiskelu oli sitä yleisempää mitä pidempi pohjakoulutus henkilöllä oli. Palkansaajista itseopiskelijoita oli eniten ylemmissä toimihenkilöissä.

Samat henkilöt, jotka osallistuivat aikuiskoulutukseen myös harjoittivat itseopiskelua työajalla eniten. Korkean asteen koulutuksen saaneet ja ylemmät toimihenkilöt tekivät kuitenkin poikkeuksen. Heistä itseopiskelua harjoitti suurempi osa niistä, jotka eivät olleet aikuiskoulutukseen osallistuneet. Katsoivatko he, ettei aika enää riitä kurssimuotoiseen koulutukseen itseopiskelun lisäksi?

Miehet olivat harjoittaneet työajan itseopiskelua eniten tekniikan ja atk:n aloilla. Miesten itseopiskeluaiheista 35 prosenttia liittyi tekniikkaan, tuotantoon tai rakentamiseen ja 22 prosenttia tietotekniikkaan. Itsekseen opiskelleista naisista joka kolmas oli käyttänyt aikaansa tietotekniikan opintoihin.

Myös vapaa-ajan itseopiskelu miehillä yleisempää

16 prosenttia aikuisväestöstä oli vuonna 1990 käyttänyt vapaa-aikaansa itseopiskeluun. Vapaa-ajan itseopiskelu oli yleisempää miesten kuin naisten keskuudessa. Miehistä opiskeli vapaa-aikana itsekseen 19 prosenttia ja naisista 13 prosenttia. Opiskeluaiheet vaihtelivat sukupuolen mukaan, vaikka kielten opiskelu olikin molemmilla sukupuolilla suosituinta. Miehet opiskelivat seuraavaksi eniten tekniikkaan ja atk-tekniikkaan liittyviä asioita, kun taas naisilla vieraiden kielten jälkeen seuraavaksi suosituimpia olivat taide- ja taitoaineiden sekä yhteiskunta- ja käyttäytymistieteiden opinnot.

Vapaa-ajalla tapahtuva itseopiskelu oli selvästi riippuvaista henkilön pohjakoulutuksen pituudesta. Mitä pidempi oli henkilön pohjakoulutus, sitä todennäköisempää oli, että hän opiskeli myös vapaa-aikana itsekseen. Näin on ymmärrettävää, että vapaa-ajan itseopiskelu oli erityisesti ylempien toimihenkilöiden harrastus. Kolmasosa heistä käytti vapaa-aikaansa itsekseen tapahtuvaan opiskeluun.

Vapaa-ajalla tapahtuvaa vapaamuotoista itseopiskelua harjoittivat siis eniten samat henkilöryhmät, jotka osallistuivat myös kurssimuotoiseen koulutukseen. Tämä piti paikkansa sekä miesten että naisten kohdalla. Miehistä, jotka olivat viimeisen vuoden aikana osallistuneet aikuiskoulutukseen oli 29 prosenttia opiskellut myös itsekseen, aikuiskoulutukseen osallistumattomista näin oli tehnyt 13 prosenttia. Koulutuksessa olleista naisista opiskeli itsekseen joka viides, koulutukseen osallistumattomista 7 prosenttia.

Myös vapaa-aikaansa itseopiskeluun käyttävät pitkän pohjakoulutuksen ja hyvän aseman työelämässä saaneet olivat välttäneet kurssimuotoista koulutusta.

Muu tiedonhankinta työelämän ongelmatilanteissa

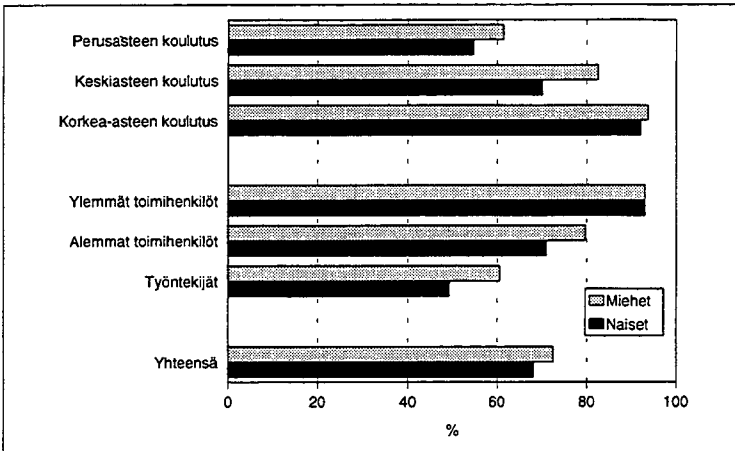
Miehillä enemmän mahdollisuuksia oppia työssään

Miehet ilmoittivat naisia enemmän mahdollisuuksia käyttää työssään aikaisemmin oppimiaan tietoja ja taitoja sekä oppia uutta ja kehittää itseään. Mitä paremman työaseman oli saanut ja mitä pitempi oli pohjakoulutus, sitä enemmän tällaisia mahdollisuuksia ilmoitettiin olevan.

Palkansaajista 70 prosenttia, miehistä 73 ja naisista 68 prosenttia ilmoitti, että heillä oli melko tai erittäin paljon mahdollisuuksia käyttää työssään aikaisemmin oppimiaan tietoja ja taitoja. 7 prosenttia palkan-

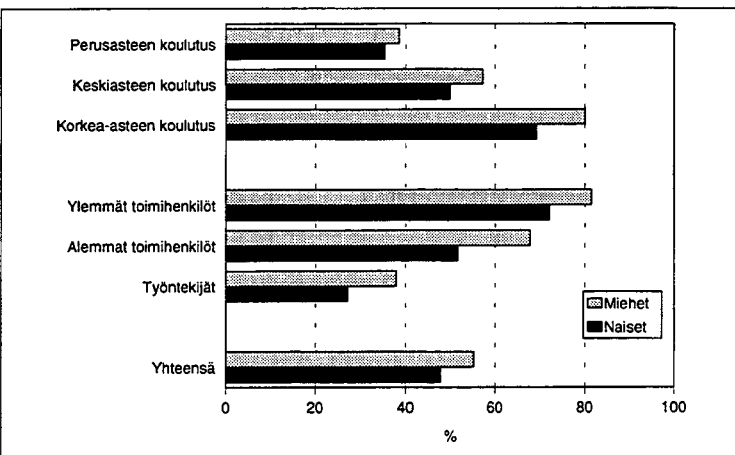
saajista oli sitä mieltä, ettei heillä ollut juuri lainkaan mahdollisuuksia käyttää aiemmin opittua hyväkseen. Työntekijäryhmässä tämä kokemus oli yleisin, työntekijänaisista 17 prosenttia ja -miehistä 11 prosenttia ilmoitti, ettei aiemmin opitun käyttömahdollisuuksia ollut juuri lainkaan.

Mahdollisuuksia oppia uusia asioita työssä oli palkansaajilla sitä enemmän mitä paremmissa asemassa he toimivat ja mitä pidemmän pohjakoulutuksen he olivat suorittaneet. Lisäksi miesten mahdollisuudet työssä tapahtuvaan uuden oppimiseen olivat paremmat kuin naisten.

"Missä määrin nykyinen työne tarjoaa teille mahdollisuuksia käyttää aikaisemmin oppimianne tietoja ja taitoja?"

Palkansaajista ne, jotka vastasivat "erittäin tai melko paljon".

"Missä määrin nykyinen työne tarjoaa teille mahdollisuuksia oppia uusia asioita?"

Palkansaajista ne, jotka vastasivat "erittäin tai melko paljon".

Erittäin tai melko paljon mahdollisuuksia uusien asioiden oppimiseen ilmoitti ylemmistä toimihenkilöistä 78 prosenttia, alemmista toimihenkilöistä 57 prosenttia ja työntekijöistä 34 prosenttia. Joka neljäs työntekijä ilmoitti, ettei hänellä ollut lainkaan mahdollisuuksia oppia uutta, naisista 33 prosenttia, miehistä 21 prosenttia.

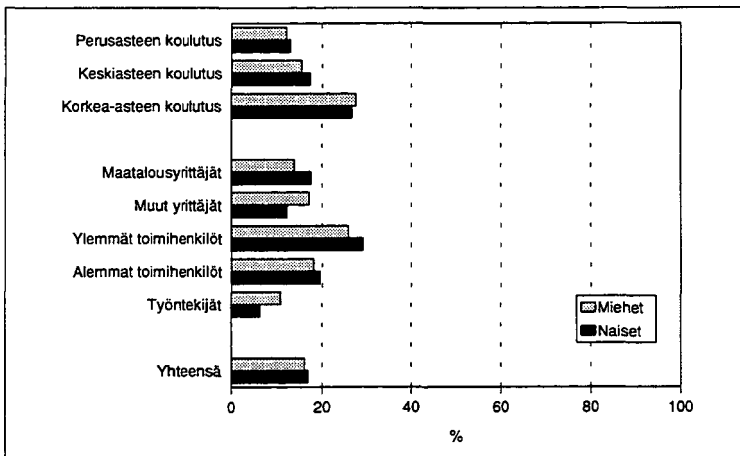
Naiset eivät myöskään nähneet työssään yhtä paljon mahdollisuuksia oman ammattitaidon kehittämiseen kuin miehet. 61 prosenttia miehistä, puolet naisista ilmoitti, että heillä oli työssään melko tai erittäin paljon mahdollisuuksia kehittää omaa ammattitaitoaan. Miehistä 10 prosentilla ja naisista 15 prosentilla ei ollut juuri lainkaan tällaisia mahdollisuuksia. Eniten erosivat miesten ja naisten käsitykset työntekijätasolla. Työntekijänaisista 29 prosenttia katsoi, ettei heillä ollut lainkaan mahdollisuuksia ammattitaitonsa kehittämiseen, työntekijämiehistä tätä mieltä oli 16 prosenttia.

Kolme neljästä koki tietonsa ja taitonsa puutteellisiksi työssään

Aikuskoulutustutkimuksen haastattelussa kysyttiin työvoimaan kuuluvilta, kuinka usein he olivat työelämän muuttumisen vuoksi joutuneet tilanteeseen, jossa olivat kokeneet tietonsa ja taitonsa puutteellisiksi. 59 prosenttia työvoimasta mainitsi joutuneensa tällaiseen tilanteeseen joskus. Melko usein näitä tilanteita oli ollut 11 prosentilla ja 5 prosentilla usein. Lähes neljännes työvoimasta ei ollut kokenut tällaisia tilanteita koskaan.

Mitä pidempi koulutus vastaajalla oli, sitä useammin hän ilmoitti kokeneensa tietonsa ja taitonsa puutteellisiksi. Toimihenkilöillä tällaisia tilanteita oli ollut useammin kuin työntekijöillä.

Ylemmistä toimihenkilöistä olivat naiset kokeneet tietonsa ja taitonsa puutteellisiksi miehiä useammin, työntekijöistä miehet naisia useammin. Alempiin toimihenkilöihin kuuluvien miesten ja naisten välillä ei ollut eroa.

"Työelämän muuttuminen aiheuttaa tilanteita, joissa työntekijä voi kokea tietonsa ja taitonsa puutteellisiksi. Kuinka usein olette joutunut tällaiseen tilanteeseen?" Työvoimaan kuuluvista ne, jotka vastasivat "usein tai melko usein".

Miehet käyttivät työpaikan ulkopuolisia asiantuntijoita enemmän

Useimmat työvoimaan kuuluvat (84 prosenttia) ilmoittivat saaneensa apua työtovereilta tai työpaikan asiantuntijoilta, kun he olivat kohdanneet pulmatilanteita tietojensa ja taitojensa puutteellisuuden vuoksi. Tällaista tiedon hankintaa olivat käyttäneet naiset hieman miehiä enemmän.

Noin puolet pulmatilanteita kohdanneista ilmoitti hakeneensa apua ulkopuolisilta asiantuntijoilta. Ulkopuolisia asiantuntijoita olivat käyttäneet pitkän koulutuksen saaneet ja yrittäjät ja ylempät toimihenkilöt eniten.

Miehet käyttivät tällaista apua vähäisemmällä pohjakoulutuksella kuin naiset. Vailla perusasteen jälkeistä koulutusta olevista miehistä oli käyttänyt ulkopuolista asiantuntijaa pulmatilanteessa 44 prosenttia, kun vastaava osuus naisilla oli 33 prosenttia. Tämä näkyy myös alempien toimihenkilöiden kohdalla, joista miehet olivat paljon naisia enemmän käyttäneet ulkopuolista apua. Miespuolisista alemmista toimihenkilöistä oli ulkopuolista asiantun-

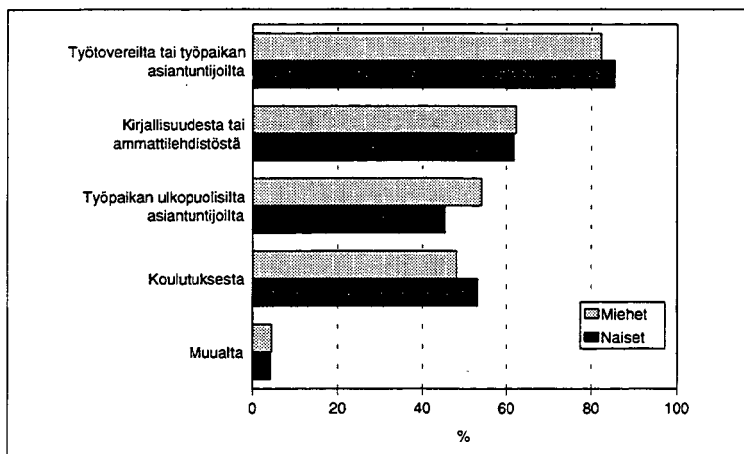
temusta käyttänyt 57 prosenttia, naispuolisista 41 prosenttia.

Myös aikuiskoulutuskokemukset lisäsivät ulkopuolisten asiantuntijoiden käyttöä. Toisaalta vastaajat ovat voineet tulkita myös koulutuksen ja kouluttajat työn ulkopuolisiksi asiantuntijoiksi.

Naiset saaneet koulutuksesta apua useammin

Puolet työelämän ongelmatilanteita kohdanneista oli saanut apua koulutuksesta. Naisia oli koulutus auttanut pulmatilanteissa keskimäärin useammin kuin miehiä. Alemmina toimihenkilöinä toimivia miehiä oli koulutus kuitenkin auttanut pulmatilanteissa enemmän kuin alempia toimihenkilönaisia. Alemmat toimihenkilömiehet olivat myös saaneet ammattiin tai työhön liittyvää koulutusta useammin kuin samaan ryhmään kuuluvat naiset.

70 prosenttia niistä, jotka olivat viimeisen vuoden aikana osallistuneet ammatilliseen lisäkoulutukseen, ilmoitti saaneensa koulutuksesta apua jossakin kohtaamassaan pulmatilanteessa.

Eri tahoilta saatu apu työelämän ongelmatilanteissa. Työvoimaan kuuluvista ne, jotka olivat kokeneet tietonsa ja taitonsa puuttelliseksi työssään "usein, melko usein tai joskus".

Vähiten olivat käyttäneet koulutusta apukeinona pulmatilanteissa työntekijät, joista vain joka kolmas ilmoitti saaneensa joskus koulutuksesta apua työongelmista selviämiseen. Viimeisen vuoden aikana koulutuksessa olleista työntekijöistäkin vain vähän yli puolet (56 prosenttia) katsoi koulutuksen auttaneen pulmatilanteissa. Eli koulutukseen osallistuneista eivät suinkaan kaikki ole saaneet siitä apua työelämän normaaleihin pulmatilanteisiin tai siten pulmia on ollut enemmän, mitä on kyennyt koulutusta hankkimaan.

62 prosenttia saanut apua kirjallisuudesta ja ammattilehdistä

62 prosenttia työvoimasta käytti työelämän pulmatilanteissa apuna kirjallisuutta ja ammattilehtiä. Kirjallisuuden käyttö oli yhteydessä pitkään pohjakoulutukseen ja hyvään työasemaan. Ylemmistä toimihenkilöistä oli 82 prosenttia etsinyt ratkaisuja kirjallisuudesta, miehet ja naiset kuinakin yhtä paljon. Alemmista toimihenkilöistä miehistä 72 prosenttia käytti apuna kirjallisuutta, 61 prosenttia naisista. Sen sijaan yrittäjistä naisyrittäjät käyttivät kirjallisuutta apuna enemmän kuin miesyrittäjät.

Myös kirjallisuuden käyttö oli yhteydessä koulutukseen osallistumiseen. Työhön liittyvään koulutukseen vuoden aikana osallistuneissa oli 73 prosenttia sellaisia, jotka hakivat apua myös kirjallisuudesta. Koulutukseen osallistumattomista oli joka viides käyttänyt apuna kirjallisuutta.

Hyvä pohjakoulutus antaa valmiuksia myös monipuoliseen tiedonhankintaan ja ongelmanratkaisuun. Mitä paremman pohjakoulutuksen on saanut, sitä helpompaa näyttäisi olevan etsiä työelämän ongelmatilanteissa apua ulkopuolisilta asiantuntijoilta, koulutuksesta ja kirjallisuudesta. Oman työpaikan asiantuntijoiden käyttö pulmatilanteiden ratkaisuun oli yleisin tapa selvittää ongelmista pohjakoulutuksesta riippumatta.

Miehet ja naiset seurasivat yhtä paljon ammattijulkaisuja

82 prosenttia palkansaajista ilmoitti seuraavansa joitakin ammattijulkaisuja säännöllisesti. Näihin luettiin ay-lehdistö, muu ammattilehdistö ja erityinen ammattikirjallisuus. Joka viides palkansaaja siis oli selvinyt työelämästä seuraamatta säännöllisesti mitään ammattikirjallisuutta tai ay-lehtiä. 39 prosenttia palkansaajista ilmoitti, ettei seuraa ay-lehtiä ja 41 prosenttia ilmoitti, ettei seuraa muutakaan ammattilehdistöä. 53 prosenttia palkansaajista kertoi, ettei seuraa erityistä ammattikirjallisuutta.

Ay-lehdistöä luki säännöllisesti miespalkansaajista 57 prosenttia, naispalkansaajista 63 prosenttia. Miehistä ay-lehdistöä seurasivat eniten ylempiin toimihenkilöihin kuuluvat ja naisista alempiin toimihenkilöihin lukeutuvat. Korkean asteen koulutus lisäsi sekä miehillä että naisilla selvästi alttiutta lukea ay-lehtiä, heissä säännöllisiä lehtien lukijoita oli yli 10 prosenttiyksikköä enemmän kuin lyhyemmän koulutuksen saaneissa.

Muuta ammattilehdistöä seurasivat miehet naisia useammin. Miehistä tällaisia lehtiä seurasi 61 prosenttia ja naisista 56 prosenttia. Muiden ammattilehtien kuin ay-lehtien säännöllinen seuruu oli vielä selkeämmin riippuvaista henkilön koulutustasosta ja työasemasta. Niitä luki säännöllisesti peräti 92 prosenttia korkea-asteen tutkinnon suorittaneista miehistä ja 88 prosenttia naisista. Erityisen suuri ero sukupuolten välillä oli alempien toimihenkilöiden kohdalla, ammattilehtiä seurasi miehistä 75 prosenttia ja naisista 57 prosenttia.

Erityisen ammattikirjallisuuden seuraaminen oli vielä edellisiäkin riippuvaisempaa henkilön koulutustasosta ja asemasta työpaikalla. 86 prosenttia korkea-asteen tutkinnon suorittaneista seurasi ammattikirjallisuutta, perusasteen koulutuksen varassa olevista 29 prosenttia. Ylemmistä toimihenkilöistä ammattikirjallisuutta seurasi 81 prosenttia, kun työntekijöistä näin teki joka neljäs. Miesten ja naisten ilmoitukset

ammattikirjallisuuden seuruusta erosivat oikeastaan vain alempien toimihenkilöiden kohdalla, joista miehistä 63 prosenttia ja naisista 47 prosenttia seurasi ammattikirjallisuutta. Kyse ei tietenkään ole pelkästä sukupuolen aiheuttamasta erosta, vaan myös siitä, että alempien toimihenkilöiden ryhmässä miehet ja naiset toimivat erilaisissa tehtävissä; miehet ovat naisia useammin johtavissa asemissa.

Pitkään koulutetut naiset hankkivat ammattikirjallisuutta usealla tavalla

Joka kolmas palkansaaja oli itse hankkinut ammattijulkaisuja. Pitkän koulutuksen saaneet ja hyvässä asemassa toimivat hankkivat itse ammattikirjallisuutta useammin kuin muut. Erityisesti naisilla tämä riippuvuus pitkästä pohjakoulutuksesta oli hyvin selvä. Korkea-asteen tutkinnon suorittaneista naisista nimittäin peräti 65 prosenttia hankki itse ammattikirjallisuutta, kun vastaavan koulutuksen saaneista miehistä kirjallisuutta itse hankkivia oli 49 prosenttia. Lyhyemmän pohjakoulutuksen saaneissa taas miehet hankkivat ammattikirjallisuutta naisia enemmän. Ilman perusasteen jälkeistä koulutusta olevista miehistä julkaisuja hankki 24 prosenttia, naisista 21 prosenttia. Eri työasemissa toimivia miehiä ja naisia tarkasteltaessa näkyy edellä oleva tulos siten, että ylemmistä toimihenkilöistä naiset hankkivat itse ammattikirjallisuutta selvästi enemmän kuin miehet, mutta muissa työasemissa toimivat miehet taas vastaavan työaseman naisia enemmän.

Joka kolmas ammattijulkaisuja säännöllisesti seuraava palkansaaja ilmoitti, ettei työnantaja ollut hankkinut ammattijulkaisuja käyttöön. Eniten ammattikirjallisuutta ja julkaisuja vailla jääneitä olivat työntekijät. Työnantajan hankinnat olivat palvelleet useimmin pitkän koulutuksen omaavia ja ylempiä ja alempia toimihenkilöitä, useammin miehiä kuin naisia. 91 prosenttia ammattijulkaisuja seuraavista

ylemmistä toimihenkilömiehistä ilmoitti, että työnantaja oli hankkinut niitä heille, ylemmistä toimihenkilönaisista näin ilmoitti 87 prosenttia. Vastaavasti työntekijöistä vajaa puolet (46 prosenttia) oli saanut työnantajalta ammattikirjallisuutta seurattavakseen.

Ammattijulkaisuja kirjastosta hankkivat erityisesti pitkän koulutuksen ja hyvän aseman työelämässä saaneet naiset. 55 prosenttia ylemmistä toimihenkilönaisista lainasi kirjastosta ammattikirjallisuutta, alempiin toimihenkilöihin kuuluvista naisista 32 prosenttia ja työntekijöihin kuuluvista naisista 14 prosenttia. Miehet poikkesivat toisistaan kirjaston käytössä huomattavasti vähemmän kuin naiset. Ylemmistä toimihenkilömiehistä 35 prosenttia, alemmista toimihenkilömiehistä 24 prosenttia ja työntekijämiehistä 20 prosenttia käytti kirjastoa ammattikirjallisuuden hankintaan. Kaikkein vierainta kirjaston käyttö ammattikirjallisuuden hankintapaikkana oli siis työntekijöihin lukeutuville naisille, jotka hankkivat ammattijulkaisuja kirjastosta myös selvästi vähemmän kuin vastaavassa asemassa olevat miehet.

Ammattikirjallisuuden lainaaminen tuttavilta ja työtovereilta luonnistui vähän paremmin naisilta kuin miehiltä. Ammattijulkaisuja seuraavista naisista 29 prosenttia lainasi niitä myös tuttavilta ja työtovereilta, miehistä 26 prosenttia. Tätäkin hankintatapaa käyttivät pitkään koulutetut ja hyvässä työasemassa olevat naiset eniten.

Ammattijulkaisuja, lähinnä ammattilehdistöä, sai palkansaajakunnasta jäsenyyden perusteella 77 prosenttia, naisista 82 prosenttia, miehistä 71 prosenttia. Jäsenyyden perusteella saatuja ammattijulkaisuja seurasivat sekä miehistä että naisista eniten työntekijät.

Pitkän koulutuksen ja hyvän aseman työelämässä saaneet naiset käyttivät eniten eri tapoja ja lähteitä ammattijulkaisujen hankkimiseksi. Vähiten oma-aloitteisuutta osoittivat työntekijöihin lukeutuvat ja vähän koulutetut naiset, joiden ammattijulkaisujen saanti oli pääosin työnantajan ja ay-jäsenyyden varassa.

Koulutuskokemukset

Naiset pitivät koulutuksen apua työssä suurempana

Kolme neljästä työvoimaan kuuluvasta oli sitä mieltä, että koulutuksesta oli ollut erittäin tai melko paljon apua työssä. Runsas viidesosa vastaajista katsoi, että koulutuksesta oli ollut apua erittäin paljon. Vain 7 prosentin mielestä koulutuksella ei ollut ollut juuri mitään merkitystä. Naiset antoivat koulutukselle keskimäärin suuremman merkityksen kuin miehet.

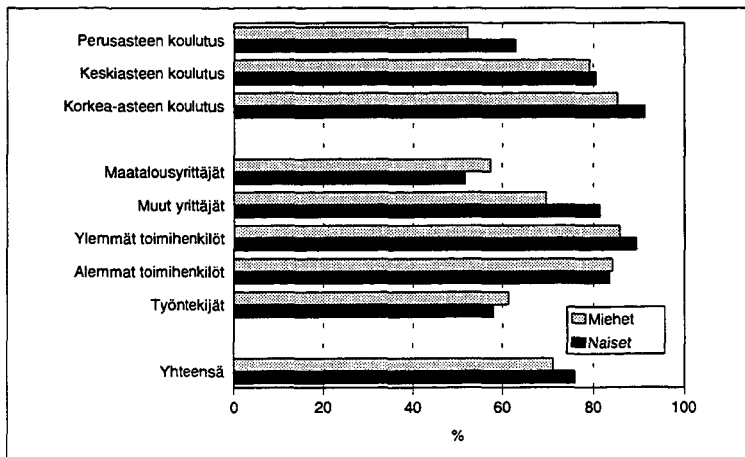
Mitä pidempi pohjakoulutus henkilöllä oli, sitä myönteisemmin hän suhtautui koulutuksesta saamaansa apuun. Korkea-asteen koulutuksen saaneista naisista 91 prosenttia ja miehistä 85 prosenttia oli kertomansa mukaan saanut koulutuksesta apua työhönsä erittäin tai melko paljon.

Toimihenkilöt ja yrittäjät olivat saaneet koulutuksesta apua työntekijöitä ja maatalousyrittäjiä enemmän. Maatalousyrittäjämiehet, alemmissa toimihenkilöammatteissa toimivat miehet sekä työntekijämiehet ilmoittivat saaneensa koulutuksesta apua useammin kuin mitä vastaavissa asemissa toimivat naiset ilmoittivat.

Koulutusta pidettiin hyödyttömänä useimmiten sen vuoksi, että saatu koulutus oli joko eri alalta kuin työ, se ei muuten vastannut työtä tai sen sisältö oli vääränlaista.

Se, että saatu koulutus oli eri alalta kuin työ, oli haitannut eniten keskiasteen koulutuksen suorittaneita ja työntekijöitä. Näitä ongelmia näkivät naiset miehiä enemmän. Erityisesti korkea-asteen koulutuksen saaneita ja ylempiä toimihenkilö- ja yrittäjänaisia oli haitannut, että koulutus ei ollut vastannut työtä. Vastaavasti saman koulutuksen ja työaseman omaavat miehet näkivät koulutuksen sisällön muuten sopimattomana. Maatalousyrittäjät ja perusasteen koulutuksen varassa olevat kokivat eniten koulutuksella olevan puutteita luonnollisesti sen vuoksi, että he olivat osallistuneet koulutukseen vain vähän tai ei lainkaan. Tämä oli useammin naisten käyttämä perustelu.

Miehet puolestaan uskoivat selvästi naisia useammin, että työn oppii tekemälä tai että työ ei vaadi koulutusta.

"Onko kaikesta saamastanne koulutuksesta ja kursseista yleisesti ottaen apua työssänne erittäin paljon, melko paljon, melko vähän vai ei juuri lainkaan?"
Työvoimaan kuuluvista ne, jotka vastasivat "erittäin tai melko paljon".

Miehet ilmoittivat useammin lisäkoulutuksen vaikuttaneen omaan uraansa

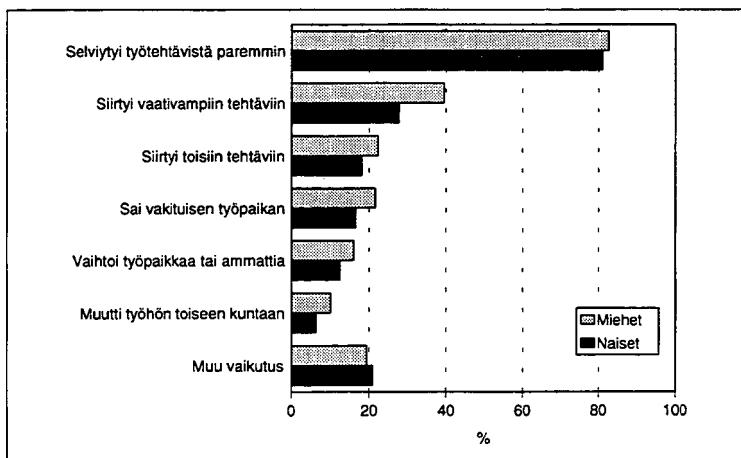
69 prosenttia joskus elämänsä aikana työssä olleista oli työelämään siirtymisensä jälkeen ollut ammattiin tai työhön liittyvässä koulutuksessa. Heistä suurin osa (82 prosenttia) oli sitä mieltä, että koulutus oli helpottanut suoriutumista työtehtävissä. Kuitenkin useampi kuin joka kymmenes koulutuksessa ollut oli sitä mieltä, ettei heidän saamallaan koulutuksella ollut lainkaan vaikutusta työtehtävissä suoriutumiseen.

Miehet olivat keskimäärin hieman naisia useammin sitä mieltä, että koulutus oli auttanut työtehtävissä. Kaikista tyytyväisimpiä olivat kuitenkin naiset, joilla oli korkea-asteen koulutus. Lisäksi lähes kaikki yrittäjinä toimivat naiset olivat omien sanojensa mukaan saaneet koulutuksesta apua työtehtäviin. Tyytymättömmimpiä olivat työntekijänaiset, useampi kuin joka neljäs heistä oli sitä mieltä, että ei ollut selvinnyt työstään yhtään paremmin koulutuksen jälkeen.

Toisiin tehtäviin koulutuksen ansiosta ilmoitti siirtyneensä vastaajista joka viides. Miehet ilmoittivat koulutuksesta olleen tällaista apua hieman useammin kuin naiset. Vähiten olivat tällä tavoin koulutuksesta hyötynneet työntekijänaiset, joista vain 15 prosenttia katsoi siirtyneensä toisiin tehtäviin koulutuksen ansiosta.

Miehet uskoivat selvästi naisia useammin saaneensa vaativampia tehtäviä koulutukseen osallistumisen vuoksi. Näin oli pohjakoulutuksesta ja työelämässä saavutetusta asemasta riippumatta. 39 prosenttia miehistä ilmoitti, että oli siirtynyt koulutuksen ansiosta vaativampiin tehtäviin, naisista näin koki vain 28 prosenttia. Eniten olivat vaativampia tehtäviä koulutuksen ansiosta saaneet alemmat toimihenkilöt, miespuolisista alemmista toimihenkilöistä lähes puolet ilmoitti kohdallaan käyneen näin, alemmista naistoimihenkilöistä näin ilmoitti 33 prosenttia. Vähiten olivat vaativampia tehtäviä koulutuksen ansiosta saaneet työntekijät ja heistä erityisesti naiset. Työntekijämiehistä uskoi 36 prosenttia saaneensa koulutuksen vaikutuksesta vaativampia tehtäviä, työntekijänaisista vain 19 prosenttia. Miesten ja naisten erot kokemuksissa koulutuksen vaikutuksesta vaativampien tehtävien saamisessa näkyivät esimerkiksi siten, että työntekijämiehet katsoivat hyötynensä tässä mielessä koulutuksesta enemmän kuin missään työasemaryhmässä toimivat naiset. Yleemmistä toimihenkilönaisistakin vain 30 prosenttia katsoi saaneensa vaativampia tehtäviä koulutuksen jälkeen.

Vakituisen työpaikan kertoi koulutuksen ansiosta saaneensa miehistä 22 prosenttia, naisista 17 prosenttia. Tällä tavalla olivat koulutuksesta hyötynneet eniten työntekijämiehet.

"Onko ammattiin tai työhönne liittyvillä kursseilla ja koulutuksella ollut yleisesti ottaen seuraavia vaikutuksia: ...?"
Haastatelluista ne, jotka vastasivat "kyllä".

Koulutus vaikutti työpaikan tai ammatin vaihtoon vähän useammin miehillä kuin naisilla. Miehistä 16 prosenttia ja naisista 13 prosenttia ilmoitti vaihtaneensa työpaikkaa tai ammattia ammatillisen aikuiskoulutuksen seurauksena. Eniten näitä vaikutuksia ilmoittivat yrittäjät (ei maatalousyrittäjät) ja erityisesti yrittäjämiehet.

Vain harva ilmoitti, että oli koulutusta saatuaan muuttanut työhön toiseen kuntaan. Miehistä kertoi joka kymmenes tehneensä näin, naisista 6 prosenttia. Eniten olivat koulutuksen seurauksena muuttaneet alemmat toimihenkilömiehet, joista näin ilmoitti tehneensä 12 prosenttia.

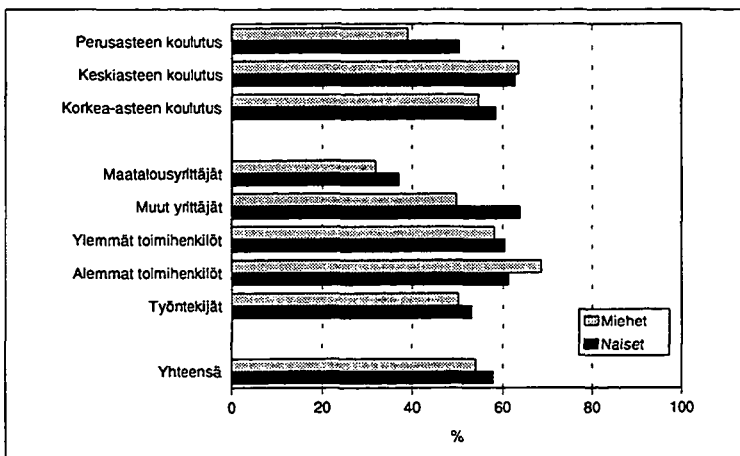
Henkilöt, joilla ei ollut lainkaan ammatillista pohjakoulutusta ja toisaalta henkilöt, joilla oli pitkä ammatillinen pohjakoulutus ilmoittivat muita ryhmiä vähemmän koulutuksella olleen työuralla etenemiseen tai työtehtävissä suoriutumiseen liittyviä vaikutuksia. Vailla ammatillista koulutusta olevien osalta tämä lienee seurausta siitä, että saatu ammatillinen lisäkoulutus oli ollut useimmiten luonteeltaan lyhyttä eikä ollut sellaisenaan riittänyt lisäämään liikkuvuutta työssä. Hyvinkoulutettujen osalta lisäkoulutuksella taas ei liene liikkuvuuteen kovin suurta vaikutusta sen vuoksi, että ylempien virkojen osalta muodolliset pätevyysvaatimukset merkitsevät etenemisessä ja tehtävistä suoriutumisessa enemmän kuin ammattiin liittyvä työssäoloaika-

na hankittu lisäkoulutus. (Ks. tarkemmin *Simpanen, M. – Blomqvist, I. 1992, 45.*)

Miehet ja naiset näkivät koulutuksen vaikutukset eri tavoin. Miehet ilmoittivat naisia useammin, että opiskelu oli edistänyt liikkuvuutta ja työuralla etenemistä. Koulutuksesta saatuihin kokemuksiin eivät kuitenkaan voine olla heijastumatta myös erilaiset koulutusodotukset ja -asenteet. Tämänkaltainen ajatus tuli esille myös, kun tarkasteltiin syitä, jotka herättävät tarvetta tai kiinnostusta opiskeluun. Miehillä tuntui merkitsevän koulutuksen tuottama taloudellinen ja ammatillinen hyöty enemmän kuin naisille. Naiset odottivat miehiä useammin koulutuksen antavan virkistystä, vaihtelua ja uusia ajatuksia ja toimintatapoja sekä kehittävän persoonallisuutta ja lisäävän työmotivaatiota.

Naiset uskoivat useammin lisäopintojen apuun uralla

Vuonna 1990 työvoimasta uskoi 56 prosenttia, että lisäkoulutus auttaa etenemään uralla. Joka viides arveli, että koulutuksesta olisi apua paljon ja 37 prosenttia uskoi, että lisäkoulutus auttaa ainakin jonkin verran. 41 prosenttia ei nähnyt koulutuksesta olevan mitään hyötyä urakehityksen kannalta.

"Uskotteko, että lisäkoulutuksesta olisi teille apua uralla etenemisen kannalta paljon, jonkin verran vai ei lainkaan?"

Työvoimaan kuuluvista ne, jotka vastasivat "paljon tai jonkin verran".

Naiset uskoivat lisäkoulutuksen edistävän uraa keskimäärin enemmän kuin miehet. Joka neljäs nainen uskoi lisäkoulutuksen auttavan paljon urakehityksessä, kun miehistä näin uskoi 16 prosenttia.

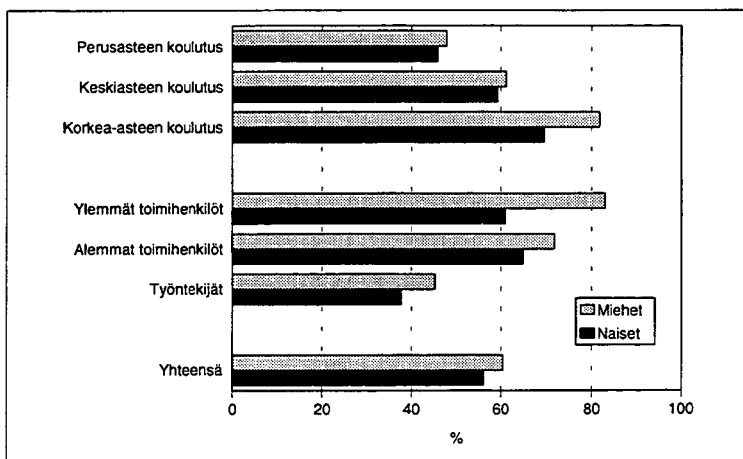
Lisäkoulutuksen apuun urakehityksessä uskoivat eniten keskiasteen tutkinnon suorittaneet, joista 63 prosenttia uskoi koulutuksesta olevan tällaista apua. Miehet ja naiset eivät juurikaan eronneet ajatuksiltaan tässä ryhmässä. Perusasteen jälkeistä koulutusta vailla olevat, ja heistä erityisesti miehet, sen sijaan uskoivat koulutuksen hyödyttävän uralla etenemistä selvästi vähemmän. Näistä naisista noin puolet ja miehistä 39 prosenttia uskoi koulutuksen auttavan urakehitystä.

Eri työasemissa toimivista uskoivat koulutuksen voimaan eniten alemmat toimihenkilöt, joista 64 prosenttia arveli lisäkoulutuksesta olevan apua uralla etenemisessä. Alemmista toimihenkilöistä miehet uskoivat naisia enemmän koulutuksen auttavan uralla eteenpäin. Seuraavaksi eniten lisäkoulutusta etenemistarkoituksessa arvostivat ylempät toimihenkilöt, joista naiset antoivat koulutukselle hieman suuremman merkityksen kuin miehet. Naisten ja miesten suhtautuminen koulutukseen erosi eniten yrittäjillä, jotka toimivat muualla kuin maataloudessa. Heistä naiset uskoivat koulutukseen selvästi miehiä enemmän. Työntekijämiehistä puolet ja naisista 53 prosenttia oli sitä mieltä, että lisäkoulutus auttaisi.

Miesten mahdollisuudet saada työpaikkakoulutusta paremmat

Joka viides palkansaaja piti koulutusmahdollisuuksia omalla työpaikallaan hyvinä, 37 prosenttia piti niitä kohtalaisina ja 38 prosenttia heikkoina. Miehet kokivat mahdollisuutensa saada koulutusta parempina kuin naiset. Hyvinä koulutusmahdollisuuksiaan piti miehistä 23 prosenttia ja naisista 20 prosenttia. Heikkoina koulutusmahdollisuuksiaan piti 35 prosenttia miespalkansaajista ja 41 prosenttia naispalkansaajista.

Pitkään koulutetut ja hyvän aseman työelämässä saaneet pitivät mahdollisuuksiaan saada työpaikalla koulutusta parempina kuin muut. Eri työasemissa toimivien miesten mielipiteet mahdollisuuksistaan poikkesivat toisistaan enemmän kuin naisten. Erityisen hyvät näyttäisivät olevan korkea-asteen koulutuksen suorittaneiden ja ylempinä toimihenkilöinä toimivien miesten mahdollisuudet. Heidän arvionsa olivat myös selkeästi myönteisemmät kuin vastaavien ryhmien naisten. Korkea-asteen koulutuksen saaneista miehistä piti koulutusmahdollisuuksiaan hyvinä tai kohtalaisina 82 prosenttia ja heikkoina 18 prosenttia. Saman koulutuksen saaneista naisista piti mahdollisuuksiaan saada työpaikalla koulutusta hyvinä tai kohtalaisina 69 prosenttia, heikkoina 30 prosenttia.

"Onko teillä työpaikallanne hyvät, kohtalaiset vai heikot mahdollisuudet saada ammattitaitoanne kehittävää tai uraanne edistävää koulutusta?"
Palkansaajista ne, jotka vastasivat "hyvät tai kohtalaiset".

Ylemmistä toimihenkilömiehistä piti 83 prosenttia koulutusmahdollisuuksiaan työpaikalla hyvinä tai kohtalaisina, kun ylemmistä toimihenkilönaisista tätä mieltä oli 61 prosenttia. Miestyöntekijöistä enää 45 prosenttia ja naistyöntekijöistä 38 prosenttia piti mahdollisuuksiaan kouluttautua hyvinä tai kohtalaisina.

Naisista parhaimpina koulutusmahdollisuuksiaan työpaikalla pitivät alemmat toimihenkilöt, joista 65 prosenttia arvioi mahdollisuutensa hyväksi tai kohtalaisiksi. He kokivat mahdollisuutensa koulutukseen siis paremmiksi kuin ylemmät toimihenkilönaiset, joista peräti 39 prosenttia katsoi mahdollisuutensa heikoiksi. Kaikkein heikoimpina koulutusmahdollisuuksiaan pitivät työntekijänaiset, joista 56 prosenttia ilmoitti niiden olevan heikot.

Miesten mahdollisuudet vaikuttaa työpaikkakoulutukseen paremmat

Palkansaajista 53 prosenttia, miehistä 55 ja naisista 49 prosenttia, katsoi, että heillä oli ainakin jonkin verran mahdollisuuksia vaikuttaa työpaikan koulutukseen. Erittäin tai melko paljon vaikutusmahdollisuuksia tarjolla olevaan koulutukseen koki itsellään olevan 26 prosenttia miehistä ja 21 prosenttia naisista. Mahdollisuuksia koettiin sitä enemmän, mitä korkeampi oli koulutus ja mitä parempi oli asema työelämässä.

Eri työasemissa toimivien miesten ja naisten kokemukset mahdollisuuksista vaikuttaa työpaikalla annettavaan koulutukseen erosivat vähiten alemmissa työasemissa. Samoin olivat erot pienet niillä miehillä ja naisilla, joilla ei ollut perusasteen jälkeistä koulutusta. Eli näihin ryhmiin kuuluvat miehet vastasivat yhdenmukaisemmin vastaavan ryhmän naisten kuin muihin koulutuksen tai työaseman pohjalta muodostettuihin ryhmiin kuuluvien miesten kanssa. Ylipäänsä olivat naiset mielipiteissään keskenään yhdenmukaisempia kuin miehet.

Sen sijaan pitkän koulutuksen saaneet sekä hyvässä asemassa toimivat miehet ja naiset kokivat vaikutusmahdollisuutensa varsin erilaisina. 88 prosenttia ylemmistä ja 71 prosenttia alemmista toimihenkilömiehistä ilmoitti, että heillä on ollut mahdollisuuksia vaikuttaa koulutukseen, kun vastaavasti ylemmistä toimihenkilönaisista näin ilmoitti 67 prosenttia ja alemmista toimihenkilönaisista 56 prosenttia.

Ylempiin toimihenkilöihin lukeutuvat miehet pitivät vaikutusmahdollisuuksiaan työpaikalla annettavaan koulutukseen selvästi parempina kuin muut. Vähiten vaikutusmahdollisuuksia kokivat työntekijät, joihin kuuluvista miehistä 35 prosenttia ja naisista 29 prosenttia katsoi niitä olleen paljon tai jonkin verran. Työntekijänaiset kokivat siten vaikutusmahdollisuutensa heikoimmiksi kuin muut.

Miehet tyytyväisempiä aikuiskoulutusmahdollisuuksista saamiensa tietojen riittävyteen

Aikuisopintoihin hakeutuakseen tarvitsee hakija tietoja erilaisista koulutusta antavista laitoksista ja yksiköistä ja niiden tarjoamista palveluista.

Kaksi kolmesta vastaajasta katsoi saaneensa tietoa aikuisille tarkoitetuista koulutusmahdollisuuksista täysin riittävästi tai jokseenkin riittävästi. 15 prosenttia vastaajista kertoi saaneensa tietoa melko vähän ja 7 prosenttia sanoi saaneensa tietoa aivan liian vähän. Joka kymmenes vastaaja ilmoitti, ettei ollut tarvinnutkaan tietoa.

Miehet olivat tyytyväisempiä saamiensa tietojen määrään, 67 prosenttia miehistä ja 64 prosenttia naisista piti saamiaan tietoja aikuiskoulutuksesta riittävinä. Keskimääräistä enemmän miesten ja naisten mielipiteet erosivat perusasteen koulutuksen varassa olevilla, maatalousyrittäjillä, työntekijöillä ja ylempillä toimihenkilöillä. Näissä ryhmissä miehet olivat selvästi naisia tyytyväisempiä saamiensa tietojen riittävyteen.

Mitä pidemmän pohjakoulutuksen henkilö oli saanut, sitä tyytyväisempi hän oli aikuiskoulutusmahdollisuuksista saamiensa tietojen määrään. Lisäksi vähemmän koulutetut ilmoittivat useammin, etteivät he olleet tarvinneet tietoa koulutusmahdollisuuksista. Korkean asteen koulutuksen saaneet miehet olivat kaikkein tyytyväisimpiä, heistä 82 prosenttia kertoi saaneensa tietoa

opiskelumahdollisuuksista riittävästi. Yhtä pitkän koulutuksen saaneista naisista 81 prosenttia vastasi samoin.

Kun tarkasteltiin vastauksia työelämässä saadun aseman perusteella, olivat ylemmät toimihenkilömiehet tyytyväisimpiä ja työntekijänaiset tyytymättömmimpiä saamiensa tietojen riittävyteen.

Koulutusnäkemykset ja koulutushalukkuus

Naiset koulutusmyönteisempiä

Vastaajien suhtautumista sekä koulutukseen yleensä että aikuiskoulutukseen selvitettiin esittämällä haastatelluille joukko koulutukseen liittyviä väittämiä ja pyytämällä heitä arvioimaan, olivatko he väitteen kanssa samaa vai eri mieltä. Väittämissä otettiin kantaa mm. koulutuksen merkitykseen, tarpeeseen ja hyötyyn.

Vastaajat olivat yksimielisesti sitä mieltä, että työelämän teknisen kehityksen myötä kaikilta työntekijöiltä vaaditaan lisää tietoa ja taitoja. Tätä mieltä oli sekä mies- että naisvastaajista 94 prosenttia. Ammatillista aikuiskoulutusta tuli suurimman osan mielestä kohdistaa aloille, joilla tekniikan kehitys oli nopeinta. Näin näki miehistä 81, naisista 65 prosenttia. Useimmin eri mieltä tämän väittämän kanssa olivat ylemmät toimihenkilöt ja opiskelijat.

Puolet tutkituista ilmoitti, että työelämän aikuiskoulutusta tulisi antaa ensisijaisesti heikoimmin koulutetuille. Näin sanoi 47 prosenttia miehistä ja 54 prosenttia naisista. Useimmin tätä mieltä olivat maatalousryttäjät, eläkeläiset ja työntekijät. Useimmin eri mieltä olivat toimihenkilöt ja opiskelijat.

82 prosenttia vastaajista piti koulutusta suomalaisen hyvinvoinnin peruspilarina. Tästäkin oltiin varsin yksimielisiä. Sen sijaan enemmän erimielisyyttä syntyi seuraavissa koulutuksen merkitystä kartoitta-

vissa väittämissä: työtehtävät opitaan työpaikalla eikä koulun penkillä, aina löytyy töitä, joissa ei tarvita koulutusta, työelämässä pärjäävät vain pitkälle koulutetut ja tutkinto on osoitus hyvästä ammattitaidosta. Näiden väittämien kanssa oli vastaajista samaa mieltä yleensä puolet tai vähän yli puolet. Naiset olivat vastauksissaan miehiä koulutusmyönteisempiä. Ylemmät toimihenkilöt ja opiskelijat olivat useimmin eri mieltä siitä, että työtehtävät opitaan työpaikalla eikä koulun penkillä sekä siitä, että aina löytyy töitä, joissa ei tarvita koulutusta. He kiistivät myös muita useammin sen, että työelämässä pärjäävät vain pitkälle koulutetut ja tutkinto on osoitus hyvästä ammattitaidosta.

74 prosenttia vastaajista piti tarpeellisenä aikuiskoulutuksen lisäämistä ja 77 prosenttia katsoi, että myös pitkään työelämässä ollut tarvitsee aikuiskoulutusta. Eniten tätä mieltä olivat toimihenkilöt ja opiskelijat ja vähiten maatalousryttäjät ja eläkeläiset. Vain joka kymmenes haastateltava, miehistä 13 ja naisista 8 prosenttia, oli sitä mieltä, että työpaikkakoulutus on työntekijöille vain ajankulua.

Varsin yksimielisiä olivat naiset ja miehet myös siitä, että lisäkoulutus auttaa ratkaisevasti työuralla etenemistä, 85 prosenttia miehistä ja 87 prosenttia naisista oli tätä mieltä.

Todistus merkitsi naisille enemmän

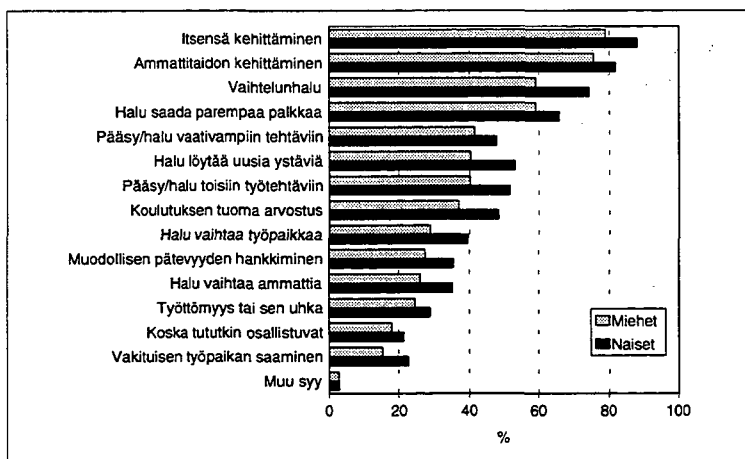
Suurin osa työvoimaan kuuluvista piti tärkeänä, että kaikesta koulutuksesta ja kursseista saa virallisen todistuksen. Naiset antoivat todistukselle suuremman arvon kuin miehet, 79 prosenttia työvoimaan kuuluvista naisista piti tärkeänä, että kaikesta koulutuksesta ja kursseista saa virallisen todistuksen. Tätä mieltä oli työvoimaan kuuluvista miehistä 69 prosenttia. Keskimääräistä enemmän miesten ja naisten suhtautumistavat poikkesivat korkean asteen tutkinnon suorittaneilla, ylemmillä toimihenkilöillä ja työntekijöillä. Todistuksen merkitys oli huomattavasti suurempi perusasteen koulutuksen varassa oleville kuin korkean asteen koulutuksen suorittaneille. Työntekijät ja heistä etenkin naiset pitivät todistusta tärkeimpänä, kun taas vähiten todistukselle antoivat merkitystä naisryttäjät ja ylemmät toimihenkilömiehet.

Naisilla voimakkaammat opiskeluhalat

Aikuiskoulutustutkimuksessa haluttiin selvittää, minkätyyppiset tekijät saavat ihmiset hakeutumaan ja osallistumaan koulutukseen. Siinä tarkoituksessa kysyttiin työvoimaan kuuluvilta haastateltavilta, missä määrin heille erikseen lueteltavat syyt herättivät kiinnostusta tai aiheuttivat tarvetta ryhtyä lähivuosina opiskelemaan.

Tällaiseen kysymykseen vastaaminen on tietysti ollut hankalampaa sellaisille henkilöille, jotka eivät olleet lainkaan ajatelleet opiskella mitään kuin henkilöille, jotka olivat todellisissa aikeissa opiskella jotakin. Vain kuusi prosenttia vastaajista ilmoitti, ettei heillä ollut minkäänlaista kiinnostusta tai tarvetta ryhtyä opiskelemaan.

Eniten opiskelukiinnostusta herättivät tarve kehittää itseään ja ylläpitää tai kehittää ammattitaitoaan. Seuraavaksi eniten opiskelukiinnostusta synnytti vaihtelunhalu ja halu saada parempaa palkkaa.

"Kuinka paljon seuraavat syyt herättävät teissä kiinnostusta tai aiheuttavat tarvetta ryhtyä lähivuosina opiskelemaan?"
Työvoimaan kuuluvista ne, jotka ilmoittivat kiinnostusta tai tarvetta syyn kohdalla "paljon tai jonkin verran".

Ne, joilla jo oli hyvä pohjakoulutus, olivat myös muita innokkaampia hankki-
maan lisäkoulutusta. Korkea-asteen kou-
lutuksen saaneista peräti 94 prosenttia il-
moitti, että itsensä kehittämisen vuoksi
olisi ainakin jonkin verran tarvetta opiske-
luun. 93 prosenttia heistä katsoi tarvitse-
vansa koulutusta ammattitaidon kehittä-
miseksi ja 80 prosenttia vaihtelunhalusta.
70 prosenttia perusasteen koulutuksen va-
rassa olevista kertoi voivansa mennä kou-
lutukseen itsensä kehittämisen vuoksi. 63
prosenttia heistä esitti syyksi ammatti-
taidon kehittämisen ja 55 prosenttia pa-
remman palkan.

Ylemmille toimihenkilöille olivat samat
opiskelukiinnostuksen syyt tyypillisiä kuin
korkean asteen koulutuksen saaneillekin.
Eikä yrittäjillekään löytynyt erityisiä ryh-
mälle ominaisia piirteitä, ellei tyypillisenä
sitten pidetä sitä, että maatalousyrittäjiä ja
muihin yrittäjiin kuuluvia miehiä ei saanut
mikään syy kiinnostumaan koulutuksesta
siinä mitassa kuin muita ammattiryhmiä.
Yrittäjänaiset sen sijaan muistuttivat melko
paljon vastauksiltaan ylempiin toimihen-
kilöihin lukeutuvia naisia.

Alempia toimihenkilöitä motivoi muita
enemmän halu päästä toisiin tai vaativam-
piin tehtäviin tai kokonaan uuteen työ-
paikkaan. Lisäksi heitä koulutuksessa kiin-
nosta muuta enemmän halu löytää uusia
ystäviä ja koulutuksen mukanaan tuoman
arvostuksen saaminen.

Työntekijöissä koulutustarvetta herätti
muuta enemmän työttömyys tai sen uhka,
halu saada parempaa palkkaa ja halu vaih-
taa ammattia.

Naiset ilmoittivat kaikkien mainittujen
syiden herättävän opiskelukiinnostusta tai
tarvetta keskimäärin enemmän kuin mitä
miehet ilmoittivat. Naiset olivat lisäksi
auliimpia sanomaan, että jokin syy aiheutti
opiskelutarvetta paljon. Poikkeuksen sään-
nöstä tekivät maatalousyrittäjät ja työnte-

kijät, joihin kuuluvista miehistä naisia
useampi sanoi kiinnostusta koulutukseen
herättävän halu saada parempaa palkkaa,
ammattitaidon kehittäminen ja vaativam-
pien työtehtävien saanti.

Miesten ja naisten mielipiteet erosivat
eniten tekijöissä, jotka korostivat muun-
laista kuin koulutuksesta saatavaa amma-
tillista tai taloudellista hyötyä. Naiset il-
moittivat vaihtelunhalun ja halun löytää
uusia ystäviä opiskelukiinnostusta aiheut-
taviksi syiksi selvästi useammin kuin mie-
het. Eniten vaihtelunhalu motivoi ylempiä
toimihenkilönaisia. Heistä 86 prosenttia
katsoi vaihtelunhalun herättävän kiinnos-
tusta opiskeluun, ylemmistä toimihenkilö-
miehistä tätä mieltä oli 72 prosenttia.
Halua löytää ystäviä oli tyypillisintä alem-
mille toimihenkilönaisille, joista 57 pro-
senttia ilmoitti näin. Vastaavan ryhmän
miehistä esitti tämän syyn opiskelulle 40
prosenttia. Seuraavaksi eniten miesten ja
naisten käsitykset erosivat seuraavissa
opiskelukiinnostuksen syissä: koulutuksen
mukanaan tuoma arvostus, pääsy tai halu
päästä toisiin työtehtäviin ja halu vaihtaa
työpaikkaa. Nämä lisäsivät naisten opiske-
luhalukkuutta enemmän kuin miesten.

Tämän tyyppisten syiden korostuminen
naisilla on seurausta ainakin osittain nais-
ten kiinnostuksesta yleissivistäviin ja har-
rastustavoitteisiin opintoihin. Miehillä sen
sijaan koulutus on useimmiten voimak-
kaasti työhön ja ammattiin liittyvää.

Vastaajien kiinnostus opiskelua koh-
taan vaihteli erittäin suuresti iän mukaan.
Vanhemmissa ikäryhmissä painottuivat ai-
noastaan sosiaaliset syyt hakeutua koulu-
tukseen. Iäkkäämmät pitivät tuttuun osal-
listumista koulutukseen selvästi tärkeäm-
pana opiskeluintoa herättävänä tekijänä
kuin mitä pitivät nuoremmat vastaajat.
(ks. tarkemmin *Simpanen, M. – Blomqvist, I.*
1992, 28–31.)

Naiset aktiivisempia myös kuvitellussa työttömyystilanteessa

70 prosenttia naisista ja 65 prosenttia miehistä ilmoitti olevansa valmis vaihtamaan ammattia, jos jäisi työttömäksi. Valmiimpia ammatin vaihtoon olivat alemmat toimihenkilöt ja työntekijät. Vaikeimpana ammatin vaihdon näkivät yrittäjät. Naisten ja miesten välillä oli eri koulutustason ja työaseman mukaan muodostetuissa ryhmissä samanlainen ero kuin keskimäärinkin.

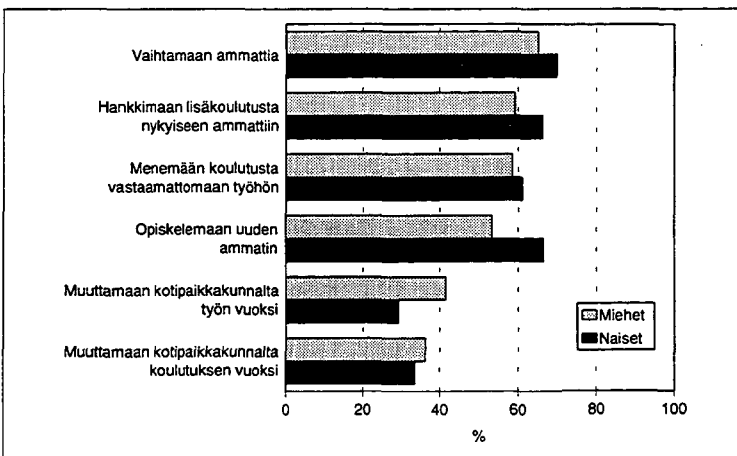
Naiset olivat uskotellussa työttömyystilanteessa miehiä selvästi valmiimpia myös opiskelemaan uuden ammatin. Naisista 67 prosenttia ja miehistä 53 prosenttia olisi valmis uuden ammatin opiskeluun. Miehistä 41 prosenttia, naisista 29 prosenttia otti kielteisen kannan uuden ammatin opiskeluun. Keskimääräistä suurempi ero naisten ja miesten välillä oli toimihenkilöiden kohdalla. Alemmista toimihenkilönaisista 72 prosenttia ja miehistä 59 prosenttia ilmoitti olevansa valmis opiskelemaan uuden ammatin. Ylemmistä toimihenkilönaisista näin vastasi 68 prosenttia, miehistä 54 prosenttia.

Myönteisimmin uuden ammatin opiskeluun suhtautuivat miehistä alemmat toimihenkilöt ja työntekijät ja kielteisimmin maatalousyrittäjät. Myös naisista kielteisimpiä olivat maatalousyrittäjät, myönteisimpiä toimihenkilöt. Naisten ja mies-

ten suhtautumiseroja kuvastaa, että kun ylemmistä toimihenkilömiehistä 41 prosenttia ilmoitti, ettei opiskelisi uutta ammattia, vaikka jäisi työttömäksi, on vastaava osuus naisista 30 prosenttia. Alemmista toimihenkilömiehistä näin ilmoitti 37 prosenttia, naisista 25 prosenttia.

59 prosenttia miehistä, 66 prosenttia naisista ilmoitti olevansa valmis hankkimaan lisäkoulutusta nykyiseen ammattiin, jos jäisi työttömäksi. Toimihenkilöt olisivat valmiimpia. Sukupuolten välinen ero oli varsin suuri ylempien toimihenkilöiden kohdalla, joista miehistä 66 prosenttia ja naisista 78 prosenttia vastasi olevansa valmis lisäkoulutukseen.

Koulutusta vastaamattomaan työhön kertoi menevänsä työttömyystilanteessa 60 prosenttia vastaajista, miehistä ja naisista suurin piirtein yhtä paljon. Miehistä 37 prosenttia ja naisista 34 prosenttia oli vastaan. Valmiita koulutusta vastaamattomaan työhön olivat keskiasteen koulutuksen saaneet ja yleensäkin palkansaajat. Palkansaajat olivat yrittäjiä valmiimpia koulutusta vastaamattomaan työhön. Naisten ja miesten välillä ei ollut suuria eroja lukuunottamatta työntekijöitä, joista miehistä 38 prosenttia ja naisista 27 prosenttia ilmoitti, ettei työttömyystilanteen kohdassa menisi koulutusta vastaamattomaan työhön.

"Jos tällä hetkellä jäisitte työttömäksi, olisitteko valmis: ..."
Työvoimaan kuuluvista ne, jotka vastasivat "kyllä" seuraavien vaihtoehtojen kohdalla.

Kolmannes työvoimaan kuuluvista ilmoitti olevansa valmis muuttamaan kotipaikkakunnaltaan työpaikan tai koulutuspaikan perään. Naiset vierastivat kuvitelussa työttömyystilanteessa kotipaikkakunnalta muuttoa työn saamiseksi selvästi enemmän kuin miehet. Naisista olisi 29 prosenttia, miehistä 42 prosenttia valmis muuttamaan työn vuoksi. Valmiimpia muuttamaan olivat toimihenkilöt ja kaikkein myönteisimmin suhtautuivat ylemmät toimihenkilömiehet, joista 57 prosenttia ilmoitti olevansa valmis muuttamaan saadakseen työttömyystilanteessa työtä. Naisten ja miesten väliset erot olivat varsin suuret, suurimmat ne olivat yrittäjien ja alempien toimihenkilöiden ryhmässä. Alemmista toimihenkilömiehistä puolet muuttaisi, alemmista toimihenkilönaisista 30 prosenttia.

Kotipaikkakunnalta muuttoa ei koettu sen helpommaksi silloin, kun syynä oli koulutuksen saaminen. 62 prosenttia naisista, 58 prosenttia miehistä ei ollut tästä syystä valmis muuttamaan, jos jäisi työttömäksi. Myönteisimmin muuttoon suhtautuivat toimihenkilöt ja työntekijät. Miesten ja naisten väliset erot olivat suurimmat yrittäjillä ja alemmilla toimihenkilöillä. Alempiin toimihenkilöihin kuuluvista naisista 62 prosenttia ilmoitti, että ei muuttaisi, miehistä 52 prosenttia.

Miehet siis ilmoittivat naisia useammin olevansa valmiita muuttamaan kotipaikkakunnaltaan työn tai koulutuksen vuoksi. Naiset taas puolestaan olivat valmiimpia ammatin vaihtoon ja opiskelemaan joko uuden ammatin tai hankkimaan lisäkoulutusta sen hetkiseen ammattiinsa.

Mitä pitemmän pohjakoulutuksen vastaaja oli saanut, sitä aktiivisempi hän uskoi oletetussa työttömyystilanteessa olevansa.

Naiset valmiimpia tinkimään toimeentulostaan opiskelun vuoksi

Koulutukseen hakeutumisen ehtoja pyrittiin selvittämään mm. kysymyksellä, jossa työvoimaan kuuluvia pyydettiin arvioimaan opiskelun ehtona olevan opintotuen suuruutta. Haastateltavilta kysyttiin, kuinka suuri tulisi opintoihin saatavan ilmaisen tuen olla, jotta he voisivat ryhtyä päätoimisesti opiskelemaan.

16 prosenttia työvoimaan kuuluvista ilmoitti, ettei ollut kiinnostunut päätoimisesta opiskelusta. He totesivat, etteivät olleet kiinnostuneita opiskelusta eivätkä ryhtyisi opiskelemaan päätoimisesti, vaikka opiskeluun saatava ilmaistuki olisi nettopalkan suuruinen. Miehiä näissä kielteisesti suhtautuvissa oli naisia enemmän. Kielteisimmin ajatukseen päätoimisen opiskelun aloittamisesta suhtautuivat miehistä toisaalta ne, joilla ei ollut perusasteen jälkeistä koulutusta ja toisaalta korkean asteen koulutuksen suorittaneet.

Toimihenkilönaiset olivat miehiä valmiimpia päätoimiseksi opiskelijoiksi. Yrittäjistä ja työntekijöistä taas miehet pitivät päätoimista opiskelua mahdollisena naisia useammin.

Ajatus päätoimisesta opiskelusta oli tietysti läheisin nuorille. Heissä oli vähiten niitä, jotka olivat kokonaan opiskelun aloittamista vastaan. Nuoret olivat myös valmiimpia tinkimään suhteellisesti enemmän toimeentulostaan ja opiskelemaan pienemällä tuella kuin iäkkäämmät. (ks. *Simpanen, M. – Blomqvist, I. 1992, 36–37.*)

Työvoimaan kuuluvista ilmoitti 81 prosenttia voivansa ryhtyä opiskelemaan, jos taloudellinen toimeentulo olisi turvattu. 38 prosenttia vastaajista edellytti nettopalkan suuruista ilmaistukea voidakseen ryhtyä päätoimisesti opiskelemaan. 43 prosenttia ryhtyisi opiskelemaan, vaikka joutuisikin tinkimään toimeentulostaan. Pari prosenttia työvoimasta ryhtyisi päätoimiseen opiskeluun neljäsosalla nettopalkasta, 17 prosenttia tyytyisi puoleen nettopalkastaan ja 24 prosenttia työvoimasta edellytti nettopalkasta kolme neljäsosaa.

Naiset olivat valmiimpia kuin miehet tinkimään toimeentulostaan opiskelun vuoksi. Päätoimisesta opiskelusta kiinnostuneista olivat valmiita tinkimään eniten naispuoliset maatalousyrittäjät, ylempät toimihenkilöt ja muut yrittäjät. Seuraavaksi eniten tinkimään suostuisivat miespuoliset yrittäjät ja ylempät toimihenkilöt. Alemmista toimihenkilöistä miehet ja naiset olivat valmiita tinkimään yhtä paljon. Vaikeinta tinkiminen oli miespuolisille maatalousyrittäjille ja mies- ja naistyöntekijöille.

Puolet työvoimasta ei ollut kuullut aikuisopintorahasta

Erialaisten aikuisopintoja tukevien järjestelmien ja tukitoimien sekä niiden käyttömahdollisuuksien tunteminen alentaa koulutukseen osallistumisen kynnyksiä. Keväällä 1990 työvoimaan kuuluvista 15 prosenttia ilmoitti tuntevansa aikuisopintorahajärjestelmän joko hyvin tai melko hyvin. 34 prosenttia piti tuntemustaan melko huonona ja puolet sanoi, ettei ollut kuullut aikuisopintorahasta ollenkaan.

Pitkän koulutuksen saaneet sekä hyvässä työasemassa olevat tunsivat aikuisopintorahan parhaiten. Naiset tunsivat aikuisopintorahan keskimäärin paremmin kuin miehet. Kuitenkin sekä korkean asteen koulutuksen saaneissa että työntekijänaisissa oli enemmän kuin vastaavien ryhmien miehissä niitä, jotka eivät olleet kuulleet tällaisesta rahasta lainkaan. Ylempissä toimihenkilömiehissä oli myös enemmän kuin naisissa niitä, jotka tunsivat rahan hyvin tai melko hyvin.

Parhaiten aikuisopintorahan tunsivat naisista alemmat ja miehistä ylempät toimihenkilöt. Heikointa tuntemus oli yrittäjillä ja työntekijöillä.

Naiset kiinnostuneempia opintovapaasta

Harvempi kuin joka kymmenes palkansaaja oli kysynyt työnantajaltaan mahdollisuutta saada opintovapaata. Hyvän työaseman saaneet palkansaajat olivat olleet opintovapaasta kiinnostuneimpia. Naiset olivat tiedustelleet opintovapaamahdollisuutta miehiä useammin. Ylempistä toimihenkilönaisista 17 prosenttia ja -miehistä 15 prosenttia, alemmista toimihenkilönaisista 13 prosenttia ja -miehistä 10 prosenttia oli neuvotellut opintovapaasta. Työntekijänaisista ja -miehistä oli työnantajansa kanssa tästä keskustellut 5 prosenttia.

78 prosenttia opintovapaasta neuvotelleista ilmoitti, että työnantaja oli suhtautunut asiaan myönteisesti. Vastaajien ilmoitusten perusteella työnantajat suhtautuivat kaikkein myönteisimmin ylempien toimihenkilömiesten opintovapaa-anomuksiin ja kielteisimmin työntekijöiden opintovapaa-paahaluihin. Ylempistä toimihenkilömiehistä 87 prosenttia ilmoitti työnantajan suhtautuneen myönteisesti, kun työntekijöistä näin ilmoitti 61 prosenttia. Alemmista toimihenkilöistä taas naiset ilmoittivat selvästi miehiä useammin työnantajan olleen myötämielinen opintovapaa-ajatuksille. 86 prosenttia alempiin toimihenkilöihin kuuluvista naisista ja 73 prosenttia miehistä kertoi näin.

Palkansaajien kertoman mukaan siis vuonna 1990 työnantajista suhtautui opintovapaan antamiseen kielteisesti 13 prosenttia eikä 9 prosenttia ottanut selkeää kantaa asiaan.

Koulutustarve ja koulutusaikeet

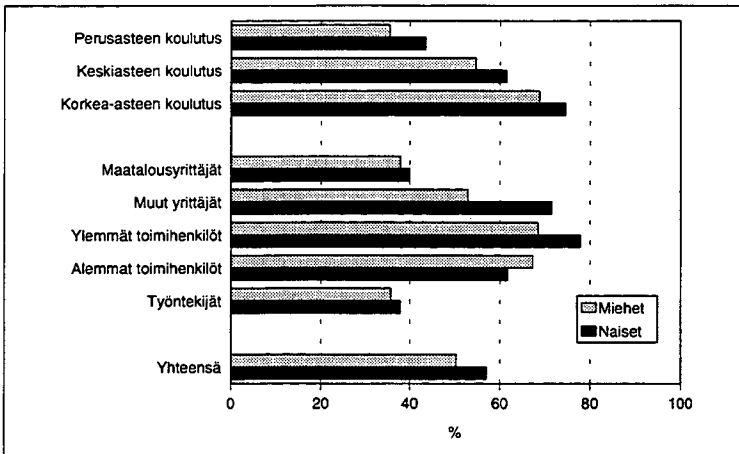
Naiset kokivat useammin koulutustarvetta

Yli puolet työvoimaan kuuluvista ilmoitti vuonna 1990 tarvitsevansa lisää ammattitaitoa kehittävää tai uraa edistävää koulutusta. Sen lisäksi, että naiset osallistuivat koulutukseen miehiä enemmän, heistä myös koki ammatillisen lisäkoulutuksen tarvetta miehiä useampi. Hehän myös uskoivat useammin kuin miehet, että lisäkoulutus auttaisi pääsemään eteenpäin omalla työ- tai ammattiuralla.

Koulutustarpeen kokeminen oli selvästi riippuvaista henkilön koulutustaustasta ja työasemasta samalla tavoin kuin koulutukseen osallistuminenkin. Mitä pidempi peruskoulutus ja parempi työasema henkilöllä oli, sitä varmemmin hän ilmoitti kokevansa ammattitaitoa kehittävän tai uraa edistävän koulutuksen tarvetta.

Eniten lisäkoulutustarvetta ilmoittanut ryhmä olivat ylemmät toimihenkilönaiset, joista 78 prosenttia koki olevansa lisäkoulutuksen tarpeessa. Seuraavaksi eniten koulutustarvetta ilmoittivat naisyrittäjät, 72 prosenttia heistä katsoi tarvitsevansa lisäkoulutusta. Ero miespuolisiin yrittäjiin oli suuri, heistä 53 prosenttia osoitti tarvetta koulutukseen. Ylemmistä toimihenkilömiehistä 68 prosenttia ilmoitti lisäkoulutustarpeesta. Alemmista toimihenkilöistä miehet ilmaisivat naisia useammin olevansa lisäkoulutuksen tarpeessa, miehistä 67 prosenttia ja naisista 62 prosenttia koki koulutustarvetta. Vähiten koulutustarvetta ilmoittivat työntekijät, koulutustarvetta osoitti 37 prosenttia vastaajista. Miesten ja naisten välillä ei ollut suurta eroa.

Naisilla työaseman merkitys koulutustarvekokemuksissa näytti olevan suurempi kuin miehillä. Miehet erosivat eri työasemaryhmissä toisistaan vähemmän kuin naiset.

"Katsotteko tällä hetkellä tarvitsevanne lisää ammattitaitoanne kehittävää tai uraanne edistävää koulutusta?"

Työvoimaan kuuluvista ne, jotka vastasivat "kyllä".

Atk-koulutuksen tarvetta eniten

Atk-koulutusta tarvittiin kaikilla toimialoilla ja tietotekniikan hyväksikäyttöön liittyvää koulutusta pidettiin työasemasta riippumatta tärkeänä. Koulutustarvetta ilmoittaneista miehistä atk-koulutusta ilmoitti haluavansa 17 prosenttia, naisista 18 prosenttia. Eniten tämän koulutuksen tarvetta kokivat miehistä ylemmät toimihenkilöt ja naisista alemmat toimihenkilöt. Heistä joka neljäs ilmoitti tarvitsevansa koulutusta. Alemmista toimihenkilömiehistäkin 17 prosenttia, mikä oli enemmän kuin ylempien toimihenkilönaisten 15 prosenttia, katsoi tarvitsevansa tietotekniikkaan liittyvää koulutusta. Vähiten atk-koulutuksen tarvetta kokivat yrittäjä- ja työntekijänaiset.

7 prosenttia lisäkoulutustarvetta ilmoittaneista halusi koulutusta vieraissa kielissä. Eniten kielikoulutuksen tarpeessa kokivat olevansa ylemmät toimihenkilöt, miehet hiukan naisia enemmän. Seuraavaksi eniten kielten opiskelutarvetta ilmoittivat naisryttäjät ja alemmat toimihenkilöt.

Muuten naiset ja miehet kokivat lisäkoulutustarvetta varsin erilaisissa asioissa. Tähän vaikutti tietysti, että naiset ja miehet toimivat eri toimialoilla. Miehiä toimii eniten teollisuudessa, rakennusalalla sekä kaupan, maatalouden ja kuljetusalojen piirissä. Naiset puolestaan työskentelevät useimmin terveys- ja sosiaalipalvelujen, teollisuuden, kaupan, koulutuksen ja tutkimuksen sekä maatalouden toimialoilla.

Miehet tarvitsivat vielä atk:takin enemmän lisäkoulutusta tekniikan alalla, 27 prosenttia heistä ilmoitti olevansa tekniikan alan lisäopin tarpeessa. Seuraavaksi tulivat atk- ja tietotekniikka sekä kauppa ja markkinointi.

Naiset ilmoittivat tietotekniikan jälkeen eniten koulutustarvetta kauppaan, markkinointiin ja liiketalouteen, terveydenhuoltoon ja sosiaalityöhön sekä yhteiskunta- ja käyttäytymistieteisiin liittyvissä asioissa.

Todellisia opiskeluaikeita naisilla enemmän

Vaikka yli puolet työvoimaan kuuluvista ilmoitti olevansa koulutuksen tarpeessa, ei todellisia opiskeluaikeita kuitenkaan ollut kuin 45 prosentilla työvoimasta. Naiset ilmoittivat opiskeluaikeita useammin kuin miehet. Kaikista haastatelluista ilmoitti 42 prosenttia, 38 prosenttia miehistä ja 46 prosenttia naisista aikovansa osallistua seuraavan vuoden aikana johonkin koulutukseen tai erikseen järjestettyyn opetukseen.

Opiskeluaikeet olivat iästä riippuvaisia siten, että nuorimmat ikäryhmät olivat innokkaimpia ja heillä painottuivat koulujärjestelmäkoulutuksen piiriin kuuluvat nuorisosteen koulutusmuodot.

Mitä koulutetumpi henkilö oli, sitä todennäköisemmin hän aikoi opiskella. Korkean asteen koulutuksen saaneista naisista 74 prosenttia ja miehistä 68 prosenttia ilmoitti opiskeluaikeista seuraavan vuoden sisällä, vailla perusasteen jälkeistä koulutusta olevista naisista 27 ja miehistä 22 prosenttia.

Ylemmistä toimihenkilömiehistä oli opiskeluaikeissa 71 prosenttia ja naisista 74 prosenttia. Alempiin toimihenkilöihin lukeutuvista miehistä 53 prosenttia ja naisista 57 prosenttia aikoi johonkin koulutukseen.

Ammatillisen lisäkoulutuksen koettu tarve ja koulutukseen menon aiheet poikkesivat toisistaan yleensä miehillä hieman enemmän kuin naisilla. Eniten tarve ja aiheet poikkesivat toisistaan pelkän perusasteen koulutuksen varassa olevilla, joista miehistä 36 prosenttia katsoi tarvitsevansa lisäkoulutusta, mutta 22 prosenttia oli aikeissa johonkin koulutukseen mennä. Vastaavan ryhmän naisista tarvetta koki 43 prosenttia ja koulutukseen aikoi seuraavan vuoden aikana 27 prosenttia. Seuraavaksi eniten poikkesivat yrittäjien ja alempien toimihenkilömiesten ilmaisemat tarpeet todellisista aikeista. Ylemmistä toimihenkilömiehistä oli sen sijaan 71 prosenttia menossa koulutukseen, vaikka ammatillista lisäkoulutustarvetta heistä oli ilmoittanut pari prosenttiyksikköä vähemmän.

Eläkeläisistäkin aikoi 16 prosenttia johonkin koulutukseen tai organisoituun opetukseen, eläkeläisnaisista aikeita ilmoitti joka viides, eläkeläismiehistä 11 prosenttia.

Pari prosenttia vastaajista oli aikeissa täydentää yleissivistävää pohjakoulutustaan suorittamalla peruskoulu- tai lukio-opintoja. Näitäkin opintoja oli harkinnut naisista useampi kuin miehistä.

Myös pitkäkestoinen koulutus kiinnosti naisia enemmän

Sen lisäksi, että haastateltavilta tiedusteltiin, mihin koulutusmuotoihin he olivat aikeissa hakeutua opiskelemaan tulevan vuoden aikana, haluttiin saada tarkempaa tietoa erityisesti pitkäkestoisen koulutuksen osalta. Tässä tarkoituksessa työvoimaan kuuluvilta kysyttiin, aikoivatko he seuraavien kahden vuoden kuluessa osallistua vä-

hintään vuoden kestävään, tutkintoon johtavaan koulutukseen.

Naisethan olivat innokkaampia osallistumaan aikuiskoulutukseen kuin miehet, he ilmoittivat miehiä enemmän koulutustarpeita ja seuraavaa vuotta koskevia koulutusaikkeitakin. Heillä oli myös selvästi miehiä enemmän tutkintoon tähtääviä opiskelusuunnitelmia.

Keväällä 1990 ilmoitti tutkintoon johtavaan koulutukseen aikovansa parin seuraavan vuoden kuluessa 8 prosenttia työvoimaan kuuluvista, naisista 10 prosenttia ja miehistä 6 prosenttia. Lisäksi joka kymmenes työssä käyvistä naisista ja 6 prosenttia miehistä oli sellaisia, jotka olivat ainakin jonkin verran harkinneet pitkäkestoiseen koulutukseen osallistumista, mutta eivät olleet vielä tehneet koulutuksen aloittamispäätöstä. He ilmoittivat "ehkä" osallistuvansa tällaiseen koulutukseen.

Halukkuus pitkäkestoiseen ja tutkintoon johtavaan koulutukseen oli luonnollisesti suurinta nuoremmissa ikäryhmissä.

Tutkintoon johtavaan koulutukseen eivät suinkaan olleet ensi sijassa haluamassa henkilöt, jotka olivat saaneet vähiten koulutusta ja joiden koulutustasossa olisi eniten ollut kohentamisen varaa. Tässäkin todentui sama koulutuksen kasautumiseen liittyvä kaava. Keskiasteen ja korkeaasteen koulutuksen suorittaneista aikoi tutkintoon johtavaan koulutukseen useampi kuin perusasteen koulutuksen varassa olevista. Naiset poikkesivat miehiä enemmän toisistaan siinä, miten he suhtautuivat tutkintoon johtavaan koulutukseen. Kun ylemmät toimihenkilönaiset ilmoittivat selvästi keskimääräistä useammin tutkintoaikeistaan, olivat taas työntekijöihin lukeutuvat naiset paljon muita naisia penseämpiä ajatusta kohtaan.

Koulutukseen osallistumisen esteet ja vaikeudet

Omalla ajalla kouluttautumista estivät kiinnostuksen puute ja väsymys

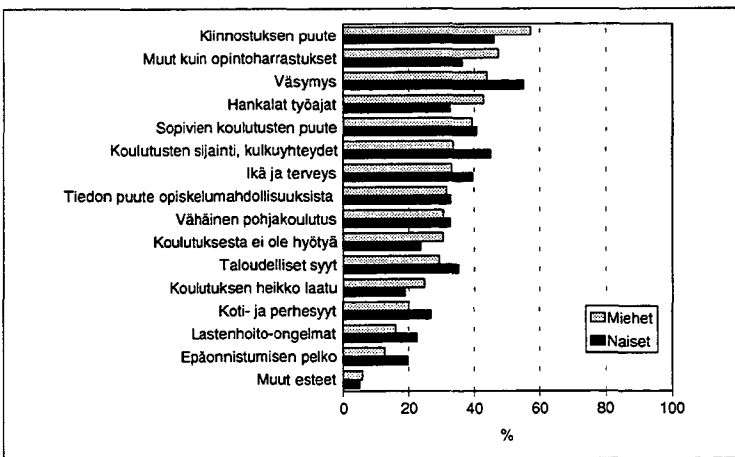
Omalla vapaa-ajalla ja omalla kustannuksella tapahtuvaan koulutukseen osallistumista estivät tai vaikeuttivat vastaajien ilmoituksen mukaan eniten kiinnostuksen puute ja väsymys. Seuraavaksi suurimpina esteinä tai vaikeuksina pidettiin muita kuin opinto-harrastuksia, sopivien koulutusmahdollisuuksien puutetta ja koulutusmahdollisuuksien sijaintia tai kulkuyhteyksiä.

Useissa aikuiskoulutukseen osallistumisen esteitä tarkastelleissa tutkimuksissa on todettu, että vastaajilla on yleensä taipumus suosia vaihtoehtoja, joita he pitävät sosiaalisesti hyväksyttävänä. Sen vuoksi oli merkillä pantavaa, että kiinnostuksen puute osoittautui tämän kyselyn mukaan tärkeimmäksi osallistumattomuuden syyksi.

Miehet ja naiset painottivat koulutukseen osallistumisen esteitä varsin eri tavoin. Eniten miesten ja naisten kokemukset koulutusta estävistä tai vaikeuttavista tekijöistä erosivat koulutusmahdollisuuksien sijain-

tiin, väsymykseen, kiinnostuksen puutteen, muihin harrastuksiin ja hankaliin työaikoihin liittyvissä esteissä. Miehet kokivat kiinnostuksen puutteen, muut harrastukset ja hankalat työajat esteenä tai vaikeutena useammin kuin naiset. He myös suhtautuivat naisia kriittisemmin koulutukseen ja totesivat useammin, että koulutuksesta ei ole hyötyä tai että se on laadultaan heikkoa. Naisia puolestaan hankaloittivat väsymys ja koulutusmahdollisuuksien sijainti selvästi useammin kuin miehiä. Lastenhoito-ongelmat sekä muut koti- ja perhesyyt olivat enemmän naisten kuin miesten osallistumisen esteenä.

Tilastokeskuksen vuoden 1987 ajankäytötutkimuksen mukaan lapset eivät rajoita miesten vapaa-aikaa samassa määrin kuin naisten. Miesten liikuntaharrastukset, lukeminen ja television katselu vähenevät lasten ollessa pieniä, mutta miehet palaavat lasten vartuttua harrastustensa pariin nopeammin kuin naiset. Naisilla on vapaa-aikaa viikossa noin 40 tuntia, miehillä kolme tuntia enemmän. (Niemi, I. – Pääkkönen, H. 1992, 23–33.)

"Kuinka paljon seuraavat syyt estävät tai vaikeuttavat tällä hetkellä osallistumistanne omalla vapaa-ajallanne (työn ohessa tai muuten) ja omalla kustannuksellanne kursseille tai koulutukseen: ..."
Haastatelluista ne, jotka vastasivat "paljon tai jonkin verran".

45-ikävuodesta lähtien esteinä nähtiin muita useammin ikään ja terveyteen ja puutteelliseen kiinnostukseen sekä väsymykseen liittyvät syyt. Ikään ja terveyteen vetoaminen saattoi joissakin tapauksissa olla myös ainakin osittain asenne-este. (Simpunanen, M. – Blomqvist, I. 1992, 19–22.)

Vastajaan estekokemuksiin vaikutti sukupuolen lisäksi myös pohjakoulutuksen pituus ja työelämässä saavutettu asema. Seuraavassa koettuja esteitä tarkastellaan pääosin työelämässä saavutetun aseman mukaan.

Hankalat tai epäsäännölliset työajat ja koulutusmahdollisuuksien sijainti tai kulkuyhteydet sekä kiinnostuksen puute estivät tai vaikeuttivat maatalousyrittäjien osallistumista koulutukseen eniten. 76 prosenttia maatalousyrittäjämiehistä ja 66 prosenttia maatalousyrittäjänaisista koki työaikojen ainakin jonkin verran estävän koulutukseen osallistumista. Maatalousyrittäjänaisista valitti 72 prosenttia koulutusmahdollisuuksien sijaintia tai kulkuyhteyksiä, maatalousyrittäjämiehistä tämän esteen mainitsi 54 prosenttia. Kiinnostuksen puutteen mainitsi maatalousyrittäjiin kuuluvista miehistä 62 prosenttia, naisista 51 prosenttia.

Muut yrittäjät pitivät kouluttautumisen vaikeuksina hankalia tai epäsäännöllisiä työaikoja, muita harrastuksia ja väsymystä.

Myös ylempiä toimihenkilöitä vaivasivat hankalat työajat ja muut kuin opinto-harrastukset sekä väsymys. 65 prosenttia ylempiin toimihenkilöihin kuuluvista miehistä piti muita kuin opiskeluharrastuksia esteenä kouluttautumiselle, kun naisista näin koki 49 prosenttia. Hankalia työaikoja valitti yleemmistä toimihenkilömiehistä 53 prosenttia, naisista 39 prosenttia. Sen sijaan väsymyksen estävänä tekijänä mainitsivat ylemmät toimihenkilönaiset selvästi miehiä useammin: naisista 51 prosenttia, miehistä 40 prosenttia koki väsymyksen esteenä.

Ylemmät toimihenkilömiehet ja -naiset poikkesivat estearvioissaan toisistaan eni-

ten siinä, miten he kokivat kiinnostuksen puutteen esteenä koulutukseen osallistumiselle. Ylempiin toimihenkilöihin lukeutuvista miehistä 41 prosenttia mainitsi kiinnostuksen puutteen estävän tai vaikeuttavan ainakin jonkin verran, kun ylempiin toimihenkilöihin lukeutuvista naisista näin ilmoitti 25 prosenttia.

Muista ryhmistä ylemmät toimihenkilöt poikkesivat juuri runsaiden harrastustensa vuoksi, mutta myös siinä, että heitä vaivasi opetuksen heikko laatu muita enemmän. Lisäksi sekä miehet että naiset heistä kokivat keskimääräistä enemmän lastenhoito-ongelmien ja muiden koti- ja perhesyiden vaikeuttavan tai estävän vapaa-ajalla tapahtuvaa koulutusta.

Alemmat toimihenkilöt mainitsivat koulutukseen osallistumisen esteinä useimmin väsymyksen, muut harrastukset ja sopivien koulutusmahdollisuuksien puutteen. Muut kuin opiskeluharrastukset olivat koulutukseen osallistumisen vaikeuksina 58 prosentilla alemmista toimihenkilömiehistä, 45 prosentilla vastaavista naisista. Kiinnostuksen puutteen mainitsi alemmista toimihenkilömiehistä 52 prosenttia, naisista 41 prosenttia. Väsymys oli ollut hankaluutena 53 prosentilla naisista ja 44 prosentilla miehistä.

Alemmat toimihenkilöt kärsivät keskimääräistä enemmän sopivien koulutusmahdollisuuksien puutteesta ja koulutusmahdollisuuksien sijainnista tai kulkuyhteyksistä.

Työntekijät taas mainitsivat esteeksi useammin kuin muut ryhmät kiinnostuksen puutteen. Työntekijämiehistä 66 prosenttia ja -naisista 55 prosenttia ilmoitti, että koulutukseen menoa oli ainakin jonkin verran vaikeuttanut kiinnostuksen puute. Hankalat tai epäsäännölliset työajat kouluttautumisen esteenä mainitsi työntekijämiehistä ja -naisista noin puolet. Väsymyksen kertoi olevan estävänä tekijänä naisista 57 prosenttia ja miehistä 43 prosenttia.

Eläkeläisillä painottuivat ikään ja terveyteen, kiinnostuksen puutteeseen ja väsymykseen liittyvät syyt.

Omaa kotitaloutta hoitavien huolena oli muita useammin lastenhoito-ongelmat, taloudelliset seikat ja koti- ja perhesyyt. Näiden työelämän ulkopuolella olevien ongelmiksi muodostuivat myös tiedon puute opiskelumahdollisuuksista, tunne vähäisestä pohjakoulutuksesta ja epäonnistumisesta.

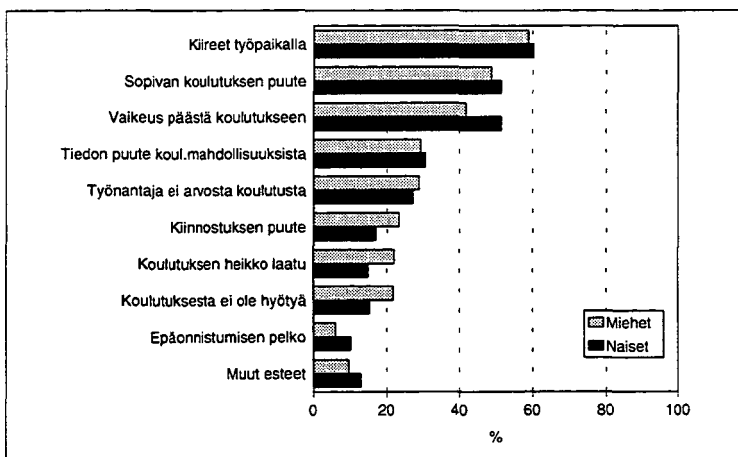
Ne vastaajat, jotka eivät olleet koskaan elämänsä aikana osallistuneet aikuiskoulutukseen, pitivät koulutuksen hyödyttömyyttä suurempana esteenä kuin koulutukseen osallistuneet, vaikka heillä ei ollut konkreettisia koulutuskokemuksia. Osallistuneet olivat kriittisempiä koulutuksen laadun suhteen, ainakin he totesivat selvästi osallistumattomia useammin koulutuksen heikon laadun vaikeuttavan koulutukseen osallistumista.

Naisilla vaikeuksia päästä kiinnostavaan henkilöstökoulutukseen

Vastaajia pyydettiin erittelemään myös työnantajan kustantamaan, työajalla tapahtuvaan koulutukseen osallistumisen esteitä ja vaikeuksia. Tällainen koulutus katsotaan henkilöstökoulutukseksi.

Henkilöstökoulutukseen osallistumista vaikeuttivat eniten työpaikan kiireet. 23 prosenttia palkansaajista totesi kiireiden estävän paljon ja 37 prosenttia ainakin jonkin verran. Seuraavaksi eniten osallistumista hankaloittivat sopivien koulutusmahdollisuuksien puute ja vaikeus päästä kiinnostavaan koulutukseen. Melkein joka kolmas valitti, ettei opiskelumahdollisuuksista ollut saanut tietoa ja että työnantaja ei arvostanut koulutusta riittävästi. Joka viides totesi, että koulutukseen osallistumista esti kiinnostuksen puute.

Miesten ja naisten kokemukset henkilöstökoulutukseen osallistumisen esteistä poikkesivat eniten seuraavissa esteissä: vaikeus päästä kiinnostavaan koulutukseen, koulutuksen tai opetuksen heikko laatu, koulutuksesta ei ole hyötyä ja kiinnostuksen puute. Miehet ilmoittivat kiinnostuksen puutteen osallistumisen esteeksi selvästi useammin kuin naiset. Miehet olivat myös tyytymättömämpiä koulutuksen laatuun ja uskoivat naisia useammin, että koulutuksesta ei ole mitään hyötyä. Kiireet työpaikalla estivät sekä miesten että naisten koulutukseen osallistumista keskimäärin samassa mitassa. Vain ylempien toimihenkilöiden kohdalla oli miesten ja naisten välinen ero suuri, miehistä piti kiireitä esteenä selvästi naisia useampi.

"Kuinka paljon seuraavat syyt estävät tai vaikeuttavat tällä hetkellä osallistumistanne työajalla työnantajan kustantamaan koulutukseen: ..."
Palkansaajista ne, jotka vastasivat "paljon tai jonkin verran".

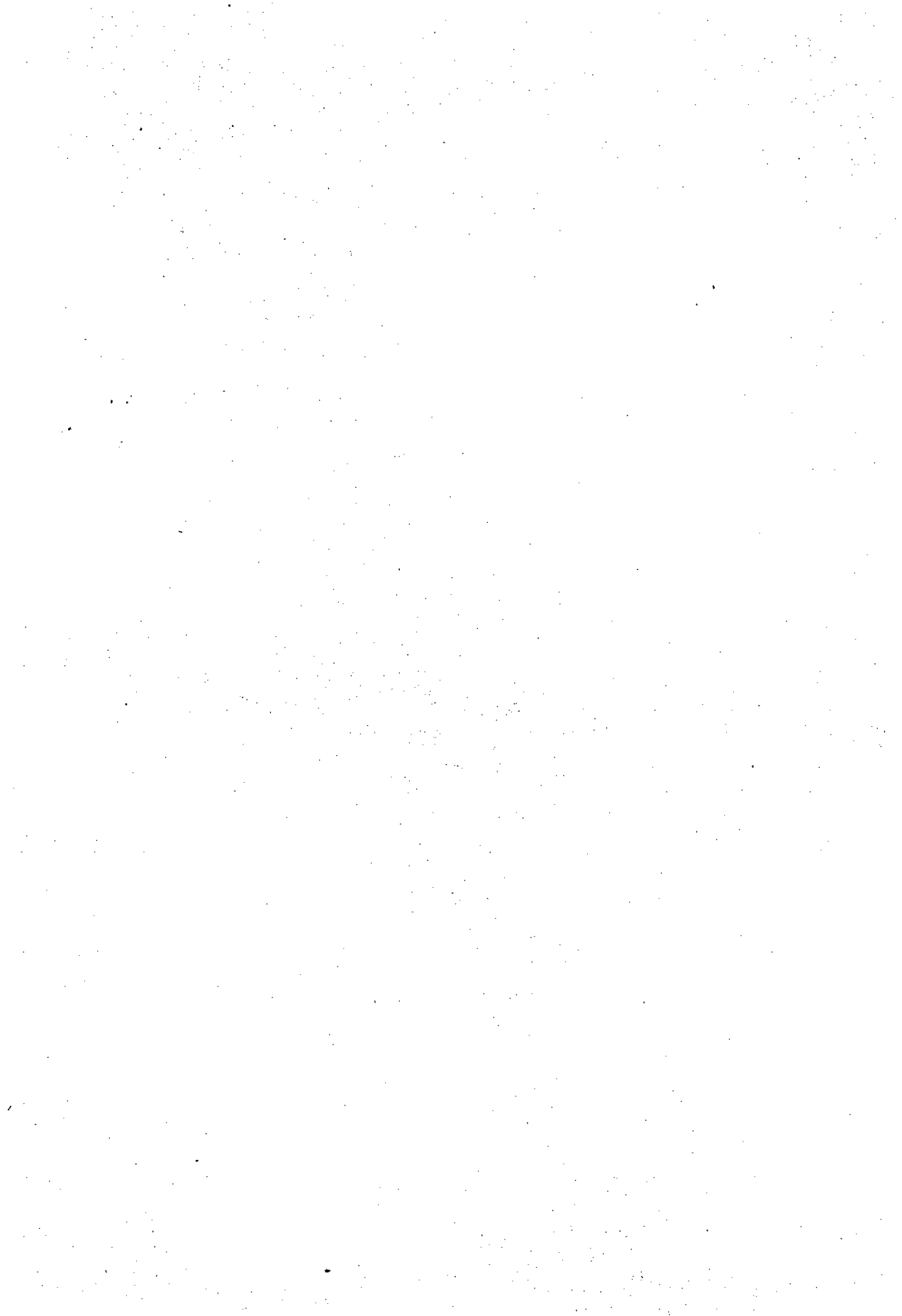
Vaikeus päästä kiinnostavaan koulutukseen esti naisia osallistumasta koulutukseen selvästi useammin kuin miehiä. Yli puolet heistä totesi sen estävän koulutukseen osallistumista paljon tai jonkin verran, miehistä tämän näki osallistumisen esteenä 42 prosenttia. Myös epäonnistumisen pelko oli este, jonka naiset kokivat miehiä useammin. Eniten tätä estettä ilmoittivat työntekijänaiset, joista 16 prosenttia kertoi epäonnistumisen pelon estäneen tai vaikeuttaneen henkilöstökoulutukseen osallistumista ainakin jonkin verran.

Kiireet työpaikalla estivät toimihenkilöitä osallistumista koulutukseen enemmän kuin työntekijöitä. Ylempiin toimihenkilöihin kuuluvista miehistä 77 prosenttia ja naisista 67 prosenttia mainitsi tämän vaikeuden. Alemmista toimihenkilöistä kiireen osallistumisen esteenä tai vaikeutena näki miehistä 68 prosenttia ja naisista 66 prosenttia. Työntekijänaisista ja -miehistä 46 prosenttia katsoi työpaikan

kiireiden haittaavan koulutukseen osallistumista.

Ylemmillä toimihenkilöillä painottuivat esteet, jotka osoittavat vaativuutta ja kriittisyyttä koulutusta kohtaan. He pitivät koulutuksen tai opetuksen heikkoa laatua koulutukseen osallistumisen esteenä selvästi useammin kuin alemmat toimihenkilöt tai työntekijät. Nämä olivat erityisen selvästi myös miesten esteitä. Ylemmät toimihenkilönaiset kärsivät sen sijaan muita naisia enemmän siitä, että työnantaja ei arvostanut koulutusta. Tämän esteen kokivat myös työntekijöihin kuuluvat miehet keskimääräistä useammin.

Työntekijöillä sitä vastoin esteinä painottuivat sopivan koulutuksen puute, tiedon puute koulutusmahdollisuuksista, työnantajan kielteinen suhtautuminen koulutukseen, sekä asenne-esteet, kuten kiinnostuksen puute, koulutuksesta ei ole hyötyä ja epäonnistumisen pelko.

Lopuksi

Edellä tehdyn katsauksen pohjalta näyttää siltä, että naisten kouluttautumisen ja koulutusmotivaation puolesta ei tarvitse kantaa erityisen suurta huolta, vaan pikemminkin pitäisi miettiä, miten miesten koulutusmotivaatio ja usko koulutukseen saadaan säilytettyä.

Tuskinpa nimittäin naisia ensimmäisenä lannistaa se viimeaikainen julkisuudessa käyty keskustelu, että työttömäksi on älytöntä kouluttautua tai että työttömyyrsikin vuoksi on tiettyjen alojen koulutuksen aloituspaikkoja vähennettävä. Voisi kuvitella, että ensin kouluttautumistavoitteistaan tinkivät miehet, koska miehille koulutuksen käytännön hyöty, uralla eteneminen ja vaativampiin työtehtäviin pääsy merkitsevät enemmän kuin naisille. Naisille koulutus sinänsä merkitsee enemmän, se tarjoaa vaihtelua, piristää ja kehittää persoonallisuutta. Ja näin naisten koulutususkon ja -motivaation voima johdattaa heidät täyttämään miehiltä vapautuvat opiskelupaikat.

Nuoret naiset ovat miehiä koulutempimpia. Ylioppilaista on naisia enemmistö, ammatillisista oppilaitoksista valmistuu nuoria naisia miehiä enemmän ja korkeakoulun perustutkinnon suorittavista on naisia selvästi yli puolet. Tohtoriksi väitelleistä on naisten osuus vähittäin kasvanut, vuonna 1993 väitelleistä oli naisia 37 prosenttia.

Naiset opiskelevat korkeakouluissa miehiä useammin myös suoritettuaan ensin tutkinnon keskiasteella. Naisten opiskelu näkyy myös siten, että he väittelevät keskimäärin vanhempana ja pitemmän ajan kuluttua perustutkinnon suorittamisesta kuin miehet. Naiset jaksavat kiinnostua

jatko-opiskelusta vielä perheen perustamiseen ja pienten lasten hoitoon keskittyvän elämänvaiheen aikana tai sen jälkeen.

Vanhemmat toivovat pääsääntöisesti lapsilleen parempaa koulutusta kuin mitä heillä itsellään on. Koulujen tyttökeskeisen kulttuurin lisäksi myös vanhempien koulutustoiveet tukevat tyttöjen pidemmälle tähtäävää koulutusuraa.

Naiset ovat innokkaampia aikuisopiskelijoita kuin miehet. Vain joka kymmenes mies osallistui vuonna 1990 yleisivistävässä, harrastustavoitteisessa tai luottamustehtäviin liittyvässä tarkoituksessa koulutukseen. Naisista tällaiseen koulutukseen osallistui joka neljäs.

Naiset osallistuivat keskimäärin miehiä useammin myös työhön ja ammattiin liittyvään koulutukseen ja henkilöstökoulutukseen. Miehet tosin saivat koulutusta useampia päiviä kuin naiset. Miehillä oli naisia useammin koulutukseen menon syynä se, että työnantaja oli koulutukseen kehoittanut tai määrännyt tai tehnyt ainakin aloitteen. Naiset sen sijaan olivat useammin olleet koulutuksessa omasta aloitteestaan. He olivat käyttäneet henkilöstökoulutukseen miehiä enemmän myös omaa aikaansa tai omia varojaan.

Miehet pitivät mahdollisuuksiaan saada työpaikkakoulutusta ja vaikuttaa työpaikkakoulutukseen parempina kuin naiset. He myös olivat tyytyväisempiä koulutusmahdollisuuksista saamiinsa tietoihin.

Miehet uskoivat naisia useammin, että he olivat saamansa lisäkoulutuksen ansiosta saaneet toisia tai vaativampia tehtäviä. Silti naiset uskoivat miehiä useammin, että lisäkoulutuksesta voisi olla heille apua uralla etenemisen kannalta.

Sen lisäksi, että naiset pitivät koulutukseen menoa tarpeellisenä itsensä ja ammattitaidon kehittämisen vuoksi, he olivat miehiä kiinnostuneempia koulutuksesta myös vaihtelunhalun ja uusien ystävien löytämisen vuoksi. Naiset ilmoittivat miehiä useammin olevansa valmiita työttömyystilanteessa opiskelemaan ammatin tai hankkimaan lisäkoulutusta nykyiseen ammattiinsa. He olivat miehiä valmiimpia tinkimään toimeentulostaan opiskelun vuoksi ja olivat tiedustelleet opintovapaasta miehiä useammin.

Naiset myös kokivat ammatillisen lisäkoulutuksen tarvetta keskimäärin enemmän kuin miehet ja he olivat miehiä useammin aikeissa opiskella seuraavan vuoden aikana.

Omalla ajalla ja omalla kustannuksella tapahtuvan koulutuksen esteitä miehillä olivat erityisesti kiinnostuksen puute, muut kuin opintoharrastukset ja hankalat työajat. He myös suhtautuivat naisia kriittisemmin koulutukseen ja totesivat useammin, että koulutuksesta ei ole hyötyä, tai että se on laadultaan heikkoa. Naiset puolestaan kärsivät väsymyksestä ja koulutusmahdollisuuksien sijainnista tai kulkuyhteyksistä enemmän kuin miehet. Myös lastenhoito-ongelmat ja muut koti- ja perhesyyt olivat enemmän naisten kouluttautumisen esteitä.

Henkilöstökoulutukseen osallistumista estivät eniten työpaikan kiireet. Ne estivät miesten ja naisten osallistumista koulutukseen samassa mitassa. Kiinnostuksen puute oli miehillä selvästi suurempana esteenä kuin naisilla. Miehet olivat myös henkilöstökoulutuksen laatuun tyytymättömiä ja uskoivat naisia useammin, että koulutuksesta ei ole mitään hyötyä. Naiset valittivat miehiä useammin, että kiinnostavaan koulutukseen oli vaikea päästä ja että epäonnistuminenkin pelottaa.

Vaikka palkansaajista on naisia yli puolet, ovat työmarkkinat ja ammatit hyvin voimakkaasti sukupuolen mukaan eriytyneet miesten ja naisten aloihin ja ammatteihin. Tästä on seurannut sukupuolelle ominaisen asiantuntemuksen eriytyminen samalla tavoin. Kohonneesta ja tällä hetkellä miehiä paremmasta koulutustasostaan huolimatta eivät naiset ole kyenneet rikkomaan miesvaltaisuutta ylemmissä työasemissa. Ylemmistä toimihenkilöistä on naisia 43 prosenttia, johtavassa asemassa olevista ylemmistä toimihenkilöistä on kuitenkin vain joka neljäs nainen. Naiset lisäksi kokevat etenemismahdollisuutensa heikoimmiksi kuin miehet. Myöskään palkkaerot miesten ja naisten välillä eivät ole vielä tasoittuneet.

Naisten kouluttautumiselle ei näy olevan uhkaa. Heidän koulutususkonsa ja motivaationsa vaikuttaa vahvalta. Sen lisäksi, että he hankkivat hyvän peruskoulutuksen, he osallistuvat runsaasti myös erityisesti aikuisille tarkoitettuun koulutukseen. He ovat kiinnostuneita lisäkoulutuksesta, vaikka eivät aina saisi siitä välitöntä hyötyäkään, myös koulutuksen itsensä vuoksi. Työhön liittyvän koulutuksen lisäksi he hankkivat yleissivistävän koulutuksen kautta sellaisia valmiuksia, jotka rikastuttavat työelämän ulkopuolista ajan käyttöä, mutta joista on hyötyä myös työelämän muuttuvissa tilanteissa.

Väestön koulutusrakenteessa on jo tapahtunut selkeä muutos naisvaltaiseen suuntaan. Kun muutos näyttää vielä lisäksi olevan melko voimakkaasti käynnissä, lielee väistämättä edessä myös miesten ja naisten ammatteja ja töitä koskeva työmarkkinoiden rakennemuutos.

Seurattavaksi jää, tuleeko koulutuksen valikoiva vaikutus lisäämään miesten määrää koulutuksesta syrjäytyvien joukossa ja sitä myötä myös työelämästä syrjäytyvien joukossa?

Aikuiskoulutustutkimus 1990, otoksen poiminta ja tietojen keruu

Otoksen poiminta ja tietojen keruu

Aikuiskoulutustutkimuksen perusjoukon muodosti Suomessa henkikirjoilla ollut 18–74-vuotias kotitalousväestö. Otoksen poiminta toteutettiin kahdessa vaiheessa. Aluksi poimittiin väestön keskusrekisteristä tasavälipoiminnalla noin 11 000 henkilöä, joista poistettiin aikaisemmin Tilastokeskuksen tutkimuksissa olleet henkilöt. Jäljelle jääneistä poimittiin edelleen lääneittäin systemaattisella poiminnalla harkinnanvaraisen kiintiöinnin mukaiset otosmäärät. (ks. tarkemmin *Byckling, T. – Väisänen, P. 1993. Aikuiskoulutustutkimuksen laatuseloste.*)

Aikuiskoulutustutkimuksen brutto-otos oli 4 991 Suomessa henkikirjoilla olevaa 18–73-vuotiasta henkilöä. Kun bruttotoksesta vähennettiin perusjoukkoon kuulumattomat eli ns. ylipeitto, jäi otokseksi 4 891 henkilöä. Tiedot kerättiin käyntihaastatteluilla. Haastattelut tehtiin 1.2.–30.6.1990. Hyväksyttävä haastattelu saatiin 3 990 hengeltä. Vastausprosentti oli näin ollen 82.

Ositus

Maa jaettiin ositteisiin läänien mukaan. Poikkeuksena oli pääkaupunkiseutu, joka erotettiin muusta Uudenmaan läänistä erilliseksi ositteeksi. Pääkaupunkiseudun ositteeseen kuuluivat Helsinki, Espoo, Vantaa ja Kauniainen. Ositteita oli siten 13 kappaletta.

Luottamusvälit

Otantatutkimuksissa muuttujan arvo on estimaatti, jolla on oma satunnaisvaihtelunsa. Tälle estimaatille voidaan laskea luottamusväli. Luottamusväli ilmaisee muuttujan sijoittumisen tietyllä todennäköisyydellä tälle välille. Luottamusvälien laskeminen on selostettu em. *Bycklingin ja Väisäsen* laatuanalyysissä.

Katoanalyysi

Aikuiskoulutustutkimuksen kato oli 18 prosenttia. Kadosta 14 prosenttia johtui kieltäytymisistä ja 4 prosenttia siitä, ettei kohdehenkilöä yrityksistä huolimatta tavoitettu. Naiset kieltäytyivät haastattelusta hieman useammin kuin miehet.

Iän suhteen kadon jakauma oli hyvin tasainen. Kieltäytyneitä oli eniten 45–54-vuotiaiden naisten ryhmässä, josta viidesosa ei halunnut mukaan tutkimukseen. Haastattelutyön onnistuneisuutta kuvaa myös se, että haastattelijat saivat motivoitua tasapuolisesti sekä enemmän että vähemmän koulutusta saaneita henkilöitä vastaamaan. Myös tulojen mukaan laadittu katojakauma oli hyvin tasainen, mikä vahvistaa käsitystä, että tutkimukseen osallistuminen ei ollut sosioekonomisesti valikoivaa.

Kato oli suurinta pääkaupunkiseudulla, 31 prosenttia. 24 prosenttia kieltäytyi haastattelusta ja 7 prosenttia kohteista jäi tavoittamatta.

Katoanalyysissa käytettyjen taustamuut-
tujen mukaan näyttää siltä, että katoon
kuuluvat muistuttivat rakenteeltaan enem-
män niitä, joilla oli kokemusta aikuisopis-
kelusta kuin koulutukseen osallistumat-
tomia. Näin aikuiskoulutukseen osallis-
tuneiden määrä voi olla todellisuudessa
aavistuksen verran korkeampi kuin pelkäs-
tään hyväksytyjen haastattelujen mukaan
laskettuna näyttää.

Aikuiskoulutustutkimuksen osittaiska-
to oli alhainen. Vastausväsymyksestä joh-
tuvaa katoa ei aineistossa ilmennyt. Puut-
tuvien tietojen osuus jäi useimmiten alle

prosentin. Näiltä osin lomake toimi erit-
täin hyvin ja kysymysten hyppyrakenteet
olivat toimivia. Vain kysymyksen 5 osit-
taiskato oli niin suuri, että siinä kohtaa voi
katsoa tapahtuneen selvän lomakesuunnit-
teluvirheen. Tässäkin kato oli melko satun-
naisesti jakautunut, eikä ollut keskittynyt
tiettyihin väestöryhmiin.

Tutkimusaineiston vertailu perusjouk-
koon varmisti sen, että tutkimuksen tulok-
set ovat hyvin yleistettävissä vastaavan
ikäiseen väestöön. Tutkimuksesta saatavia
tietoja voi näin pitää varsin luotettavina.

Lähde

Byckling, T. – Väisänen, P. 1993. *Aikuiskoulutustutkimuksen laatuseloste. Julkaisussa Simpanen, M. Aikuiskoulutus ja työelämä. Aikuiskoulutustutkimus 1990. Tilastokeskuksen tutkimuksia 201.*

Käsitteet ja luokitukset

Aikuiskoulutustutkimus 1990:n keskeiset koulutuskäsitteet

Aikuiskoulutus

Aikuiskoulutus määriteltiin koulutusta antavan organisaation perusteella (lomakkeen kysymys 7). Aikuiskoulutukseksi laskettiin seuraavat koulutukset: iltalukioiden ja lukion iltalinjojen koulutus, oppisopimuskoulutus, työvoimaviranomaisten työllisyyskoulutus, ammatillisten oppilaitosten aikuiskoulutus, kansanopistojen tai kansankorkeakoulujen perusoppijakson muu kuin ammatillisen kelpoisuuden tuottava koulutus ja näiden laitosten lyhytkurssit, musiikkioppilaitosten musiikkikouluasteeseen sisältyvän aikuisosaston koulutukset, urheiluopistojen muu kuin ammatillisen kelpoisuuden tuottava koulutus, ammatilliset pätevyystutkinnot, korkeakoulujen ammatilliset täydennyskoulutuskurssit, korkeakoulujen erilliset arvosanat ja avoin korkeakouluopetus, kesäyliopistojen koulutustoiminta, kansalais- ja työväenopistojen antama koulutus, kielikoulujen ja -opistojen koulutus, kirjeopistojen kurssit, tanssikoulujen ja -opistojen koulutus, konekirjoituskoulujen toiminta, opintokeskusten opintokerhot ja kurssit, järjestöjen, liittojen ja yhdistysten järjestämä koulutus, työnantajan työpaikalla, omassa koulutusyksikössä tai muissa koulutustiloissa järjestämä koulutus, erillisissä täydennyskoulutusyksiköissä annettu koulutus, konferenssit, seminaarit ja vastaavat koulutustilaisuudet sekä muu aikuiskoulutukseksi laskettava koulutus. Autokoulujen opiskelua sekä radion ja television opetusohjelmien seuraamista tarkasteltiin varsinaisesta aikuiskoulutuksesta erillään.

Koulujärjestelmäkoulutus

Koulujärjestelmäkoulutukseksi katsottiin pääsääntöisesti nuorille suunniteltu koulutus lukioissa, ammatillisissa oppilaitoksissa ja korkeakouluissa. Myös kansanopistojen, musiikkioppilaitosten ja urheiluopistojen tutkintoon johtavat ammatillisen kelpoisuuden tuottavat koulutukset laskettiin tähän mukaan. Myös korkeakoulujen jatkokoulutus (tutkijakoulutus) katsottiin koulujärjestelmäkoulutukseen kuuluvaksi.

Muu koulutus

Muiksi koulutukseksi on aikuiskoulutustutkimuksessa katsottu autokoulujen koulutustoiminta ja opiskelu radion ja television opetusohjelmia seuraamalla.

Itseohjattu opiskelu

Itseohjatuksi tai itseohjautuvaksi opiskeluksi laskettiin erikseen järjestetyn, muodollisen koulutuksen ulkopuolella tapahtuva opiskelu. Opiskelu oli voinut olla varsin vapaamuotoista yksikseen tai työtovereiden tai tuttavien kanssa tapahtuvaa. Oleellista oli uuden asian (tiedon tai taidon) opiskelu muutoin kuin muodollisessa koulutuksessa.

Tässä raportissa käytetään itseohjatun opiskelun sijasta usein käsitettä itseopiskelu.

Ammatillinen aikuiskoulutus

Sellainen aikuiskoulutusorganisaatioissa järjestetty koulutus, jonka vastaaja itse koki liittyvän työhön tai ammattiin, katsottiin ammatilliseksi aikuiskoulutukseksi. Negatiivisesta palautteesta huolimatta haluttiin Aikuiskoulutustutkimus 1990:ssä aikuiskoulutuksen tarkoitus ja koulutuksen jakautuminen ammatilliseen tai yleissivistävään ja harrastustavoitteiseen määrittellä vastaajan oman näkemyksen pohjalta. Vastaajan oma mielipide oli myös vuoden 1980 tutkimuksessa ratkaissut koulutuksen luokittamisen. Tämä perustuu siihen, että koulutusorganisaation ja koulutussisällön ei katsottu riittävän, koska sama koulutus voi olla toisen opiskelijan mielestä yleissivistävää ja toisen ammatillista.

Tutkimuksen aineisto antaa tutkijoille kuitenkin täydet mahdollisuudet jaotella koulutus myös organisaation määrittämällä tavalla.

Yleissivistävä, yhteiskunnallinen, luottamustehtäviin ja harrastuksiin liittyvä aikuiskoulutus

Määrittely perustui vastaajan omaan näkemykseen. Jos haastatellun mielestä saatu aikuiskoulutus liittyi muuhun kuin työhön tai ammattiin, esimerkiksi luottamustehtäviin työpaikalla tai muualla, yhteiskunnallisiin tai muihin harrastuksiin tai yleissivistäviin aineisiin (mm. peruskoulu- tai lukio-opintoihin), se laskettiin yleissivistäväksi, yhteiskunnalliseksi, luottamustehtäviin tai harrastuksiin liittyväksi aikuiskoulutukseksi.

Henkilöstökoulutus

Henkilöstökoulutukseksi määriteltiin työnantajan joko osittain tai kokonaan kustantama koulutus sen sisällöstä riippumatta.

Koulutus saattoi olla kokonaan työnantajan kustantamaa, jolloin siihen osallistumiseen ei ollut käytetty lainkaan omaa vapaa- tai loma-aikaa ja jonka kustannukset työnantaja oli rahoittanut kokonaan.

Osittain työnantajan tukemaksi koulutukseksi laskettiin kaikki sellainen koulutus, jonka kustannuksiin työnantaja oli osallistunut tai koulutus tai sen osa oli tapahtunut työajalla. Koulutukseen oli käytetty myös omaa vapaa-/loma-aikaa tai opintovapaata ja/tai palkansaaja oli itse osallistunut opintojensa kustannuksiin.

Täysin omaehtoinen ammatillinen aikuiskoulutus

Kaikki sellainen ammattiin tai työhön liittyvä aikuiskoulutus, jonka kustannuksiin työnantaja ei ollut osallistunut ja johon ei ollut käytetty työaikaa.

Osallistumispäivä

Osallistumispäivillä tarkoitettiin niitä päiviä, jotka henkilö oli ollut koulutuksessa. Tässä ei siis tarkoitettu koulutuksen tai kurssin kokonaiskestoa. Koska opiskelu oli voinut tapahtua lyhyemmissä kuin päivän jaksoissa, laskettiin yhdeksi koulutuksen osallistumispäiväksi vähintään 6 tunnin opiskelu.

Ammatillinen peruskoulutus

Aikuisten ammatillisella peruskoulutuksella tarkoitettiin tutkintoon johtavaa koulutusta, joka antaa muodollisen pätevyyden johonkin ammattiin tai koulutusammattiin. Oppisopimuskoulutus laskettiin ammatilliseksi peruskoulutukseksi. Työllisyyskoulutus katsottiin peruskoulutukseksi, mikäli se johti tutkintoon. Muussa tapauksessa se laskettiin ammatilliseksi lisäkoulutukseksi.

Ammatillinen lisäkoulutus

Ammatilliseksi lisäkoulutukseksi katsottiin ammattitaitoa ylläpitävä ja kehittävä täydennyskoulutus sekä aikaisempaa vaativampiin tehtäviin valmentava ja muodollista pätevyyttä lisäävä jatkokoulutus.

Ei-ammattillinen koulutus

Ei-ammattilliseksi koulutukseksi katsottiin koulutus, joka ei ollut ammatillista peruskoulutusta eikä lisäkoulutusta. Pääsääntöisesti se oli silloin yleissivistävää, yhteiskunnallista tai harrastuksiin liittyvää.

Ammatillinen uudelleen koulutus

Ammatillinen uudelleen koulutus valmentaa ammatillisen pohjakoulutuksen saaneen tai muutoin ammattipätevyuden hankkineen henkilön siirtymään toiseen ammattiin. Sekä ammatillinen peruskoulutus että lisäkoulutus voivat olla uudelleen koulutusta. Myös työllisyyskoulutus voi olla uudelleen koulutusta, jos tavoitteena on valmentautua ammatin vaihtoon.

Koulutusmuodot

Erillinen aikuiskoulutus ja koulujärjestelmän aikuissovellutukset lasketaan tässä tutkimuksessa aikuiskoulutukseksi.

- Kansakoulu tai kansalaiskoulu (koulujärjestelmäkoulutus).
- Peruskoulu tai keskikoulu mukaan lukien yksityisoppilaat (koulujärjestelmäkoulutus).
- Lukio mukaan lukien yksityisoppilaat (koulujärjestelmäkoulutus).
- Iltakoulu eli iltalukiot, lukion iltalinjat, iltaoppikoulut, oppikoulun iltalinjat (koulujärjestelmän aikuissovellutus).
- Oppisopimuskoulutus (erillinen aikuiskoulutus).
- Työvoimaviranomaisten kustantamat työllisyyskurssit (erillinen aikuiskoulutus/koulujärjestelmän aikuissovellutus).
- Ammatillisten oppilaitosten peruskoulu- ja ylioppilas pohjainen nuorisoasteen koulutus (koulujärjestelmäkoulutus).
- Ammatillisten oppilaitosten erityisesti aikuisille järjestetty koulutus (koulujärjestelmän aikuissovellutus).
- Sotilasalan oppilaitos (kysytty vain miehiltä) (koulujärjestelmäkoulutus).
- Kansanopiston tai kansankorkeakoulun perusoppijakson ammatillisen kelpoisuuden tuottava koulutus (koulujärjestelmäkoulutus).
- Kansanopiston tai kansankorkeakoulun perusoppijakson muu koulutus (erillinen aikuiskoulutus).
- Kansanopiston tai kansankorkeakoulun lyhytkurssit (erillinen aikuiskoulutus).
- Konservatorion ammatillisen kelpoisuuden tuottava koulutus tai musiikkikoulu tai -opisto, ei kuitenkaan aikuisosasto (koulujärjestelmäkoulutus).
- Musiikkioppilaitoksen musiikkikoulustaeseen sisältyvä aikuisosasto eli entinen kansankonservatorio-osasto (erillinen aikuiskoulutus).
- Urheiluopiston ammatillisen kelpoisuuden tuottava koulutus (koulujärjestelmäkoulutus).
- Urheiluopiston muu koulutus (erillinen aikuiskoulutus).
- Ammatillisen pätevyystutkinnon koetilaisuudet (erillinen aikuiskoulutus).
- Korkeakoulun perustutkintoon tähtäävä koulutus (koulujärjestelmäkoulutus).
- Korkeakoulun jatkotutkintoon tähtäävä koulutus (koulujärjestelmäkoulutus). Tästä kysyttiin opetusministeriön pyynnöstä kurssikohtaiset kysymykset. Tätä koulutusta ei kuitenkaan laskettu aikuiskoulutukseksi.
- Korkeakoulun ammatilliset täydennyskoulutuskurssit (koulujärjestelmän aikuissovellutus).
- Korkeakoulun erilliset arvosanat tai avoin korkeakoulu (koulujärjestelmän aikuissovellutus).

- Kesäyliopisto (koulujärjestelmän aikuissovellutus).
- Kansalais- ja työväenopisto (erillinen aikuiskoulutus).
- Kielikoulu ja -opisto (erillinen aikuiskoulutus).
- Kirjeopisto (erillinen aikuiskoulutus).
- Autokoulu (muu koulutus).
- Tanssikoulu ja -opisto (erillinen aikuiskoulutus).
- Konekirjoituskoulu (erillinen aikuiskoulutus).
- Opintokeskuksen opintokerhot ja kurssit (erillinen aikuiskoulutus).
- Jonkin järjestön, liiton tai yhdistyksen järjestämät kurssit (erillinen aikuiskoulutus).
- Työnantajan järjestämässä koulutuksessa työpaikalla, omassa koulutusyksikössä tai muissa koulutustiloissa (erillinen aikuiskoulutus).
- Erillinen täydennyskoulutusyksikkö (erillinen aikuiskoulutus).
- Opiskelu seuraamalla säännöllisesti radion tai television opetusohjelmasarjaa (muu koulutus).
- Osallistuminen konferensseihin, erillisiin seminaareihin ja muihin vastaaviin koulutustilaisuuksiin (erillinen aikuiskoulutus).
- Muu koulutus (erillinen aikuiskoulutus).

Koulutussisältö

Koulutusten sisältö luokiteltiin käyttäen seuraavaa aikuiskoulutusten luokitukseen tarkoitettua Tilastokeskuksen koulutuksen sisältöluokitusta:

- Peruskoulu- ja lukio-opinnot.
- Taide- ja taitoaineet kuten mm. musiikki, näyttämötaiteet, kuvataiteet, muotoilu, käden taidot, käsityöt, liikunta, urheilu, tanssi.
- Vieraat kielet (ruotsi ja muut pohjoismaiset kielet, englanti, saksa, ranska, venäjä, italia, espanja, kreikka, muut kielet).
- Humanistiset aineet (vieraita kieliä lukuunottamatta) eli historia, äidinkieli, kirjallisuus, uskonto, filosofia, musiikin historia, musiikkitiede, taide- ja teatterihistoria yms.
- Opetus, kasvatus ja koulutus. Lastentarhanopettajan työhön liittyvä koulutus luetaan tähän luokkaan, muu päivähoitoon liittyvä koulutus luetaan pääsääntöisesti luokkaan terveydenhuolto ja sosiaalityö.
- Kauppa, markkinointi ja liiketalous mukaanlukien mainonnan, laskentatoimen, toimistotyön, pankkityön yms. työn.
- Yhteiskunta- ja käyttäytymistieteet eli oikeus-, talous- ja sosiaalitieteet, psykologia, ihmissuhteet, viestintä, kirjasto-työ, järjestökoulutus, henkinen työsuojelu.
- Johtaminen, esimiestaidot, yrittäjäkoulutus, työhön opastus, projektin ohjaus.
- Tietotekniikan hyväksikäyttö, tieto- ja tietoliikennetekniikka.
- Matematiikka ja luonnontieteet eli fyysikka, kemia, biologia, eläin- ja kasvitiede, geotieteet, ympäristötiede.
- Tekniikka, tuotanto, rakentaminen eli tekniikan perusteet ja uudet sovellukset, valmistus, kunnossapito, sähköala, ergonomia.
- Kuljetus ja liikenne.
- Terveydenhuolto ja sosiaalityö. Perhepäivähoitoon liittyvä koulutus luetaan pääsääntöisesti sosiaalityöhön.
- Maa-, metsä-, puutarha- ja kotieläintalous.
- palvelutyö, mm. majoitus, ravitseminen, kotitaloustyö, puhtaanapito, kauneudenhoito, liikuntapalvelut.
- Vartiointi-, suojele- ja sotilastyö, väestönsuojelu.
- Muu sisältö. Tähän luetaan sisällöltään erittelemätön koulutus, joissa useita aihealueita (esim. eläkeläisluennot).

Tässä julkaisussa käytettyjä muita käsitteitä

Työvoima on työlliset ja työttömät yhteensä.

Työlliset ja työttömät jaetaan ammatiasemaltaan palkansaajiin, yrittäjiin ja itsenäisiin ammatinharjoittajiin ja yrittäjäperheenjäseniin.

Palkansaajat jaetaan edelleen työntekijöihin ja toimihenkilöihin ammatin perusteella.

Työttömyysaste on työttömien prosenttiosuus työvoimasta.

Sosioekonominen asema määräytyy ammatin perusteella. Tässä on käytetty seuraavia luokkia: maatalousyrittäjät, muut yrittäjät, ylemmät toimihenkilöt, alemmat toimihenkilöt, työntekijät, opiskelijat, eläkeläiset ja muut. (Tilastokes-

kuksen Sosioekonominen aseman luokitus 1989, Käsikirjoja 17.) Tekstissä on usein käytetty samaa tarkoittavana käsitettä työasema, asema työelämässä tms.

Työpaikan toimiala määräytyy työpaikan tai työpaikan pääasiallisen toiminnan mukaan.

Työlliset jaetaan **työnantajan** mukaan julkiseen ja yksityiseen sektoriin. Julkinen sektori jakautuu edelleen valtioon ja kuntiin.

Koulutusastetieto perustuu tutkintorekisteriin. Koulutusasteen mittaaminen tahtuu koulutusajan pohjalta. Tutkintorekisterissä perusasteen jälkeisiksi tutkinnoiksi lasketaan kaikki vähintään 400 tuntia kestäneet koulutukset.

Lähteet

- Allén, T., Keinänen, P., Laaksonen, S. ja Ilmakunnas, S. 1990. Palkkaa työstä ja sukupuolesta. Tutkimus palkkaeroista Suomessa 1985. Tilastokeskuksen tutkimuksia 169.
- Havén, H. – Syvänperä, R. 1983. Aikuiskoulutukseen osallistuminen. Tilastokeskuksen tutkimuksia 92.
- Hänninen-Salmelin, E. – Vanhala, S. 1994. Nais- ja miesjohtajien eriytyneet työmarkkinat. Teoksessa *Naiset huipulla*. Tilastokeskuksen tutkimuksia 206. Sivut 23–34.
- Isoaho, H., Kivinen, O., Rinne, R. 1990. Nuorten koulutus ja kotitausta. Tilastokeskuksen tutkimuksia 171.
- Kauppinen-Toropainen, K. 1994. Naiset lasikaton alla. Teoksessa *Naiset huipulla*. Tilastokeskuksen tutkimuksia 206. Sivut 48–60.
- Kauppinen-Toropainen, K., Haavio-Mannila, E., Kandolin, I., Simonsuuri-Sorsa, M. 1983. Naiset ja työ. Työterveyslaitos, katsauksia 57.
- Koponen, A. 1994. Työolot ja ammatillinen aikuiskoulutus 1990. Tilastokeskuksen tutkimuksia 208.
- Korkeakoulutilastot. Tilastokeskus.
- Koulutuksen kysyntä 1993. Selvitys korkeakouluihin, ammatillisiin ja yleissivistäviin oppilaitoksiin hakeutumisesta ja pääsystä. Tilastokeskus. Koulutus 1994:7.
- Koulutus 1993. Tilastokeskus. Koulutus 1993:7.
- Kuusinen, J. 1985. Lukioon siirtyneiden lahjakkuus ja sosiaalinen tausta. *Sosiologia* 22, 191–196.
- Naiset ja miehet Suomessa 1994. Tilastokeskus. Elinolot 1994:2.
- Niemi, I. – Pääkkönen, H. 1989. Ajankäytön muutokset 1980-luvulla. Tilastokeskuksen tutkimuksia 153.
- Nummenmaa, A. 1989. Toisen sukupuolen ammatti nuoren koulutusvalintana. *Kasvatus* 20, 6, 494–503.
- Pöntinen, S. 1989. Sukupuoli, koulutus ja työmarkkinat. *Tasa-arvo* 1989:1, 11–13.
- Saarnivaara, M. 1986. Matka tulevaisuuteen – tytöt ja pojat tasa-arvoisessa koulussa. *Kasvatus* 17, 2, 97–103.
- Simpanen, M. 1993. Aikuiskoulutus ja työelämä. Aikuiskoulutustutkimus 1990. Tilastokeskuksen tutkimuksia 201.
- Simpanen, M. – Blomqvist, I. 1992. Aikuiskoulutukseen osallistuminen. Aikuiskoulutustutkimus 1990. Tilastokeskuksen tutkimuksia 192.
- Työvoimatilastoja vuosilta 1989–1993. Tilastokeskus. Työmarkkinat 1990:24, 1991:16, 1992:13, 1993: 2, 1993: 17, 1994: 3, 1994:5, 1994:14.
- Väestön koulutusrakennetilastot 31.12.1989 ja 31.12.1992. Tilastokeskus. Koulutus ja tutkimus 1991:6 ja Koulutus 1994:2.

Liite 1

Aikuiskoulutustutkimus 1990:n aineistosta Tilastokeskuksen ulkopuolella laaditut julkaisut (myös kesken olevat):

1. Opinnäytteet

Pro gradu (1)

Kouhi, M. & Kouhi, R. 1993. Ammatilliseen aikuiskoulutukseen osallistuminen ja sen hyödyt Suomessa. Helsingin kauppa-
korkeakoulu, pro gradu -tutkielma.

Lisensiaatintutkimukset (1 + 2)

Naumanen, P. Tiedon, taidon ja vallan haussa? Miesten ja naisten kouluttautuminen Suomessa. Lisensiaatintutkimus. (Käsikirjoitus).

Siivonen, A. "Aikuiskoulutukseen asennoituminen". Lisensiaatintutkimus. (Työ kesken).

Silvennoinen, H. 1991. Koulutus- ja työmarkkina-asema. Turun yliopisto, sosiologia, lisensiaatintutkimus.

2. Tutkimusraportit (7 + 4)

Ahola, S., Kivinen, O. & Rinne, R. 1991. Koulutuksesta työelämään. Koulutus- ja ammattirakenteiden kytkeytyminen. Turun yliopiston koulutussosiologian tutkimusyksikön tutkimusraportteja 7. Turku.

Eriksson, T. "Aikuiskoulutuksen vaikutukset yksilöiden ansiotulojen kehitykseen". Åbo Akademi, Kansantaloustieteen laitos. (Työ kesken.)

Hietala, K. Koulutukseen vai eläkkeelle. (Työ kesken.)

Hypén, K., Kivinen, O. & Rinne, R. 1993. Aikuiskoulutukseen osallistumisen alueelliset erot. Turun yliopiston koulutussosio-

logian tutkimuskeskuksen raportteja 14. Turku.

Kankaanpää, A. 1993. Aikuisten ammatillinen kouluttautuminen 1990. Tuloksia ja tulkintoja ammatilliseen aikuiskoulutukseen osallistumisesta, osallistumisesteistä ja osallistumishalukkuudesta Turun ja Porin läänissä. Varsinais-Suomen Seutukaavaliitto. Turku.

Kankaanpää, A., Kivinen, O. & Rinne, R. 1992. Aikuiskoulutus 2000. Ammatillisen aikuiskoulutuksen tarve, tarjonta ja kysyntä Turun ja Porin läänissä. Varsinais-Suomen seutukaavaliitto. Turku.

Montén, S. 1994. Aikuiskoulutus Helsingissä. Helsingin kaupungin tietokeskuksen tutkimuksia 1994: 4.

Rinne, R., Kivinen, O. & Ahola, S. 1992. Aikuisten kouluttautuminen Suomessa. Osallistuminen, kasautuminen ja preferenssit. Turun yliopiston koulutussosiologian tutkimusyksikön tutkimusraportteja 10. Turku.

Rinne, R., Silvennoinen, H. & Valanta, J. 1994. Muuttuvat henkilöstökoulutusstrategiat intressien ristiaallokossa. Turun yliopiston koulutussosiologian julkaisu. (Käsikirjoitus.)

Silvennoinen, H. 1992. Koulutus ja työmarkkinoilla pärjääminen. Turun yliopiston koulutussosiologian tutkimusyksikön tutkimusraportteja 9. Turku.

Silvennoinen, H. Työvoiman koulutustarpeesta. (Käsikirjoitus.)

3. Kotimaiset artikkelit (10)

Ahola, S. 1993. Aikuisten koulutuspreferenssit ja koulutukseen osallistuminen. Teoksessa *Remes, P. (toim.) Aikuisten positiivinen koulutusvalinta: työssä vai koulussa oppiminen?* Kasvatustieteiden tutkimuslaitoksen julkaisusarja B 78. Jyväskylän yliopisto.

Ahola, S., Kankaanpää, A., Kivinen, O. & Rinne, R. 1991. Aikuiskoulutuksen tarpeet ja tavoitteet. *Aikuiskasvatus* 11, 2, 128–129.

Kivinen, O. & Rinne, R. 1993. Yhteiskunnallinen eriarvoisuus ja aikuiskoulutuksen mahdollisuudet. Teoksessa *Remes, P. (toim.) Aikuisten positiivinen koulutusvalinta: työssä vai koulussa oppiminen?* Kasvatustieteiden tutkimuslaitoksen julkaisusarja B 78. Jyväskylän yliopisto.

Monten, S. 1992. Helsingiläiset aikuiset opintiellä. Helsingin kaupungin tietokeskuksen neljännesvuosijulkaisu Kvartti 3/92.

Naumanen, P. 1993. Sukupuoli, ammatti ja aikuiskoulutus. Teoksessa *Remes, P. (toim.) Aikuisten positiivinen koulutusvalinta: työssä vai koulussa oppiminen?* Kasvatustieteiden tutkimuslaitoksen julkaisusarja B 78. Jyväskylän yliopisto.

Naumanen, P. & Silvennoinen, H. 1993. Henkistä pääomaa tarjolla – onko sille käyttöä? Hyvinvointikatsaus 1993, 2, 2–9. Tilastokeskus.

Naumanen, P. & Silvennoinen, H. 1994. Koulutus työmarkkinaresurssina. *Kasvatus* 25, 1.

Silvennoinen, H. 1991. Aikuiskoulutusmarkkinoiden lohkoutuminen. Teoksessa *Raivola, R. & Ropo, E. (toim.) Jatkuva koulutus ja elinikäinen oppiminen.* Tampereen yliopiston kasvatustieteen laitoksen julkaisu A 49. 215–244. Tampere.

Silvennoinen, H. 1993. Lisäkoulutustarpeet ja työelämä. Teoksessa *Remes, P. (toim.) Aikuisten positiivinen koulutusvalinta: työssä vai koulussa oppiminen?* Kasvatustieteiden tutkimuslaitoksen julkaisusarja B 78. Jyväskylän yliopisto.

Silvennoinen, H. & Naumanen, P. 1993. Mihin koulutustarve perustuu? – Aikuisten ammatillisen lisäkoulutuksen tarpeesta. *Aikuiskasvatus* 1993, 13, 3, 172–180.

4. Englanninkieliset artikkelit (4 + 1)

Kivinen, O. & Rinne, R. 1992. Adult Education Gains Importance: The Finnish Model. *Scandinavian Review*.

Kivinen, O. & Rinne, R. 1993. Adult Education in Different Regions of Finland. In *Social Change and Adult Education Research. Adult Education Research in Nordic Countries 1991/92.* Kööpenhamina 1993, 90–104.

Kivinen, O. & Rinne, R. 1993. Adult Education the Second Chance: Fact and Fiction. *Scandinavian Journal of Education Research* 37, 2, 115–128.

Kivinen, O. & Rinne, R. 1993. Society, Education and Vocational Competence: Towards Flexible Society of Continuous Adult Education. In *Mäkinen, R. (ed.) Producing and Certifying Qualifications for Skilled-Worker Level Occupations in Youth and Adult Education.* Research reports from the Research Institute of Education. University of Jyväskylä. B 83.

Kivinen, O. & Rinne, R. Adult Education and Finnish Universities in the Era of Economic Depression. In *Parjanen, M. (ed.)* (forthcoming).

Liite 2

Haastattelulomake

Seuraavat kysymykset liittyvät kaikkien saamaanne koulutukseen, mm. erillisiin työssä tai vapaa-ajalla käytyihin kursseihin sekä muuhun opiskeluun.

1.	<p>Aluksi kysyn pohjakoulutuksestanne. Oletteko suorittanut:</p> <p>KORKEIN osan kansakoulua, kansakoulun tai kansalaiskoulun 1->K3</p> <p>KOULUTUS osan keskikoulua tai peruskoulua 2</p> <p>RENGAS-keskikoulun tai peruskoulun 3->K3</p> <p>TETÄÄN osan lukiota 4</p> <p>lukion 5</p> <p>vai ylioppilastutkinnon? 6->K3</p>	
2.	<p>Onko koulunkäyntinne vielä kesken?</p> <p>Kyllä 1->K4</p> <p>Ei 2</p> <p>EOS 9</p>	
3.	<p>Aiotteko seuraavien 2 vuoden aikana täydentää pohjakoulutustanne vielä jollakin peruskoulu- tai lukio-opinnoilla?</p> <p>Kyllä 1</p> <p>Ei 2</p> <p>EOS 9</p>	

7.	Missä seuraavista oppilaitoksista tai koulutusmuodoista olette joskus opiskellut? Huomiioon otetaan vain sellainen opiskelu, joka on kestänyt yhteensä vähintään 6 tuntia. Opiskeluksi katsotaan myös keskeytyneet opinnot. Oletteko joskus opiskellut (KORTTI 1): (JOS KYLLÄ, TEE LISÄKYSIMYS)	Ei	Kyllä: (LISÄKYS.) : viimeksi ku- luneiden 12 joskus kuukauden aikai- aikana vai semmiin?	
	KOULUTUSMUOTO			
	01 Kansakoulussa tai kansalaiskoulussa?	1	-	3
	02 Peruskoulussa tai keskikoulussa?	1	2	3
	03 Lukiossa?	1	2	3
	04 Iltakoulussa (iltalukio, lukion iltalainja, iltatoppikoulu, oppikoulun iltalainja)?	1	2	3
	05 Oppisopimusopintokoulussa? (KURSSEJAESOT SUORITETTAVAN AMMATILLISEN KURSSEIKESKUSKESKUSSÄ TAI OPPILAITOKSESSA)	1	2	3
	06 Työvoimaviranomaisten kustantamalla työllisyyskursseilla?	1	2	3
	07 Ammatillisessa oppilaitoksessa peruskoulu- tai ylioppilaspohjaisessa nuorisosaatteen koulutuksessa?	1	2	3
	08 Ammatillisessa oppilaitoksessa erityisesti aikuisille järjestetyssä koulutuksessa (mukaan luetaan myös yksityisoppilaat)?	1	2	3
	KYSY VAIN MIEHILTÄ:			
	09 Sotilassalan oppilaitoksessa (ei varusmies- palvelu)?	1	2	3
	10 Kansanopistossa tai kansankorkeakoulussa ammatillisen kelpoisuuden tuottavassa koulutuksessa?	1	2	3
	11 Kansanopistossa tai kansankorkeakoulussa pe- rusoppijakson muussa koulutuksessa?	1	2	3
	12 Kansanopistossa tai kansankorkeakoulussa lyhytkursseilla?	1	2	3
	13 Konservatoriossa ammatillisen kelpoisuuden tuottavassa koulutuksessa tai musiikkikou- lussa tai -opistossa (ei aikuisosastolla)?	1	2	3
	14 Musiikkioppilaitoksessa musiikkikoulunasteeseen sisältyvällä aikuisosastolla (entinen kansankonservatorio-osasto)?	1	2	3
	15 Urheiluoopistossa ammatillisen kelpoisuuden tuottavassa koulutuksessa?	1	2	3

16 Urheiluoopiston muussa koulutuksessa?	1	2	3
17 Oletteko osallistunut ammatillisen pätevyys- tutkimon koetilaisuuksiin; ei tarkoiteta amatitkoulun suorittamista?	1	2	3
18 Korkeakoulun perustutkintoon tähtäävässä koulutuksessa?	1	2	3
19 Korkeakoulun jatkokutkintoon tähtäävässä koulutuksessa?	1	2	3
20 Korkeakoulussa ammatillisella täydennys- koulutuskursseilla?	1	2	3
21 Korkeakoulussa erillistä arvosanaa tai avoimen korkeakoulun kurseja?	1	2	3
22 Kesäyliopistossa?	1	2	3
23 Kansalais- tai työväenopistossa?	1	2	3
24 Kielikoulussa tai -opistossa?	1	2	3
25 Kirjeopistossa?	1	2	3
26 Autokoulussa?	1	2	3
27 Tanssikoulussa tai -opistossa (moderni- tai jazztanssi tai baletti)?	1	2	3
28 Konekirjoituskoulussa?	1	2	3
29 Opintokeskuksen opintokerhossa tai kursseilla?	1	2	3
30 Jonkin järjestön, liiton tai yhdistyksen järjestämällä kurssilla?	1	2	3
31 Työnantajan järjestämässä koulutuksessa työpaikalla, omassa koulutusyksikössä tai muissa koulutustiloissa (myös sivutyö)?	1	2	3
32 Erillisessä täydennyskoulutusyksikössä?	1	2	3
33 Oletteko opiskellut seuraamalla säännölli- sesti jotakin opetusohjelmasarjaa radiosta tai televisiosta?	1	2	3
34 Oletteko osallistunut konferensseihin, erillisin seminaareihin tai vastaaviin koulutustilaisuuksiin?	1	2	3
35 Oletteko ollut jossakin muussa koulutuksessa missä?			
36			

8.	<p>Aiotteko osallistua johonkin em. koulutukseen seuraavien 12 kuukauden aikana (myös kesken oleva koulutus otetaan huomioon)? MERKITSE KOULUTUSMUODON NUMERO!</p> <p>Ei 00</p> <p>Kyllä: Mihin näistä koulutusmuodoista?</p> <p>..... </p> <p>..... </p> <p>..... </p> <p>..... </p> <p>EOS 99</p>	
9.	<p>HYPY:</p> <p>ON OSALLISTUNUT AIKUISKOULUTUKSEN VIIMEKSI KULUNEEN DEN 12 KUUKAUDEN AIKANA (JOS YKSIN VIHREÄ₁ KOODI 2) ... ☐ -->K10</p> <p>ON OSALLISTUNUT AIKUISKOULUTUKSEEN JOSKUS (JOS EI YHTÄÄN VIHREÄ₁ KOODIA 2, MUTTA AINAKIN YKSI VIHREÄ₁ KOODI 3) ☐ -->K23</p> <p>EI OLE OSALLISTUNUT AIKUISKOULUTUKSEEN (KAIKISSA VIHREÄ₁ KOODI 1) ☐</p>	

1) Tässä raportissa K7:n lihavoidut, kursivilla painetut koulutusmuodot.

KYSYMYKSET 10-20 KYSYTÄÄN JOKAISESTA AIKUISKOULUTUSMUODOSTA (K7 VIHREÄLLÄ PAINETUT KOULUTUSMUODOT), JONON HAASTAJAT OSAALLISTUNUT VIIMEKSI KULUNEIDEN 12 KUUKAUDEN AIKANA (K7:SSA VALIHOHTO 2). HUOM! HENKILÖ ON VOINUT OSAALLISTUA SAMAN KOULUTUSMUODON ERI KURSEILLE, JOISTA KAIKISTA KYSYTÄÄN KYSYMYKSET 10-20. KYSY YKSI KURSSI KERRALLAAN.

Seuraavaksi kysyn tarkemmin niistä kurseista ja aikuiskoulutuksesta, jossa kerroitte olleenne viimeksi kuluneiden 12 kuukauden aikana.

	1. kurssi tai koul.tilaisuus	2. kurssi tai koul.tilaisuus	3. kurssi tai koul.tilaisuus	4. kurssi tai koul.tilaisuus
10. Kerroitte osallistuneenne viimeksi kuluneiden 12 kuukauden aikana (SANO KOULUTUSMUODON NIMI) kursseille. MERKITSE KOULUTUSMUODON NUMERO	[] [] [] []	[] [] [] []	[] [] [] []	[] [] [] []
11. Mitä opiskeitte ja mikä oli kurssin tai koulutuksen tarkka nimi, aine tai aihepiiri? SISÄLTÖ TARKASTI: JOS OPISKELU ESIM. ATK:TA, KYSY TARKEMMIN MILLAISTA ATK:TA TAI JOS OPISKELU KIELIÄ, KYSY MITÄ KIELIÄ.	[] [] [] []	[] [] [] []	[] [] [] []	[] [] [] []
12. Mikä oppilaitos tai organisaatio järjesti koulutuksen? Jos koulutus oli työnantajan työpaikalla järjestämä koulutus, sanokaa työnantajan nimi.	[] [] [] []	[] [] [] []	[] [] [] []	[] [] [] []
13. HYPPY: OPISKELEJA, KOULULAINEN VARUSMIES	[] [] [] []	[] [] [] []	[] [] [] []	[] [] [] []

1) Tässä raportissa K7:n lihavoidut, kurssiavilla painetut koulutusmuodot.

	1. kurssi tai koul.tilaisuus
14. Liittyikö kurssi tai koulutus <u>ensisijaisesti</u> : työhön tai ammattiin 1 luottamustehtäviinne työpaikalla 2 luottamustehtäviinne muualla (KUNTA, SEURAKUNTA, TALOYHTIÖ YMS.) 3 harrastuksiinne 4 vai opiskelitteko peruskoulu-, lukio- tai muita yleissivistäviä aineita? 5 muu syy: mikä?	
EOS	9
15. Minkä vuoksi <u>ensisijaisesti</u> menitte tähän koulutukseen? Meni koulutukseen, koska	
EOS	99
16. Menittekö tähän koulutukseen <u>ensisijaisesti</u> : omasta aloitteesta 1 työnantajan 2 ammattiyhdistyksen tai -liiton 3 vai työvoimaviranomaisten aloitteesta .. vai tuliko aloite muualta?	
EOS	9

2. kurssi tai koul.tilaisuus	3. kurssi tai koul.tilaisuus	4. kurssi tai koul.tilaisuus
1	1	1
2	2	2
3	3	3
4	4	4
5	5	5
9	9	9
99	99	99
1	1	1
2	2	2
3	3	3
4	4	4
5	5	5
9	9	9

		1. kurssi tai koul.tilaisuus
17.	HYPY: KOULUTUSUOTO ON 06 ELLI TYÖLLISYIS-KOULUTUS	☐ ->K20
18.	Käyttökö tähän koulutukseen osallistumiseen: 1 palkallista työaika? 2 omaa vapaa- tai loma-aikaanne? 3 paikatonta loma? 4 opintovapaata?	kyllä ei EOS 1 2 9 1 2 9 1 2 9 1 2 9
19.	Miten rahoitte tähän koulutukseen liittyvät kustannukset (esim. kurssimaksun, oppimateriaalin, matka-, majoitus- ja ruokailukustannukset yms.): 1 osallistuu työntekijä kustannuksiin? 2 maksoitteko itse jotakin? 3 saitteko valtion takaamaa opintotukea? 4 entä tukiko ammattiliitto tai ammattiyhdistys opintojanne? 5 saitteko taloudellista tukea muualta?	kyllä ei EOS 1 2 9 1 2 9 1 2 9 1 2 9 1 2 9
20.	Arvioika, kuinka monta päivää yhteensä olitte tässä koulutuksessa viimeksi kuluneiden 12 kuukauden aikana (6 oppituntia = 1 päivä)? Päivien lukumäärä	☐ _ _ _ _ _
	TARKISTA, ONKO VASTA AJA OSALLISTUNUT JOLLEKIN MUULLE TAMAN SAMAN AIKUISKOULUTUSUODON KURSILLE. SIIRRY VASTA SEN JÄLKEEN SEURAAVAAN MAINITTUUN AIKUISKOULUTUSUOTOON (RENGASTETTU VIHREÄ 2). KUN OLET KÄYNT KAIKKI MAINIUT AIKUISKOULUTUSUODOT (RENGASTETTU VIHREÄ 2), SIIRRY KYSYMYKSEEN 21.	☐ _ _ _ _ _

2. kurssi tai koul.tilaisuus	3. kurssi tai koul.tilaisuus	4. kurssi tai koul.tilaisuus
☐ ->K20	☐ ->K20	☐ ->K20
kyllä ei EOS 1 2 9 1 2 9 1 2 9 1 2 9	kyllä ei EOS 1 2 9 1 2 9 1 2 9 1 2 9	kyllä ei EOS 1 2 9 1 2 9 1 2 9 1 2 9
kyllä ei EOS 1 2 9 1 2 9 1 2 9	kyllä ei EOS 1 2 9 1 2 9 1 2 9	kyllä ei EOS 1 2 9 1 2 9 1 2 9
☐ _ _ _ _ _	☐ _ _ _ _ _	☐ _ _ _ _ _

27. Kuinka paljon seuraavat syyt estävät tai vaikeuttavat tällä hetkellä osallistumistanne omalla vapaa-ajallanne (työn ohessa tai muuten) ja omalla kustannuksellanne kursseille tai koulutukseen (KORTTI 3):

	Jonkin E1 Pajon verran lääntään	EOS
1	kiinnostuksen puute?	1 2 3 9
2	väsymys?	1 2 3 9
3	koulutuksesta ei ole hyötyä?	1 2 3 9
4	koulutuksen tai opetuksen heikko laatu?	1 2 3 9
5	muut kuin opintoharrastukset?	1 2 3 9
6	vähäinen pohjakoulutus?	1 2 3 9
7	epäonnistumisen pelko?	1 2 3 9
8	hankalat tai epäsäännölliset työtajat?	1 2 3 9
9	taloudelliset syyt?	1 2 3 9
10	lastenhoito-ongelmat?	1 2 3 9
11	muut koti- ja perhesyyt?	1 2 3 9
12	ikä tai terveydelliset syyt?	1 2 3 9
13	tiedon puute opiskelumahdollisuuksista?	1 2 3 9
14	sopivien koulutusmahdollisuuksien puute?	1 2 3 9
15	koulutusmahdollisuuksien sijainti tai kulkuyhteydet?	1 2 3 9
16	muu este tai vaikeus: mikä?	1 2 3

Mikä näistä syistä on suurimpana esteenä tai vaikeutena?

NERKITSE ESTEEN/VAIKEUDEN NUMERO ...

EOS

99

LUE TARVITTAESSA NE OSIOT UUDESTAN, JOISSA ON RENGASTETTU VAHTOEHTO 1 (TAI 2). JOS KAIKISSA ON VAHTOEHTO 3 TAI 9 SIIRRY SEURAAVAAN KYSYKSEEN.

24. HIPPY: OPISKELIJA, KOULULAINEN ->K82
VARUSMIES

25. Oletteko sen jälkeen, kun siirryitte työelämään, ollut ammattiin tai työhönne liittyvillä kursseilla tai koulutuksessa:

1	yhden kerran	1
2	2 - 3	2
3	4 - 10	3
4	vai yli 10 kertaa	4
5	vai ette lainkaan?	5
9	EOS/Ei sovi	9

->K27

HUOMIOON OTETTAAN YHTEENSÄ VÄHINTÄÄN 6 TUNTIA KESTÄVIÄ KOULUTUS.

26. Onko näillä ammatilla tai työhönne liittyvillä kursseilla ja koulutuksella ollut yleisesti ottaen seuraavia vaikutuksia:

1	selviytyttekö koulutuksen jälkeen työtehtävistänne paremmin?	1 2 9
2	siirryttekö toisiin tehtäviin?	1 2 9
3	siirryttekö vaativampiin tehtäviin?	1 2 9
4	vaihdotteko työpaikkaanne tai ammattianne?	1 2 9
5	muutitteko työhön toiseen kuntaan?	1 2 9
6	saaitteko vakituisen työpaikan?	1 2 9
7	muu vaikutus, mikä?	1 2

Kyllä ei EOS

28.	<p>HYPY:</p> <p>YRITTÄJÄ TAI MAATALOUSYRITTÄJÄ</p> <p>AVUSTAVA PERHEENJÄSEN</p> <p>TYÖTÖN</p> <p>TYÖKYVYTTÖMYYSLÄKKEILLÄ TAI PITKÄAIKAISESTI SAIRAS</p> <p>ELÄKKEELLÄ IÄN TAI TYÖVUOSIEN PERUSTEELLA</p> <p>TYÖTÖMYYSLÄKKEILLÄ</p> <p>HOITAA OMAA KOTITALOUTTA</p>	<p>Mikä näistä syistä on suurimpana esteenä tai vaikeutena?</p> <p>MERKITSE ESTEEN/VAIKEUDEN NUMERO ...</p> <p>EOS</p> <p>LOE TARVITTAESSA NE OSIOT UDESTAAN, JOISSA ON RENGASTETTU VAHTOEHTO 1 (TAI 2). JOS KAIKISSA ON VAHTOEHTO 3 TAI 9 SIIRRY SEURAAVAAN KYSYMYKSEEN.</p>	<p>1 1 1</p> <p>99</p>
29.	<p>VAIN PALKANSAAJAT:</p> <p>Entä kuinka paljon seuraavat syyt estävät tai vaikeuttavat tällä hetkellä osallistumistanne työajalla työnantajan kustantamaan koulutukseen (KORTTI 3):</p> <ol style="list-style-type: none"> 1 kiinnostuksen puute? 2 koulutuksesta ei ole hyöttyä? 3 koulutuksen tai opetuksen heikko laatu? 4 epäonnistumisen pelko? 5 kiireet työpaikalla? 6 työnantaja ei arvosta koulutusta riittävästi? 7 tiedon puute koulutusmahdollisuuksista? 8 sopivaa koulutusta ei ole tarjolla? 9 vaikeus päästä kiinnostavaan koulutukseen? 10 muu este tai vaikeus: mikä? 	<p>Jonkin Eri Paljon verran ainakaan EOS</p> <p>1 2 3 9</p> <p>1 2 3 9</p> <p>1 2 3 9</p> <p>1 2 3 9</p> <p>1 2 3 9</p> <p>1 2 3 9</p> <p>1 2 3 9</p> <p>1 2 3 9</p> <p>1 2 3 9</p> <p>1 2 3</p>	<p>30M. Oletteko tarvittaessa saanut tietoa aikuisille tarkoitetuista koulutusmahdollisuuksista:</p> <p>täysin riittävästi</p> <p>Jokseenkin riittävästi</p> <p>melko vähän</p> <p>vai aivan liian vähän?</p> <p>Ei ole tarvinnut tietoa</p> <p>EOS</p> <p>1</p> <p>2</p> <p>3</p> <p>4</p> <p>0</p> <p>9</p>
31.		<p>Uusia tietoja ja taitoja voi hankkia työssä tai vapaa-aikana muutenkin kuin kursseilla tai koulutuksessa. Oletteko viimeksi kuluneiden 12 kuukauden aikana opiskellut omiinpäin tai yhdessä työtovereiden tai tuttavien kanssa jotain uutta asiaa yhteensä vähintään 20 tunnin ajan?</p> <p>Ei</p> <p>Kyllä: opiskelitteko vapaa-ajalla</p> <p>vai työajalla?</p> <p>Sekä vapaa-ajalla että työajalla</p>	<p>0->K33</p> <p>1</p> <p>2</p> <p>3</p>

32. JOS OPISKELI VAPAA-AJALLA: (K31 = 1 TAI 3)

Mitä asioita opiskelitte tällä tavoin vapaa-ajallanne? (OPINTOJEN SISÄLTÖ TARKASTI!)

EOS

99

JOS OPISKELI TYÖAJALLA: (K31 = 2 TAI 3)

Mitä asioita opiskelitte tällä tavoin työ-ajallanne? (OPINTOJEN SISÄLTÖ TARKASTI!)

EOS

99

HYPPY:

TYÖKYVYTTÖMYYSELÄKKEELLÄ TAI
FITRAIKKAISESTI SAIRAS

ELÄKKEELLÄ IÄN TAI TYÖVOUSIEN PERUSTEELLA

TYÖTTÖMYYSELÄKKEELLÄ

HOITAA OMAA KOTITALOUITTA

->K42

34.

Kuinka paljon seuraavat syyt herättävät teissä kiinnostusta tai aiheuttavat tarvetta ryhtyä lähivuosina opiskelemaan (KORTTI 3):

- 01 työttömyys tai sen uhka?
- 02 pääsy tai halu päästä toisiin työtehtäviin?
- 03 pääsy tai halu päästä vaativampiin työtehtäviin?
- 04 halu vaihtaa työpaikkaa?
- 05 halu vaihtaa ammattia?
- 06 halu saada parempaa palkkaa?
- 07 ammattitaitonne ylläpitäminen tai kehittäminen?
- 08 vakituiseen työpaikan saaminen? ..
- 09 muodollisen pätevyyden hankkiminen?
- 10 itsenne kehittäminen?
- 11 vaihtelunhalu?
- 12 halu löytää uusia ystäviä?
- 13 koska tututkin osallistuvat?
- 14 koulutuksen mukanaan tuoman arvostuksen saaminen?
- 15 muu syy: mikä?

Jonkin Ei
Palljon verran lainkaan EOS

1 2 3 9

1 2 3 9

1 2 3 9

1 2 3 9

1 2 3 9

1 2 3 9

1 2 3 9

1 2 3 9

1 2 3 9

1 2 3 9

1 2 3 9

1 2 3 9

1 2 3 9

1 2 3 9

Mikä näistä syistä herättää teissä eniten opiskelunhalua tai -tarvetta?

MERKITSE TÄRKEIMMÄN SYYN NUMERO ...
EOS

LUE TARVITTAESSA NE OSIOT UUDESTAN, JOISSA ON RENGASTETTU VAIRTOEHTO 1 (TAI 2). JOS KAIKISSA ON VAIRTOEHTO 3 TAI 9 SIRRY SEURAAVAAN KYSYMYKSEEN.

99

35.	Aiotteko seuraavien 2 vuoden kuluessa osallistua vähintään vuoden kestävään, tutkintoon johtavaan koulutukseen? Kyllä Ehkä Ei EOS	1 2 3 9
36.	Miten seuraavat opetuksen järjestämistavat sopisivat teille? Vastatkaa tämän kortin vaihtoheitoja käyttäen (KORTTI 4): 1 koulutus järjestetään yhteajaksoisesti jossakin oppilaitoksessa? 2 osan opinnoista voi suorittaa kotona itseopiskellen? 3 opiskelu ns. yksityisopiskelijana omaan tahtiin? 4 opinnot järjestetään vapaa-ajalla siten, että ne voi suorittaa työn ohessa? 5 koulutus ja työ vuorottelevat jaksoissa, jolloin tulot eivät katkea pidemmäksi aikaa kerrallaan? 6 koulutus koostuu osista, joista voi vähitellen koota tutkinnon?	Sopii Sopii Ei so- Sopii melko sopii Ei oi- Ei mer- hyvin hyvin huonosti leikkaan kiitosta EOS
37.	Onko mielestänne tärkeää, että kaikista koulutuksesta ja kursseista saa virallisen todistuksen? Kyllä Ei EOS	1 2 9
38.	Seuraava kysymys koskee kaikkea sellaista opintotukea, jota ei tarvitse maksaa takaisin. Kuinka suuri tällaisen tuen pitäisi yhteensä olla, jotta voisitte ryhtyä päätoimisesti opiskelemaan? Pitäisikö käteen jäävän tuen olla: 1/4 nettopalkkastanne puolet nettopalkkastanne 3/4 nettopalkkastanne vai nettopalkkanne suuruinen? Ei ole kiinnostunut/ei ryhtyisi opiskelemaan EOS	1 2 3 4 0 9
39M.	30 - 54-vuotiailla on muuttaman vuoden ajan ollut mahdollisuus saada normaalin opintotuen lisäksi ns. aikuisopintorahaa. Tunnetteko tämän aikuisopintorahan: hyvin melko hyvin melko huonosti vai ettekö ole kuullut siitä lainkaan? EOS	1 2 3 4 9
40.	Suomessa on nykyisin mahdollisuus saada palkatonta opintovapaata työsuhteen katkeamatta. Olletteko joskus kysyneet työnantajaltanne mahdollisuutta saada opintovapaata? Kyllä Ei EOS Ei ole ollut työsuhteessa palkansaajana ..	1 2 9 } ->K42 0 }
41.	Suhtautuiko työnantajanne tähän: myönteisesti vai kielteisesti? Ei myönteisesti eikä kielteisesti EOS	1 2 3 9

Seuraavat kysymykset käsittelevät työtänne ja työssänne tapahtuneita muutoksia.

<p>42. Kuinka monta vuotta olette ollut työssä elämäne aikana yhteensä? Työkokemus lasketaan 15 ikävuodesta lähtien. (Opiskelujen aikaisia kesätöitä ja tilapäisluonteisia tai satunnaisia töitä ei oteta huomioon).</p> <p>Vuosien määrä __ __ Alle vuoden 00 Ei työkokemusta 98->K79 EOS 99</p> <p>TYÖSSÄOOLLA TARKOITETAAN TYÖTÄ TOISEN PALVELUKSESSA, PERHEEN MAATILALLA TAI YRITYKSESSÄ TAI AMMATINHARJOITAJANA.</p>	<p>43. Oletteko ollut elämäne aikana:</p> <p>aina lähes samanlaisessa ammatissa 1 2-3 selvästi erilaisessa 2 vai useammassa selvästi erilaisessa ammatissa? 3 EOS 9</p>
<p>44. Oletteko joskus muuttanut asumaan toiseen kuntaan vuoksi, että vaihdoitte työpaikkaa?</p> <p>Kyllä: montako kertaa? KERTOJEN MÄÄRÄ: __ __ Ei 00 EOS 99</p> <p>TARKOITTAÄ ASUINKUNNAN VAIHTOA.</p>	<p>45. Entä oletteko joskus muuttanut asumaan toiseen kuntaan avio- tai avopuolisonne työpaikan vaihdon vuoksi?</p> <p>Kyllä: montako kertaa? KERTOJEN MÄÄRÄ: __ __ Ei 00 Ei PUOLISOA 98 EOS 99</p> <p>TARKOITTAÄ ASUINKUNNAN VAIHTOA. MYÖS ENTISIÄ PUOLISOJA KOSKEVAT TIEDOT OTEAAN HUOMIOON.</p> <p>46. HYPPY:</p> <p>TYÖKYVYTTÖMYISELÄKKEELLÄ TAI PITKÄAIKAISESTI SAIRAS } ELÄKKEELLÄ IÄN TAI TYÖVUOSIEN PERUSTEELLA } TYÖTTÖMYISELÄKKEELLÄ } HOITAA OMAA KOTITALOUTTA }</p> <p>47. TYÖLLISET JA TYÖTTÖMÄT:</p> <p>Oletteko ollut työttömänä tai lomautettuna viimeisten 5 vuoden aikana:</p> <p>kerran 1 useamman kerran 2 vai ette lainkaan? 3->K49</p> <p>48. JOS OLLUT TYÖTÖN TAI LOMAUTETTU 5 VUODEN AIKANA:</p> <p>Kuinka monta kuukautta olette ollut yhteensä työttömänä viimeisten 5 vuoden aikana? KUURAUSSIEN MÄÄRÄ: __ __ </p>

<p>49. Oletteko vaihtanut työpaikkaa viimeisten 5 vuoden aikana?</p> <p>Kyllä: montako kertaa? KERTOJEN MÄÄRÄ: ... __ __ Ei 00 EOS 99</p>	<p>52. TYÖLLINEN: Mitkä ovat kuukausitulonne päätyöstä veroja vähentämättä? Mukaan lasketaan vuorotyö-, ikälisät ja vastaavat, mutta ei ylityöstä saatuja korvauksia. Sanokaa tältä kortilta kuukausitulojanne vastaava numero (KORTTI 5).</p> <p>TYÖTÖN: Mitkä olivat kuukausitulonne viimeisimmistä päätyöstäne veroja vähentämättä? Mukaan lasketaan vuorotyö-, ikälisät ja vastaavat, mutta ei ylityöstä saatuja korvauksia. Sanokaa tältä kortilta kuukausitulojanne vastaava numero (KORTTI 5).</p>
<p>NORMAALILLA TEKSTILLÄ PAINETUT KYSYMYKSET KYSYTÄÄN TYÖLLISILTÄ (PALKANSAAJILTA, YRITTÄJILTÄ, MAATALOUSYRITTÄJILTÄ JA AVUSTAVILTA PERHEENJÄSENILTÄ).</p> <p>KURSSIIVILLA PAINETUT KYSYMYKSET KYSYTÄÄN TYÖTÖMILTÄ.</p>	<p>3 000 markkaa tai vähemmän 01 3 001 - 4 000 markkaa 02 4 001 - 5 000 markkaa 03 5 001 - 6 000 markkaa 04 6 001 - 7 000 markkaa 05 7 001 - 8 000 markkaa 06 8 001 - 9 000 markkaa 07 9 001 - 10 000 markkaa 08 10 001 - 11 000 markkaa 09 11 001 - 12 000 markkaa 10 12 001 - 13 000 markkaa 11 13 001 - 14 000 markkaa 12 14 001 - 15 000 markkaa 13 15 001 - 16 000 markkaa 14 16 001 - 17 000 markkaa 15 17 001 - 18 000 markkaa 16 18 001 - 19 000 markkaa 17 19 001 - 20 000 markkaa 18 yli 20 000 markkaa 19 Ei halua vastata 98 EOS 99</p>
<p>50. TYÖLLINEN: Kuinka monta vuotta olette yhteensä ollut nykyisessä työpaikassanne?</p> <p>TYÖTÖN: Kuinka monta vuotta yhteensä olette viimeisimmässä työpaikassanne eli siinä työpaikassa, josta jättite työttömäksi?</p> <p>Vuosien määrä __ __ Alle vuoden 00->K52 EOS 99</p> <p>YRITTÄJIEN KOHDALLA TARKOITTA YRITYSTÄ, MAATALOUSYRITTÄJILLÄ MAATILAA TMS. TOIMIPAIKKAA, KOSKEE YHTÄ-JAKSOISTA TYÖSUHDETTA ÄITTYSLÖMAT, LOMAUTUKSET TMS. MUKAAN LUKIEN.</p>	
<p>51. TYÖLLINEN: Miten kauan olette hoitanut nykyisessä työpaikassanne nykyistä työtehtävääne?</p> <p>TYÖTÖN: Miten kauan hoiditte viimeisintä työtehtävääne siinä työpaikassa, josta jättite työttömäksi?</p> <p>Vuosien määrä __ __ Alle vuoden 00 EOS 99</p>	

59.	PALKANSAAJAT JA TYÖTÖMÄT: Kuulutteko johonkin ammattiliittoon ja keskusjärjestöön: mihin? KIRJOITA AMMATTILIITON NIMI! Ei kuulu mihinkään SAK. AMMATTILIITTO: _____ TVK. AMMATTILIITTO: _____ STTK. AMMATTILIITTO: _____ AKAVA. AMMATTILIITTO: _____ EOS: Yhdistyksen tms. nimi: _____	0->K61 1 2 3 4 9
60.	Toimitteko parhaillaan tai oletteko joskus toiminut jossakin oman ammattiliitonne tai ammattiosastonne luottamustehtävissä? Kyllä Ei	1 2
61.	Maassamme ilmestyy paljon erilaisia ammattijulkaisuja. Seuraatteko säännöllisesti: 1 ay-lehdistöä (ammattiliiton tai keskusjärjestön julkaisemia lehtiä)? 2 alanne muuta ammattilehdistöä? 3 alanne ammattikirjallisuutta?	kyllä ei EOS 1 2 9 1 2 9 1 2 9

62.	JOS K61 YKSIKIN KOODI ON 1 (= "KYLLÄ") MUUT ☐ ->K63	kyllä ei EOS 1 2 9 1 2 9 1 2 9 1 2 9 1 2 9 1 2
63.	PALKANSAAJA: Luettelen erilaisia työaikamuotoja. Mikä seuraavista vaihtoehdoista kuvaa parhaiten tämänhetkistä työaikaanne: TVÖTÖN: Luettelen erilaisia työaikamuotoja. Mikä seuraavista vaihtoehdoista kuvaa parhaiten työaikaanne viimeisimmässä työpätkässänne:	1 hankkimalla itse? 2 työnantaja hankkii niitä käyttööne? 3 lainaamalla kirjastosta? 4 lainaamalla tuttavilta tai työtovereilta? 5 saatte jäsenyyden perusteella? 6 muulla tavoin: miten? _____
64.	säännöllinen päivätö säännöllinen iltatö säännöllinen yötyö säännöllinen aamutyö kaksivuorotyö vai kolmiavuorotyö (5-vuorotyö)? muu työaikamuoto	1 2 3 4 5 6 7

66.	<p>KAIKKI TYÖLLISET JA TYÖTTÖMÄT:</p> <p>TYÖLLINEN: Työelämän muuttuminen aiheuttaa tilanteita, joissa työntekijä voi kokea tietonsa ja taitonsa puutteelliseksi. Oletteko joutunut tällaiseen tilanteeseen:</p> <p>TYÖTÖN: Työelämän muuttuminen aiheuttaa tilanteita, joissa työntekijä voi kokea tietonsa ja taitonsa puutteelliseksi. Jouduitteko viimeisimmässä työpaikassanne tällaiseen tilanteeseen:</p>	<p>1 usein</p> <p>2 melko usein</p> <p>3 joskus</p> <p>4 vai ette juuri koskaan?</p> <p>9 EOS</p> <p style="text-align: right;">} ->K68</p>
67.	<p>TYÖLLINEN: Oletteko saanut tällaisissa tilanteissa apua:</p> <p>TYÖTÖN: Saitteko tällaisissa tilanteissa apua:</p>	<p>1 työtovereilta tai työpaikan asiantuntijoilta?</p> <p>2 työpaikan ulkopuolisilta asiantuntijoilta?</p> <p>3 koulutuksesta?</p> <p>4 kirjallisuudesta tai ammattilehdistöstä?</p> <p>5 jostain muualta: mistä? _____</p> <p>kyllä ei EOS</p> <p>1 2 9</p> <p>1 2 9</p> <p>1 2 9</p> <p>1 2 9</p> <p>1 2</p>
68.	<p>TYÖLLINEN: Onko kaikesta saamastanne koulutuksesta ja kurssista yleisesti ottaen apua työssänne:</p> <p>TYÖTÖN: Oliko kaikesta saamastanne koulutuksesta ja kurssista yleisesti ottaen apua viimeisimmässä työssänne:</p>	<p>1 erittäin paljon</p> <p>2 melko paljon</p> <p>3 melko vähän</p> <p>4 vai ei juuri lainkaan?</p> <p>9 EOS</p> <p>1 } ->K70</p> <p>2 }</p> <p>3</p> <p>4</p> <p>9->K70</p>
64.	<p>PALKANSAAJA: Kuinka kauan omien työtehtävienne kokonaisuuden oppiminen vei mielestänne aikaa uudelta työntekijältä, jolla on tarvittava pohjakoulutus:</p> <p>TYÖTÖN: Kuinka kauan omien työtehtävienne kokonaisuuden oppiminen viimeisimmässä työssänne olisi mielestänne vienyt aikaa uudelta työntekijältä, jolla on tarvittava pohjakoulutus:</p>	<p>1 joitakin tunteja</p> <p>2 joitakin päiviä</p> <p>3 joitakin viikkoja</p> <p>4 joitakin kuukausia</p> <p>5 1-2 vuotta</p> <p>6 vai yli 2 vuotta?</p> <p>9 EOS</p>
65.	<p>PALKANSAAJA: Miten teille opetettiin työtehtävät, kun aloitte nykyisessä työpaikassanne:</p> <p>TYÖTÖN: Miten teille opetettiin työtehtävät, kun aloitte siinä työpaikassa, josta jättite työttömäksi:</p>	<p>1 järjestikö työnantaja erityistä työhönperhdyttämiskoulutusta tai -kursseitusta? 1 2 9</p> <p>2 opettiko lähin esimies tarvittaessa? 1 2 9</p> <p>3 opettivatko työtoverit tarvittaessa? 1 2 9</p> <p>4 opettelitteko itseksenne?</p> <p>5 entä jollain muulla tavoin: miten? _____</p> <p>kyllä ei EOS</p>

69.	<p>TYÖLLINEN: Miksi saamastanne koulutuksesta on vain vähän apua työssänne?</p> <p>TYÖTÖN: Miksi saamastanne koulutuksesta oli vain vähän apua viimeisimmässä työssänne?</p> <p>EOS</p>	<p>99</p>	<p>Erit- tään Melko Jonkin juuri paljon paljon verran lainkaan EOS</p> <p>1 2 3 4 9</p>
70.	<p>HYPY:</p> <p>YRITTÄJÄ TAI MAATALOUSYRITTÄJÄ</p> <p>AVUSTAVA PERHEENJÄSEN YRITYKSESSÄ TAI MAATILALLA (ILMAN PALKKAA)</p>	<p>☐ ->K76</p>	<p>Ei</p>
71M.	<p>VAIN PALKANSAAJAT JA TYÖTÖMÄT:</p> <p>PALKANSAAJA: Arvioikaa käyttämällä tämän kortin vaihtoehtoja, missä määrin nykyinen työonne tarjoaa teille mahdollisuuksia (KORTTI 7):</p> <p>TYÖTÖN: Arvioikaa käyttämällä tämän kortin vaihtoehtoja, missä määrin viimeisin työonne tarjosi teille mahdollisuuksia (KORTTI 7):</p> <p>1 oppia uusia asioita?</p> <p>2 käyttää aikaisemmin oppimianne tietoja ja taitoja?</p> <p>3 valita itse omat työskentelytapanne ja kehittää niitä?</p>	<p>Ei</p> <p>1 2 3 4 9</p> <p>1 2 3 4 9</p> <p>1 2 3 4 9</p>	<p>Ei</p> <p>1 2 3 4 9</p> <p>1 2 3 4 9</p> <p>1 2 3 4 9</p>

72M.	<p>PALKANSAAJA: Entä missä määrin teillä on nykyisessä työssänne mahdollisuuksia:</p> <p>TYÖTÖN: Entä missä määrin teillä oli viimeisimmässä työssänne mahdollisuuksia:</p> <p>KÄYTÄ SAMAA KORTTIA KUIN EDELLISESSÄ KYSYMYKSESSÄ. (KORTTI 7)</p> <p>1 siirtävä työtehtävästä toiseen omalla työpaikallanne?</p> <p>2 siirtävä työkokemuksen karttueessa entistä vaativampiin työtehtäviin?</p> <p>3 edetä ammattiuralla ylöspäin? ..</p>	<p>Erit- tään Melko Jonkin juuri paljon paljon verran lainkaan EOS</p> <p>1 2 3 4 9</p> <p>1 2 3 4 9</p> <p>1 2 3 4 9</p> <p>1 2 3 4 9</p> <p>1 2 3 4 9</p>
------	---	---

79.	<p>HYPY:</p> <p>TYÖLLINEN (PALKANSAAJA, YRITTÄJÄ, MAATALOUSYRITTÄJÄ TAI AVUSTAVA PERHEENJÄSEN YRITYKSESSÄ TAI MAATILALLA) } ☐ -->R82</p> <p>TYÖTÖN</p>	<p>KAIKKI:</p> <p>Seuraavaksi kysyn jostakin kysymyksiä perheestänne. Aluksi kysyn tietoja vanhemmistanne tai niistä huoltajistanne, joiden kanssa asuitte ollessanne 14-vuotias.</p> <p>Minä vuonna äitinne ja isänne (tai huoltajanne) ovat syntyneet?</p> <p>Äiti (huoltaja) </p> <p>Isä (huoltaja) </p>
80.	<p>TYÖKYVYTTÖMYYSELÄKKEILLÄ TAI PITKÄAIKAISESTI SAIRAS, ELÄKEILLÄ IÄN TAI TYÖVUOSIEN PERUSTEELLA, TYÖTÖMYYSELÄKKEILLÄ, HOITOA OMAA KOTITALOUTTA:</p> <p>Haluaisitteko tällä hetkellä tai lähitulevaisuudessa mennä työhön?</p> <p>Kyllä 1</p> <p>Ei 2 } -->R82</p> <p>EOS 9 }</p>	<p>JOS EI TARKKAA TIEFOA VUODESTA, PYYDÄ ARVIO VUOSIKYMMENEN TARKKUUDELLA. TIEDOT MYÖS KUOLLEISTA.</p> <p>Mälläisen pohjakoulutuksen äitinne ja isänne (huoltajanne) ovat saaneet?</p> <p>Onko äitinne suorittanut:</p> <p>Onko isänne suorittanut:</p>
81.	<p>Entä:</p> <p>kyllä ei EOS</p> <p>1 tarvitsetteko koulutusta siirtyäkseen työelämään? 1 2 9</p> <p>2 onko teidän mahdollista saada koulutustanne tai ammatittaitoanne vastaavaa työtä kotipaikkakunnaltanne? 1 2 9</p> <p>3 olisitteko valmis menemään myös koulutustanne tai ammatittaitoanne vastaamaan työhön? 1 2 9</p> <p>4 olisitteko valmis muuttamaan kotipaikkakunnaltanne saadaksenne työtä? 1 2 9</p> <p>5 olisitteko valmis opiskelemaan uuden ammatin, jos siten saisitte vakituisen työpaikan? 1 2 9</p>	<p>KORKEIN osan kansakoulua tai vähemmän 1 1 Äiti Isä</p> <p>KOULUTUS kansakoulun tai osan keskikoulua 2 2</p> <p>RENGAS-keskikoulun 3 3</p> <p>TETAAN vai lukion tai ylioppilastutkinnon? 4 4</p> <p>EOS 9 9</p>
82.	<p>Mälläisen ammatillisen koulutuksen he ovat saaneet?</p> <p>Onko äitinne suorittanut:</p> <p>Entä onko isänne suorittanut:</p>	<p>Mälläisen ammatillisen koulutuksen he ovat saaneet?</p> <p>Onko äitinne suorittanut:</p> <p>Entä onko isänne suorittanut:</p> <p>KAIKKI 1 korkeakoulun? 1 1 Äiti Isä</p> <p>MAHDOLLI- 2 ammatillisen opiston? 2 2</p> <p>SET VAIH- 3 ammatillisen koulun? 3 3</p> <p>TOHDOT 4 vähintään 1/2 vuotta kestäneen ammatillisen kurssin (esimerkiksi oppisopimuskoulutuksen tai työllisyyskurssin)? 4 4</p> <p>RENGAS- 0 vai eikö äitinne/isänne ole saanut lainkaan ammatillista koulutusta? 0 0</p> <p>TETAAN 9 EOS 9 9</p>

85.	<p>Missä ammatissa vanhempanne (huoltajanne) olivat teidän ollessanne 14-vuotias?</p> <p>Äidin (huoltajan) ammatti: _____</p> <p>_____</p> <p>_____</p> <p>Isän (huoltajan) ammatti: _____</p> <p>_____</p> <p>_____</p> <p>ÄITI KUOLLUT ☐</p> <p>ISÄ KUOLLUT ☐</p> <p>JOS ÄITI/ISÄ ON OLLUT ELÄKEIÄINEN, KYSY ENTINEN AMMATTI.</p> <p>AMMATTI TARKASTI, ESIM. EI ASENTAJA VAAN KONEASENTAJA, AUTONASENTAJA TMS.</p> <p>JOS TARKKAA NIMIKETTÄ EI TIEDETÄ, KYSY LISÄKSI AMMATTIALA (ESIM. EI TYÖMIES VAAN MINKÄ ALAN TYÖMIES).</p>	
86.	<p>Onko teillä itsellänne omia tai huollettavia alle 15-vuotiaita lapsia?</p> <p>Kyllä: kuinka monta? LASTEN MÄÄRÄ</p> <p>Ei</p> <p style="text-align: right;"> _ _ 00->K92</p>	

Seuraavaksi pyydänkin teitä vastaamaan näitä alle 15-vuotiaita lapsianne koskeviin kysymyksiin. KERÄÄ TIEDOT JOKAISESTA ALIE 15-VUOTIAASTA LAPSESTA ERIKSEEN! MERKITSE VANHIN LAPSIKSI ENSIMMÄISEKSI.

	IKÄ:	IKÄ:	IKÄ:	IKÄ:	IKÄ:	IKÄ:	IKÄ:

87. Luetelkaa alle 15-vuotiaiden lastenne iät vanhimasta nuorimpaan MERKITSE IÄT YLLÄ OLEVIIN SARAKKEISIIN VANHIMMASTA NUORIMPAAN HUOM. EI SYNTYMÄVUOTTA.							
88. Ketkä heistä ovat tyttöjä ja ketkä poikia?	1	1	1	1	1	1	1
Tyttö	2	2	2	2	2	2	2
Poika							
89. Toivotteko (KATSO IKÄ) ...-vuotiaan tyttärenne/poikanne suorittavan:							
peruskoulututkinnon	1	1	1	1	1	1	1
vai ylioppilastutkinnon?	2	2	2	2	2	2	2
EOS	9	9	9	9	9	9	9
90. Entä toivotteko hänen suorittavan:							
ammattillisen koulun tai opiston tutkinnon?	1	1	1	1	1	1	1
vai korkeakoulututkinnon?	2	2	2	2	2	2	2
EOS	9	9	9	9	9	9	9

Kuvailulehti

Julkaisija
Tilastokeskus

Julkaisun päivämäärä
1995

Tekijät (toimielimestä: toimielimen nimi, puheenjohtaja, sihteeri) Irja Blomqvist	Julkaisun laji Tutkimusraportti
	Toimeksiantaja Tilastokeskus ja opetusministeriö
	Toimielimen asettamispv pv

Julkaisun nimi
Miehet ja naiset aikuiskoulutuksessa
Aikuiskoulutustutkimus 1990

Julkaisun osat

Tiivistelmä

Aikuiskoulutustutkimus 1990 oli Tilastokeskuksen ja opetusministeriön yhteishanke. Tutkimuksen tiedot kerättiin käyntihaastatteluin. Hyväksyttäviä haastatteluja saatiin noin 4 000 eli vastausprosentti oli 82.

Tässä Aikuiskoulutustutkimus 1990:n raportissa *Miehet ja naiset aikuiskoulutuksessa* tarkastellaan niitä rakenteita, joita on löydetty miesten ja naisten kouluttautumisesta, koulutushaluista ja -tarpeista sekä heidän koulutusaikeistaan ja opiskeluesteistään.

Nuoret naiset ovat miehiä koulutetumpia. Ylioppilaista on naisia enemmistö, ammatillisista oppilaitoksista valmistuu naisia miehiä enemmän ja korkeakoulun perustutkinnon suorittavista on naisia selvästi yli puolet. Myös tohtoriksi väittelevien naisten määrä on vähittäin kasvanut.

Naiset ovat innokkaampia aikuisopiskelijoita kuin miehet. He osallistuivat vuonna 1990 yleissivistävässä ja harrastustavoitteisessa tarkoituksessa koulutukseen huomattavasti enemmän kuin miehet. Naisista joka neljäs harjoitti tällaisia opintoja, miehistä vain noin joka kymmenes.

Naisista osallistui myös työhön ja ammattiin liittyvään koulutukseen ja henkilöstökoulutukseen keskimäärin miehiä useampi. Miehet tosin olivat olleet koulutuksessa useampia päiviä. Miehet olivat naisia useammin menneet koulutukseen sen vuoksi, että työnantaja oli koulutukseen kehoittanut tai määrännyt tai ainakin tehnyt aloitteen. Naiset sen sijaan olivat useammin menneet koulutukseen omasta aloitteestaan ja käyttäneet työhön tai ammattiin liittyvään koulutukseen myös omaa aikaansa tai omia varojaan.

Miehet pitivät mahdollisuuksiaan saada työpaikkakoulutusta parempina kuin naiset. He olivat myös tyytyväisempiä koulutusmahdollisuuksista saamiinsa tietoihin. Lisäksi miehet uskoivat naisia useammin, että he olivat saaneet lisäkoulutuksen ansiosta vaativampia tehtäviä. Silti naiset uskoivat miehiä useammin, että lisäkoulutuksesta voisi olla heille jatkossa apua uralla etenemisen kannalta. He tunsivat ammatillisen lisäkoulutuksen tarvetta miehiä enemmän ja he olivat miehiä useammin aikeissa opiskella seuraavan vuoden aikana.

Omalla ajalla ja omalla kustannuksella tapahtuvan koulutuksen esteiksi erityisesti miehet ilmoittivat kiinnostuksen puutteen, muut kuin opintoharrastukset ja hankalat työajat. He myös suhtautuivat naisia kriittisemmin koulutukseen ja totesivat useammin, että koulutuksesta ei ole hyötyä, tai että se on laadultaan heikkoa. Naiset puolestaan kärsivät väsymyksestä ja koulutusmahdollisuuksien sijainnista tai kulkuyhteyksistä enemmän kuin miehet.

Henkilöstökoulutukseen osallistumista estivät sekä miehillä että naisilla eniten työpaikan kiireet. Kiinnostuksen puute oli miehillä selvästi suurempana henkilöstökoulutuksen esteenä kuin naisilla ja he uskoivat naisia useammin, että koulutuksesta ei ole mitään hyötyä. Naiset sen sijaan valittivat miehiä useammin, että kiinnostavaan koulutukseen oli vaikea päästä ja että epäonnistuminenkin pelotti.

Avainsanat (asiasanat)

Yleissivistävä tai harrastustavoitteinen ja ammatillinen aikuiskoulutus, koulutukseen osallistuminen, itseopiskelu ja muu tiedonhankinta, koulutuskokemukset ja -näkemykset ja koulutushalukkuus, koulutustarve ja koulutukseen osallistumisen esteet.

Muut tiedot

Tilastokeskuksessa on käynnistynyt jälleen opetusministeriön kanssa yhteistyössä uusi aikuiskoulutustutkimus. Sen tiedot kerätään syksyllä 1995.

Sarjan nimi ja numero Koulutus 1995:1		ISSN 1236-4746	ISBN 951-727-029-1
Kokonaissivumäärä 96	Kieli Suomi	Hinta	Luottamuksellisuus
Jakaja		Kustantaja	

Miehet ja naiset aikuiskoulutuksessa

Aikuiskoulutustutkimus 1990

SVT

Koulutus 1995:1
Utbildning
Education

Irja Blomqvist

Julkaisuun on koottu tietoja miesten ja naisten
– tutkintokoulutuksesta
– työmarkkinoista
– aikuiskoulutuksesta
– itseopiskelusta ja muusta tiedonhankinnasta
– koulutuskokemuksista ja -näkemysistä
– koulutushalukkuudesta, -tarpeesta ja -aikeista sekä
– koulutukseen osallistumisen esteistä ja vaikeuksista.

Myynti:

Försäljning:

Orders:

Julkaisujen myynti / 3B
00022 TILASTOKESKUS
Puh. (90) 1734 2011
Fax. (90) 1734 2474

Publikationsförsäljning / 3B
00022 STATISTIKCENTRALEN
Tfn (90) 1734 2011
Fax (90) 1734 2474

Sale of publications / 3B
FIN-00022 STATISTICS FINLAND
Finland
Tel. +358 0 1734 2011
Fax +358 0 1734 2474

ISSN 1236-4746
= Koulutus
ISBN 951-727-029-1

9 789517 270298